

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΠΜΣ ΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ : ΕΘΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΝΩΣΙΑΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ:

Οι Συμφωνίες Ελεύθερου Εμπορίου νέας γενιάς: συγκριτική εξέταση της CETA και της Συμφωνίας Ευρωπαϊκής Ένωσης-Ιαπωνίας

ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΣ:

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΟΥΡΙΚΗΣ

(ΑΜ: 7117Μ009)

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:

ΔΟΝΑΤΟΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ

ΑΘΗΝΑ, ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2019

Τριμελής Επιτροπή

Δονάτος Παπαγιάννης, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων)

Άγγελος Μώλος, Αναπληρωτής Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Χριστίνα Χριστοπούλου, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright ©Γεώργιος Μουρίκης, 2019

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος

Απαγορεύεται η αντιγραφή, η αποθήκευση και διανομή της παρούσης διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτική ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη φύση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Πίνακας Συντομογραφιών

ΑΞΕ Άμεσες Ξένες Επενδύσεις

ΔΝΤ Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

ΕΕ Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΟΚ Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα

ΕΚ Ευρωπαϊκή Κοινότητα

ΔΔ Διακυβερνητική Διάσκεψη

ΔΕΚ Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

ΔΕΕ Δικαστήριο Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΠΟΕ Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου

ΚΓΠ κοινή γεωργική πολιτική

ΚΑΠ κοινή αλιευτική πολιτική

ΚΕΠ κοινή εμπορική πολιτική

ΣΕΚ Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας

ΣΛΕΕ Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΣΕΕ Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση

ΑΕΠ Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

ΠΟΕ Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου

ΟΟΣΑ Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης

GATT General Agreement on Tariffs and Trade

NAFTA North America Free Trade Agreement

WTO World Trade Organization

TRIPS Agreement on Trade-related Aspects of Intellectual Property Rights

GATS General Agreement on Trade in Services

CETA Comprehensive Economic Trade Agreement

EUJEPA EU-Japan Economic Partnership Agreement

JEFTA Japan-EU Free Trade Agreement

TTIP Transatlantic Trade and Investment Partnership

ISDS-Investment-State Dispute Settlement

Περιεχόμενα

Πίνακας Συντομογραφιών.....	2
Περίληψη.....	6
Abstract.....	8
Εισαγωγή	10
Κεφάλαιο Πρώτο: Η εμπορική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	13
1.1 Εξέλιξη και Στόχευση της Κοινής Εμπορικής Πολιτικής	13
1.2 Διαμόρφωση της Κοινής Εμπορικής Πολιτικής	15
1.3 Διαδικασία Σύναψης Εμπορικών Συμφωνιών	17
1.4 Οι Συμφωνίες Ελεύθερου Εμπορίου	20
Κεφάλαιο Δεύτερο: Η Ολοκληρωμένη Οικονομική και Εμπορική Συμφωνία Ε.Ε.-	
Καναδά (CETA)	23
2.1 Οι σχέσεις Ευρωπαϊκής Ένωσης –Καναδά πριν τη συμφωνία CETA.....	23
2.2 : Η Ολοκληρωμένη Οικονομική και Εμπορική Συμφωνία Ε.Ε.-Καναδά (CETA)	25
2.2.1 Ιστορικό Διαπραγματεύσεων	25
2.2.2 Στόχοι της συμφωνίας	28
2.2.3 Βασικές Προβλέψεις της CETA	30
2.2.3.1. Εμπόριο Αγαθών και Υπηρεσιών	30
2.2.3.2 Ξένες Επενδύσεις.....	31
2.2.3.3 Κρατικές Προμήθειες.....	34
2.2.3.4 Δικαιώματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας	34
2.2.3.5 Προστασία Γεωγραφικών Ενδείξεων	35
2.2.3.6 Αειφόρος Ανάπτυξη	35
2.3 Συνέπειες από την υπογραφή της CETA.....	36
Κεφάλαιο Τρίτο : Συμφωνία Οικονομικής Εταιρικής Σχέσης ΕΕ-Ιαπωνίας.....	44
3.1 Οι εμπορικές σχέσεις ΕΕ- Ιαπωνίας πριν την ΣΟΕΣ	44

3.2 Η Συμφωνία Οικονομικής Εταιρικής Σχέσης ΕΕ-Ιαπωνίας	45
3.2.1 Διαδικασία Διαπραγμάτευσης	45
3.2.2 Βασικές Προβλέψεις της ΣΟΕΣ	48
3.2.2.1. Δασμολογικά Μέτρα.....	48
3.2.2.2. Μη Δασμολογικά Μέτρα	50
3.2.2.3. Γεωγραφικές ενδείξεις.....	53
3.2.2.4. Επενδύσεις.....	53
3.2.2.5 Προστασία των δεδομένων	54
3.2.2.6 Βιώσιμη ανάπτυξη	55
3.2.2.7 Εταιρική διακυβέρνηση	56
3.2.3. Λοιπές Ρυθμίσεις	56
3.3 Συνέπειες από την υπογραφή της ΣΟΕΣ ΕΕ-Ιαπωνίας.....	57
3.4 Συμφωνία στρατηγικής εταιρικής σχέσης.....	59
Κεφάλαιο Τέταρτο: Σύγκριση της CETA και της ΣΟΕΣ ΕΕ-Ιαπωνίας.....	61
4.1 Τρέχουσα κατάσταση των συμφωνιών	61
4.2 Διαδικασία Κύρωσης των Συμφωνιών	63
4.3 Σύγκριση βασικών σημείων των συμφωνιών.....	66
4.4 Συνέπειες για το διεθνές εμπόριο	70
4.5 Συνέπειες των συμφωνιών για την Ελλάδα	77
Συμπεράσματα.....	84
Εργογραφία.....	91

Περίληψη

Η υπογραφή της Ολοκληρωμένης Οικονομικής Εμπορικής Συμφωνίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Καναδά, της πρώτης εμπορικής συμφωνίας νέας γενιάς, αποτέλεσε σημείο-σταθμό στην εξέλιξη της κοινής εμπορικής πολιτικής της ΕΕ, ιδίως λόγω των επενδυτικών διατάξεων τις οποίες περιείχε. Λίγο αργότερα ήρθε να προστεθεί η συμφωνία «οικονομικής εταιρικής σχέσης» μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και Ιαπωνίας, η μεγαλύτερη που έχει ποτέ υπογραφεί από την ΕΕ και θα δημιουργήσει μια ζώνη ελεύθερων εμπορικών συναλλαγών που θα καλύπτει πάνω από 600 εκατομμύρια ανθρώπους.

Βασικό στόχο της παρούσας εργασίας αποτελεί η - μέσω της παρουσίασης βασικών χαρακτηριστικών των συμφωνιών - παροχή εμπειριστατωμένων απαντήσεων σε βασικά ερωτήματα σχετικά με την εμπορική πολιτική της ΕΕ. Αυτά περιλαμβάνουν τον τρόπο που αυτή λαμβάνει τις αποφάσεις στο εσωτερικό της και δρα μέσα στο διεθνές περιβάλλον, η σημασία και ο αντίκτυπος οικονομικός και πολιτικός που έχουν οι δύο σημαντικότερες εμπορικές συμφωνίες της ΕΕ τα τελευταία χρόνια, η στάση που η Ένωση θα κρατήσει αναφορικά με την στροφή σημαντικών παικτών της παγκόσμιας οικονομίας στον προστατευτισμό.

Η μέθοδος προσέγγισης του θέματος που ακολουθήθηκε ήταν κυρίως η πρωτογενής έρευνα μέσω της επισκόπησης των διατάξεων των συμφωνιών και των δελτίων τύπου της ΕΕ και η σύγκριση όπου αυτό απαιτείτο μεταξύ των δύο συμφωνιών. Βεβαίως, σε αρκετές περιπτώσεις πραγματοποιήθηκε επισκόπηση δευτερογενών πηγών.

Μέσω της παρουσίασης και της σύγκρισης βασικών πτυχών της Ολοκληρωμένης Οικονομικής και Εμπορικής Συμφωνίας (CETA¹) μεταξύ ΕΕ και Καναδά και της Συμφωνίας Οικονομικής Εταιρικής Σχέσης ΕΕ – Ιαπωνίας, καθώς και της εκτίμησης των αναμενόμενων συνεπειών τους, θα επιχειρηθεί να δοθούν απαντήσεις στα βασικά ερωτήματα που τέθηκαν ανωτέρω.

¹ Η Ολοκληρωμένη Οικονομική και Εμπορική Συμφωνία συναντάται επίσης και ως Συνολική Οικονομική και Εμπορική Συμφωνία ή ως Περιεκτική Οικονομική και Εμπορική Συμφωνία, στη παρούσα θα προτιμηθεί ο πρώτος όρος καθώς και η συντομογραφία στα αγγλικά.

Λέξεις κλειδιά

Κοινή Εμπορική Πολιτική (ΚΕΠ)

Εμπορικές συμφωνίες «νέας γενιάς»

Ολοκληρωμένη Οικονομική Εμπορική Συμφωνία ΕΕ- Καναδά

Συμφωνία Οικονομικής Εταιρικής Σχέσης ΕΕ- Ιαπωνίας

Σύστημα Δικαστηρίων Επενδύσεων

Abstract

The signing of CETA, the first new generation EU trade agreement, between the EU and Canada, constitutes a milestone in the development of the EU's Common Commercial Policy in particular because of the investment provisions it contained. Shortly afterwards, the EU-Japan Economic Partnership Agreement, the largest ever negotiated by the EU, would be added to create a free trade area covering more than 600 million people.

The purpose of this master thesis is - through the presentation of the key features of the agreements - to provide in-depth answers to key questions about the EU's trade policy. These include how decisions are taken internally in the EU and how it acts within the global environment, the economic and political importance and the impact of the EU's two most important trade agreements over the last few years, its attitude towards the turning of major players of the global economy into protectionism.

The method of approaching the issue was mainly primary research through the review of the provisions of the EU agreements and press releases and a comparison where this was required between the two agreements. Wherever this was required, secondary sources were reviewed.

Through the presentation and comparison of key aspects of the EU-Canada Integrated Economic and Trade Agreement (CETA) and the EU-Japan Economic Partnership Agreement and the assessment of their expected consequences, will attempt to answer the key questions raised above.

Key words

Common Commercial Policy

New generation trade agreements

EU-Canada Comprehensive Economic and Trade Agreement

EU-Japan Economic Partnership Agreement

Investment Court System

Εισαγωγή

Προκειμένου να γίνει αντιληπτή η εμπορική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) πρέπει να ληφθούν υπόψη δύο σημερινές πραγματικότητες. Η πρώτη είναι η σημασία της ίδιας της Ένωσης ως σημαντικού παγκόσμιου παίκτη. Η δεύτερη είναι ο τρόπος με τον οποίο η όλο και περισσότερο παγκοσμιοποιημένη οικονομία αλλάζει το τρόπο με τον οποίο διεξάγεται το διεθνές εμπόριο.

Η ΕΕ είναι η μεγαλύτερη οικονομία, ο μεγαλύτερος εισαγωγέας και εξαγωγέας, κορυφαίος επενδυτής και αποδέκτης ξένων επενδύσεων. Άλλωστε, η Ένωση είναι και σκοπεύει να παραμείνει μία από τις πιο εξωστρεφείς οικονομίες παγκοσμίως².

Σε αυτό ακριβώς στοχεύουν και οι δύο εμπορικές συμφωνίες πουπραγματεύεται η παρούσα εργασία. Η ενίσχυση των εμπορικών σχέσεων και η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας αποτελούν βασικούς στόχους των συμφωνιών που θαπραγματευθεί η εργασία, της Ολοκληρωμένης Οικονομικής και Εμπορικής Συμφωνίας (CETA³) μεταξύ της ΕΕ και του Καναδά και της Συμφωνίας Οικονομικής Εταιρικής Σχέσης ΕΕ- Ιαπωνίας⁴.

Βεβαίως, όπως θα έχουμε την ευκαιρία να διαπιστώσουμε στη συνέχεια οι συμφωνίες αυτές δεν αφήνουν εκτός των ρυθμίσεων τους θέματα όπως ο σεβασμός στο περιβάλλον, η βιώσιμη ανάπτυξη, ο σεβασμός των προσωπικών δεδομένων, η εξασφάλιση αποδεκτών όρων εργασίας και άλλα ζητήματα με όχι στενά νοούμενο οικονομικό ενδιαφέρον. Δε θα μπορούσαν άλλωστε καθώς η ΕΕ θέτει στο επίκεντρο της εξωτερικής της πολιτικής - και σε ό, τι μας αφορά της εμπορικής της πολιτικής- ζητήματα όπως τα προαναφερόμενα.

Στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας θα γίνει μία σύντομη και όσο το δυνατόν περιεκτικότερη αναφορά στον τρόπο με τον οποίο διαμορφώνεται στο εσωτερικό της

²Οι εμπορικές συναλλαγές με τον υπόλοιπο κόσμο διπλασιάστηκαν από το 1999 έως το 2010, και αυτή τη στιγμή τα τρία τέταρτα περίπου των εισαγωγών στην ΕΕ είναι αδασμολόγητες ή πραγματοποιούνται με μειωμένους δασμούς. Αλλά, ακόμη και όπου εξακολουθούν να επιβάλλονται δασμοί, ο μέσος συντελεστής που εφαρμόστηκε το 2013 ήταν μόλις 2,3 % για τα βιομηχανικά προϊόντα και 3,6 % για όλα τα εμπορεύματα.

³Comprehensive Economic and Trade Agreement

⁴Η ΣΟΕΣ ΕΕ – Ιαπωνίας συναντάται στη διεθνή βιβλιογραφία και ως συμφωνία ελεύθερων συναλλαγών ΕΕ-Ιαπωνίας και αγγλιστί JEFTA (Japan-EU Free Trade Agreement, «συμφωνία ελεύθερων εμπορικών συναλλαγών Ιαπωνίας-ΕΕ») ή EUJEP (EU-Japan Economic Partnership Agreement). Ο όρος που θα χρησιμοποιηθεί στην εργασία είναι αυτός της ΣΟΕΣ.

Ένωσης η εμπορική πολιτική, ειδικά μετά και τη συνθήκη της Λισσαβόνας, στη στόχευση αυτής της πολιτικής όπως έχει αυτή εκφραστεί και εφαρμοστεί τις τελευταίες δεκαετίες καθώς και στον τρόπο με τον οποίο συνάπτονται οι εμπορικές συμφωνίες της ΕΕ με τρίτες χώρες.

Στο δεύτερο κεφάλαιο θα παρουσιαστούν βασικές πτυχές της Ολοκληρωμένης Οικονομικής και Εμπορικής Συμφωνίας (CETA⁵) μεταξύ ΕΕ και Καναδά και στο τρίτο μέρος της εργασίας μια αντίστοιχη αναφορά στην Συμφωνία Οικονομικής Εταιρικής Σχέσης ΕΕ- Ιαπωνίας.

Στη συνέχεια θα γίνει μια σύγκριση βασικών χαρακτηριστικών των δύο συμφωνιών αναφορικά με τον τρόπο κύρωσης τους στο πλαίσιο της κατανομής αρμοδιοτήτων στο εσωτερικό της Ένωσης μεταξύ αυτής και των κρατών-μελών, τις βασικές προβλέψεις τους και τις συνέπειες τους για το διεθνές εμπόριο. Επιπρόσθετα, θα παρουσιαστούν οι βασικές επιπτώσεις που αναμένεται να έχουν αυτές οι συμφωνίες στην χώρα μας.

Η αύξηση των επενδύσεων και των εξαγωγών, η μείωση του κόστους και η αύξηση της παραγωγής άρα σε τελική ανάλυση και η αύξηση της ευημερίας των πολιτών αποτέλεσαν το έναυσμα για την έναρξη διαπραγματεύσεων μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Καναδά⁶ και της Ιαπωνίας αντίστοιχα. Προκειμένου τα μέρη να πετύχουν ισχυρότερους οικονομικούς δεσμούς μέσω της απελευθέρωσης του εμπορίου, καταργούνται σημαντικοί δασμοί και έλεγχοι. Παράλληλα δημιουργείται στη περίπτωση της CETA (στην περίπτωση της συμφωνίας με την Ιαπωνία τελεί ακόμα υπό διαπραγματεύσεις) ένα νέο σύστημα διαιτησίας, το οποίο θα ρυθμίζει τις διαφορές για επενδύσεις.

Φυσικά δε θα μπορούσαν να λείψουν οι αντιδράσεις καθώς εκφράστηκαν ανησυχίες ότι οι συμφωνίες ζημιώνουν το περιβάλλον, τα δικαιώματα των παραγωγών και των καταναλωτών, ειδικά στη περίπτωση της CETA η οποία προηγήθηκε χρονικά. Οργανώσεις κατήγγειλαν ότι οι διαπραγματεύσεις έγιναν κεκλεισμένων των θυρών

⁵Η Ολοκληρωμένη Οικονομική και Εμπορική Συμφωνία συναντάται επίσης και ως Συνολική Οικονομική και Εμπορική Συμφωνία ή ως Περιεκτική Οικονομική και Εμπορική Συμφωνία, στη παρούσα θα προτιμηθεί ο πρώτος όρος καθώς και η συντομογραφία στα αγγλικά.

⁶Μιλάμε για ισχυρότερους γιατί οι δύο πλευρές διατηρούν ήδη αρκετά ισχυρούς οικονομικούς δεσμούς, για περισσότερα βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017e, Αριθμητικά στοιχεία, Η εμπορική σχέση ΕΕ-Καναδά, προσβάσιμο στο: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/october/tradoc_156254.pdf

και ότι τα συμφέροντα των επιχειρήσεων αποκτούν μεγαλύτερη βαρύτητα από εκείνα των πολιτών, κυρίως σε ότι σχετίζεται με την προστασία των επενδυτών. Όπως θα φανεί στη συνέχεια, αρκετοί από αυτούς τους φόβους δε φαίνεται να επιβεβαιώνονται, μέχρι στιγμής τουλάχιστον⁷. Μάλιστα στη συνέχεια, κατά τις διαπραγματεύσεις με την Ιαπωνία οι φόβοι και οι αντιδράσεις αυτές μειώθηκαν κατά μεγάλο βαθμό.

Οι συμφωνίες αυτές, στο βαθμό που θα εφαρμοστούν⁸, θα αποτελέσουν την ουσιαστικότερη και στενότερη οικονομική συνεργασία μεταξύ τριών εκ των ισχυρότερων παικτών σε παγκόσμιο επίπεδο, καθώς δημιουργούν νέους μηχανισμούς, ρυθμίζουν ένα ευρύ φάσμα των σχέσεων μεταξύ των μερών και περιλαμβάνουν πολλούς νεωτερισμούς.

Στο τέλος της εργασίας θα παρουσιαστούν τα συμπεράσματα από την παρουσίαση και τη σύγκριση των δύο εμπορικών συμφωνιών. Κατ' αυτό τον τρόπο και έχοντας παρουσιάσει τα σημαντικότερα σημεία των δύο συμφωνιών, θα διαφανεί η σημασία της ΕΕ ως παγκόσμιου εμπορικού παίκτη, ο τρόπος με τον οποίο διαμορφώνεται η Κοινή Εμπορική Πολιτική, οι συνέπειες των συμφωνιών που αναλύονται στη παρούσα. Άλλωστε, η διεθνής συγκυρία με την προστατευτική πολιτική που εφαρμόζουν οι ΗΠΑ και η Κίνα αναδεικνύουν ακόμα περισσότερο τη σημασία των δύο αναφερόμενων συμφωνιών της ΕΕ.

⁷Βλ. περισσότερα στο: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017f, Μέτρα διασφάλισης της CETA Έξι τρόποι με τους οποίους η CETA εγγυάται τα συμφέροντα της ΕΕ, προσβάσιμο στο: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/october/tradoc_156209.pdf

⁸Η CETA ισχύει προσωρινά από τις 21 Σεπτεμβρίου 2017 στο μεγαλύτερο μέρος των προβλέψεων της ιδιαίτερα ενθαρρυντικά αποτελέσματα. Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018e.

Κεφάλαιο Πρώτο: Η εμπορική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης

1.1 Εξέλιξη και Στόχευση της Κοινής Εμπορικής Πολιτικής

Η Κοινή Εμπορική Πολιτική αποτελεί μία από τις σημαντικότερες κοινοτικές πολιτικές ήδη από τα πρώτα χρόνια δημιουργίας της ΕΟΚ/ΕΕ. Κατά τα πρώτα χρόνια ύπαρξης της Κοινότητας τα βήματα που έγιναν ήταν διστακτικά και στόχευαν κατά κύριο λόγο στην άσκηση προστατευτικής πολιτικής (κυρίως για τα γεωργικά προϊόντα) και δευτερευόντως στην έστω και περιορισμένη εξαγωγή του κοινοτικού ρυθμιστικού της πλαισίου είτε μέσω της έντονης ευρωπαϊκής παρουσίας κατά τις πολυμερείς διαπραγματεύσεις στο πλαίσιο του ΠΟΕ είτε μέσω της σύναψης συμφωνιών με τρίτες χώρες (Πλιάκος, 2012).

Στροφή στη εμπορική πολιτική της Ένωσης έγινε κατά τις δεκαετίες του '80 και του '90 κατά τις οποίες σταδιακά ενισχύθηκαν οι αποκλειστικές αρμοδιότητες της ΕΕ (ΕΕΠ και Συνθήκη του Μάαστριχτ), πραγματοποιήθηκε μια σταδιακή στροφή από τον πολυμερισμό στον περιφερισμό και υιοθετήθηκε μια πιο φιλελεύθερη πολιτική σε αντίθεση με την πρότερη προστατευτική της στάση. Τα παραπάνω αντικατοπτρίστηκαν με τον καλύτερο τρόπο στην Στρατηγική της Λισαβόνας, στην πολιτική της «Παγκόσμιας Ευρώπης» (European Commission, 2006) αλλά και στις σημαντικές αλλαγές που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο της Συνθήκης της Λισαβόνας.

Η ΚΕΠ αποτελεί πλέον βασική συνιστώσα της Εξωτερικής Δράσης της Ένωσης: «Η κοινή εμπορική πολιτική ασκείται στο πλαίσιο των αρχών και των στόχων της εξωτερικής δράσης της Ένωσης», μαζί με τη συνεργασία για ανάπτυξη, την οικονομική, χρηματοοικονομική και τεχνική συνεργασία με τρίτες χώρες και την ανθρωπιστική βοήθεια (Μέρος Πέμπτο, Τίτλος II, Άρθρα 206-207 της ΣΛΕΕ) (Ενοποιημένη Απόδοση της ΣΕΕ και της ΣΛΕΕ, 2016). Η Ευρωπαϊκή Ένωση δίνει ιδιαίτερη σημασία σε ευρύτερα κοινωνικά και περιβαλλοντικά ζητήματα. Οι συμφωνίες ελεύθερου εμπορίου μπορούν να συμβάλουν, μεταξύ άλλων, στην προαγωγή της διατηρήσιμης ανάπτυξης, της χρηστής διακυβέρνησης και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2018). Απαραίτητη προϋπόθεση για τη διασφάλιση της σταθερότητας και της αξιοπιστίας

του νομικού πλαισίου είναι το κράτος δικαίου, γεγονός που καθιστά επιτακτική την αντιμετώπιση των λιγότερο ορατών φραγμών στον εμπόριο, όπως οι τελωνειακές διατυπώσεις, η γραφειοκρατία και ενίοτε οι αθέμιτες επιχειρηματικές πρακτικές (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016). Κατ' αυτόν το τρόπο δημιουργείται ένα πιο συνεκτικό πλαίσιο δράσης όσον αφορά το σύνολο των εξωτερικών δράσεων της ΕΕ και βελτιώνεται η αποτελεσματικότητα της ΕΕ η οποία εκφράζεται με ενιαία φωνή στη διεθνή σκηνή (Ιωακειμίδης, 2010:102-103).

Η εμπορική πολιτική της Ένωσης αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα των προτεραιοτήτων της για την τόνωση της απασχόλησης⁹ και τη δημιουργία μιας πιο σύγχρονης, βιώσιμης και αειφόρου οικονομίας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016). Προϋπόθεση για τη δημιουργία μιας δυναμικής ευρωπαϊκής οικονομίας είναι η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της Ένωσης στο εξωτερικό¹⁰. Η πολιτική ελεύθερου εμπορίου που εφαρμόζει η ΕΕ στις συναλλαγές της με αναδυόμενες οικονομίες της αγοράς δημιουργεί προοπτικές για οικονομική ανάπτυξη και άνοιγμα του εμπορίου¹¹ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016) .

Με την απελευθέρωση του εμπορίου δημιουργούνται επιπλέον ευκαιρίες για καινοτομία και ενισχύεται η παραγωγικότητα. Οι εμπορικές και επενδυτικές ροές συμβάλλουν στη διάδοση νέων ιδεών και καινοτομιών, νέων τεχνολογιών και προηγμένων μεθόδων έρευνας, με αποτέλεσμα τη βελτίωση των προϊόντων και των υπηρεσιών που χρησιμοποιούν οι ιδιώτες και οι επιχειρήσεις¹².

Από το ελεύθερο εμπόριο επωφελούνται και οι καταναλωτές, καθώς με την εισαγωγή τροφίμων, καταναλωτικών αγαθών και εξαρτημάτων για τα προϊόντα που παράγονται

⁹Οι ανοιχτές αγορές δημιουργούν μεγαλύτερη οικονομική ανάπτυξη καθώς και περισσότερες και καλύτερης ποιότητας θέσεις εργασίας στην Ευρώπη και στους εταίρους της. Μία στις επτά θέσεις εργασίας ή αλλιώς 31 εκατομμύρια θέσεις εργασίας στην ΕΕ εξαρτώνται άμεσα ή έμμεσα από τις εξαγωγές στον υπόλοιπο κόσμο. Από το 1995 και μετά το ποσοστό αυτό αυξήθηκε κατά περίπου 50 %. Σημαντικό μοχλό δημιουργίας θέσεων εργασίας αποτελούν και οι ξένες άμεσες επενδύσεις, αφού οι αμερικανικές και οι ιαπωνικές επιχειρήσεις απασχολούσαν το 2012 στην Ευρώπη πάνω από 4,2 εκατομμύρια άτομα.

¹⁰Η σημασία του ελεύθερου εμπορίου για την οικονομική ανάπτυξη και τη δημιουργία θέσεων εργασίας είναι μεγαλύτερη από ποτέ άλλοτε. Τα δύο τρίτα των εισαγωγών είναι πρώτες ύλες, ημικατεργασμένα προϊόντα και εξαρτήματα τα οποία χρειάζονται οι κατασκευαστές της ΕΕ. Η αγορά της Ευρώπης πρέπει να παραμείνει ανοιχτή για τα εμπορεύματα αυτά. Η παρεμπόδιση της εισόδου τους ή η αύξηση του κόστους εισαγωγής τους συνεπιφέρει διόγκωση των εξόδων των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων και μείωση της ανταγωνιστικότητάς τους στο εξωτερικό.

¹¹Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο εκτιμά ότι μέχρι το 2020 το 90 % της μελλοντικής οικονομικής ανάπτυξης θα λαμβάνει χώρα εκτός Ευρώπης (το ένα τρίτο στην Κίνα).

¹²Η εμπειρία διαφόρων ευρωπαϊκών χωρών δείχνει ότι αύξηση κατά 1 % στο άνοιγμα της οικονομίας επιφέρει αύξηση κατά 0,6 % στην παραγωγικότητα της εργασίας τον επόμενο χρόνο.

στην Ευρώπη μειώνονται οι τιμές και αυξάνονται οι επιλογές των καταναλωτών (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016).

1.2 Διαμόρφωση της Κοινής Εμπορικής Πολιτικής

Υπεύθυνη για την εμπορική πολιτική των κρατών μελών είναι η Ένωση, και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναλαμβάνει τις σχετικές διαπραγματεύσεις για λογαριασμό των κρατών μελών. Αυτό σημαίνει ότι οι εθνικές κυβερνήσεις των κρατών μελών δεν μπορούν να διαπραγματευτούν διμερείς εμπορικές συμφωνίες με χώρες που δεν είναι εταίροι της ΕΕ και η ΕΕ εμφανίζεται σε διεθνείς οργανισμούς εκπροσωπούμενη από την Επιτροπή (Αναγνωστοπούλου, 2012:σελ.85, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2018).

Η συγκεκριμένη αρμοδιότητα βασίζεται στις Συνθήκες της ΕΕ¹³. Συνεπώς, μόνο η Ένωση μπορεί να νομοθετεί και να εκδίδει νομικά δεσμευτικές πράξεις σε αυτόν τον τομέα. Τα κράτη μέλη έχουν την εν λόγω δυνατότητα τα ίδια μόνον εάν εξουσιοδοτούνται προς τούτο από την Ένωση, σύμφωνα με το άρθρο 2 παράγραφος 1 ΣΛΕΕ (Μούσης,2010). Ενεργώντας από κοινού και με μία φωνή στην παγκόσμια σκηνή αντί να ακολουθεί πολλαπλές χωριστές εμπορικές στρατηγικές, η ΕΕ έχει αναδειχθεί σε ισχυρό παράγοντα του παγκόσμιου εμπορίου (Συμβούλιο της ΕΕ,2018).

Η υπογραφή της Συνθήκης της Λισαβόνας επέφερε μία σειρά από σημαντικές αλλαγές στην ΚΕΠ στον τρόπο λήψης αποφάσεων και στην κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ κρατών-μελών και Ένωσης.

Η πρώτη σημαντική αλλαγή αφορά τον αυξημένο ρόλο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου με στόχο την αντιμετώπιση του «δημοκρατικού ελλείμματος»: το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο συννομοθετεί πλέον με το Συμβούλιο σε όλα τα ζητήματα που αφορούν το εμπόριο¹⁴ (στο παρελθόν κάποιοι σημαντικοί τομείς εξαιρούνταν ενώ

¹³Άρθρο 3,παρ.1 της ΣΛΕΕ: Η Ένωση έχει αποκλειστική αρμοδιότητα στους ακόλουθους τομείς:α) τελωνειακή ένωση,β) θέσπιση των κανόνων ανταγωνισμού που είναι αναγκαίοι για τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς,γ) νομισματική πολιτική για τα κράτη μέλη με νόμισμα το ευρώ,δ) διατήρηση των βιολογικών πόρων της θάλασσας στο πλαίσιο της κοινής αλιευτικής πολιτικής,ε) κοινή εμπορική πολιτική.

¹⁴«Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, αποφασίζοντας μέσω κανονισμών σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία, θεσπίζουν τα μέτρα για τον καθορισμό του πλαισίου εφαρμογής της

σε πολλές περιπτώσεις ο ρόλος του Κοινοβουλίου ήταν ουσιαστικά συμβουλευτικός) (Παπαγιάννης, 2016). Παράλληλα, όλες οι εμπορικές συμφωνίες πρέπει να εγκριθούν από αυτό, ενώ κατά τη διάρκεια των εμπορικών διαπραγματεύσεων η Επιτροπή οφείλει να αποστέλλει στην Επιτροπή για το Διεθνές Εμπόριο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου¹⁵, ο ρόλος της οποίας έχει ενισχυθεί σημαντικά, όλα τα έγγραφα και να συντάσσει εκθέσεις προόδου παρέχοντας με αυτό τον τρόπο τη δυνατότητα άσκησης κοινοβουλευτικού ελέγχου¹⁶ (Nugent, 2012). Ωστόσο, οφείλουμε να αναφέρουμε πως παρόλη τη σημαντική ενίσχυση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου αυτό δεν έχει την αρμοδιότητα να θέσει τους στόχους των εμπορικών διαπραγματεύσεων, μία αρμοδιότητα που παραμένει στα χέρια του Συμβουλίου (Woolcock, 2010: 23).

Η δεύτερη σημαντική αλλαγή αφορά τη διεύρυνση του πεδίου των αποκλειστικών αρμοδιοτήτων της ΕΕ. Όπως ορίζει το Άρθρο 3 Παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ, η Ένωση έχει αποκλειστική αρμοδιότητα στους τομείς της ΚΕΠ και όπως αναφέρεται στην Παράγραφο 2 έχει πλέον αποκλειστική αρμοδιότητα για τη σύναψη διεθνών συμφωνιών. Με τη Συνθήκη της Λισαβόνας στην ΚΕΠ προστέθηκαν οι τομείς των ΑΞΕ, του εμπορίου σε πολιτιστικές/οπτικοακουστικές (πνευματικά δικαιώματα), εκπαιδευτικές υπηρεσίες και σε υπηρεσίες υγείας (Ενοποιημένη Απόδοση της ΣΕΕ και της ΣΛΕΕ, 2016). Ωστόσο, μολονότι η Συνθήκη της Λισαβόνας προβλέπει πως η ειδική πλειοψηφία αποτελεί το γενικό κανόνα στο Συμβούλιο για όλες τις εκφάνσεις της εμπορικής πολιτικής παραμένουν ορισμένες σημαντικές εξαιρέσεις: οι περιπτώσεις που οι δεσμεύσεις για τις πολιτιστικές/οπτικοακουστικές υπηρεσίες θέτουν σε κίνδυνο τη πολιτιστική και γλωσσική ποικιλότητα της ΕΕ καθώς και οι περιπτώσεις που οι δεσμεύσεις με τρίτες χώρες για παροχή κοινωνικών και εκπαιδευτικών υπηρεσιών και υπηρεσιών υγείας θέτουν σε κίνδυνο την εθνική οργάνωση των εν λόγω υπηρεσιών και εμποδίζουν την ικανότητα των εθνικών κυβερνήσεων να τις παρέχουν.

Η εν λόγω διεύρυνση των κοινοτικών αρμοδιοτήτων σκοπεύει στην ανεμπόδιστη δυνατότητα της Ένωσης και των ενωσιακών οργάνων να συνομολογήσουν εμπορικές συμφωνίες νέας γενιάς καθώς και επενδυτικές συμφωνίες με μεγαλύτερη ευκολία

κοινής εμπορικής πολιτικής»: Άρθρο 207, Παράγραφος 2 της ΣΛΕΕ, Ενοποιημένη Απόδοση της ΣΕΕ και της ΣΛΕΕ, 2016

¹⁵ Γνωστή και ως International Trade Committee-INTA

¹⁶ «Η Επιτροπή υποβάλλει τακτικά έκθεση στην ειδική επιτροπή καθώς και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για την πρόοδο των διαπραγματεύσεων»: Άρθρο 207, Παράγραφος 3 της ΣΛΕΕ (Ενοποιημένη Απόδοση της ΣΕΕ και της ΣΛΕΕ, 2016).

χωρίς την παρέμβαση των κυβερνήσεων των κρατών μελών (Kleimann, Kübek, 2016:5)

Η αποκλειστική αρμοδιότητα της ΕΕ είχε ενισχυθεί σημαντικά και πριν από την υπογραφή της Συνθήκης της Λισαβόνας μέσω μιας σειράς αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου το οποίο ανέπτυξε τη θεωρία του «κέντρου βαρύτητας» σύμφωνα με την οποία ζητήματα τα οποία «αν η εξέταση ενός μέτρου αποκαλύπτει πως αυτό επιδιώκει δύο σκοπούς ή πως έχει δύο συστατικά, το ένα από τα οποία είναι το κύριο και το άλλο είναι απλώς παρεπόμενο, το μέτρο πρέπει να βασιστεί σε μία νομική βάση που να διέπει το βασικό ή κυρίαρχο στόχο του συστατικού», οδηγώντας στην έμμεση υπαγωγή ζητημάτων που δεν αφορούν άμεσα την εμπορική πολιτική (π.χ. εργασιακά δικαιώματα, περιβαλλοντική προστασία) στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ένωσης (Kleimann, Kübek, 2016:5). Παράλληλα, το Άρθρο 3 παράγραφος 2 της ΣΛΕΕ αναφέρει πως «η Ένωση έχει επίσης αποκλειστική αρμοδιότητα για τη σύναψη μιας διεθνούς συμφωνίας όταν η σύναψη αυτή προβλέπεται σε νομοθετική πράξη της Ένωσης ή είναι απαραίτητη για να μπορέσει η Ένωση να ασκήσει την εσωτερική της αρμοδιότητα ή κατά το μέτρο που ενδέχεται να επηρεάσει τους κοινούς κανόνες ή να μεταβάλει την εμβέλειά τους» (Ενοποιημένη Απόδοση της ΣΕΕ και της ΣΛΕΕ, 2016). Επομένως η αποκλειστική αρμοδιότητα εξωτερικής δράσης μπορεί να θεμελιωθεί στην ανάγκη για εσωτερική εναρμόνιση, γεγονός που διευρύνει σε μεγάλο βαθμό τις αρμοδιότητες της ΕΕ (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2018).

1.3 Διαδικασία Σύναψης Εμπορικών Συμφωνιών

Προκειμένου να αρχίσει η διαπραγμάτευση μιας εμπορικής συμφωνίας προηγείται πολύμηνη και προσεκτική προετοιμασία. Η προπαρασκευαστική φάση περιλαμβάνει δημόσιες διαβουλεύσεις, αξιολόγηση του πιθανού αντίκτυπου μιας συμφωνίας στις επιχειρήσεις και τους καταναλωτές της Ευρώπης και διεξαγωγή ανεπίσημων και επίσημων συνομιλιών μεταξύ της Επιτροπής και της ενδιαφερόμενης χώρας ή περιφέρειας για τον καθορισμό του περιεχομένου της συμφωνίας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016).

Μετά τη διεξοδική αυτή προετοιμασία, η Επιτροπή ζητά την έγκριση του Συμβουλίου Υπουργών (εκπρόσωποι των κυβερνήσεων των κρατών μελών της ΕΕ) για την

έναρξη των διαπραγματεύσεων. Το Συμβούλιο Υπουργών καθορίζει τους στόχους που πρέπει να επιδιώξει η Επιτροπή. Κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων, η οποία είναι συνήθως πολυετής, η Επιτροπή ενημερώνει τακτικά το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σχετικά με την πρόοδο που συντελείται. Η Επιτροπή έχει δεσμευτεί να καταστήσει όσο γίνεται πιο διαφανείς τις διαδικασίες που ακολουθεί για τις διαβουλεύσεις, οπότε δημοσιεύει τις διαπραγματευτικές προτάσεις της ΕΕ στον δικτυακό της τόπο, μαζί με ενημερωτικά δελτία και άλλες πληροφορίες. Η Επιτροπή επιπρόσθετα έρχεται σε επαφή με εκπροσώπους της κοινωνίας των πολιτών όπως και άλλα ενδιαφερόμενα μέρη, και μερικές φορές πραγματοποιεί και δημόσιες διαβουλεύσεις για συγκεκριμένα ζητήματα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016).

Μόλις επιτευχθεί συμφωνία, η υπογραφή της εγκρίνεται επισήμως από το Συμβούλιο. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο μπορεί, βάσει των νέων αρμοδιοτήτων που του παρέχει η Συνθήκη της Λισαβόνας, να εγκρίνει ή να απορρίψει το κείμενο, όχι όμως να το τροποποιήσει.

Για την έγκριση μιας συμφωνίας σε επίπεδο κρατών μελών, ενδέχεται να χρειαστεί, πέραν της έγκρισης σε διεθνές επίπεδο, και η κύρωσή της σύμφωνα με την εκάστοτε εθνική διαδικασία ανάλογα με το αν θεωρείται ή όχι «μικτή». Η συμφωνία τίθεται σε ισχύ συγκεκριμένη ημερομηνία, αλλά μπορεί να εφαρμόζεται προσωρινά και νωρίτερα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016).

Στις περιπτώσεις που οι πρακτικές τρίτων χωρών παραβιάζουν τις εμπορικές υποχρεώσεις τους που απορρέουν από τις συνομολογηθείσες διεθνείς συνθήκες, η ΕΕ εφαρμόζει τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 3286/94 του Συμβουλίου (22.12.1994) που καθορίζει τις κοινοτικές διαδικασίες στον τομέα της ΚΕΠ για να διασφαλιστεί η άσκηση των δικαιωμάτων της Ένωσης στο πλαίσιο των κανόνων του διεθνούς εμπορίου, ιδίως αυτών που έχουν θεσπιστεί στο πλαίσιο του ΠΟΕ (Χριστιανός, 2012:σελ.944).

Στις 22 Μαΐου 2018 το Συμβούλιο ενέκρινε συμπεράσματα για τον τρόπο που γίνονται η διαπραγμάτευση και η σύναψη εμπορικών συμφωνιών. Στα συμπεράσματα αυτά ορίζονται οι βασικές αρχές που θα διέπουν στο εξής την προσέγγιση του Συμβουλίου όσον αφορά τις εμπορικές διαπραγματεύσεις (Συμβούλιο ΕΕ, 2018).

Συγκεκριμένα, το Συμβούλιο επικεντρώθηκε σε δύο θέματα:

- την πρόθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να συστήσει τον διαχωρισμό των επενδυτικών διατάξεων και των λοιπών εμπορικών διατάξεων σε διαφορετικές συμφωνίες
- τον ρόλο του Συμβουλίου στις εμπορικές διαπραγματεύσεις.

Αυτή η νέα προσέγγιση είναι αποτέλεσμα κατά κύριο λόγο της γνωμοδότησης του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με την κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ της Ένωσης και των κρατών μελών της για τη σύναψη της ΣΕΣ μεταξύ ΕΕ και Σιγκαπούρης. Στην απόφασή του, το Δικαστήριο έκρινε ότι χαρακτήρα «συντρέχουσας αρμοδιότητας» είχαν μόνον οι διατάξεις που σχετίζονται με ξένες επενδύσεις πλην των άμεσων και με το καθεστώς που διέπει την επίλυση των διαφορών μεταξύ επενδυτών και κρατών (Συμβούλιο ΕΕ, 2018).

Στα συμπεράσματα, το Συμβούλιο σημειώνει την πρόθεση της Επιτροπής να συστήσει τον διαχωρισμό σε διαφορετικές συμφωνίες των διατάξεων που σχετίζονται με τις επενδύσεις, που θα απαιτούσαν έγκριση από την ΕΕ και από όλα τα κράτη μέλη της, και άλλων διατάξεων εμπορικού χαρακτήρα που εμπίπτουν στην αποκλειστική αρμοδιότητα της ΕΕ. Επιπλέον, το κείμενο παραθέτει τρόπους με τους οποίους το Συμβούλιο προτίθεται να προσεγγίσει το ζήτημα αυτό στο μέλλον, μεταξύ άλλων στις συγκεκριμένες περιπτώσεις συμφωνιών με την Αυστραλία, τη Νέα Ζηλανδία και την Ιαπωνία (Συμβούλιο ΕΕ, 2018).

Τα συμπεράσματα εστιάζουν επίσης στον ρόλο του Συμβουλίου στις διαπραγματεύσεις, ειδικότερα στη συμμετοχή του σε όλα τα στάδια της διαπραγματευτικής διαδικασίας, καθώς και στη σημασία της προσπάθειας επίτευξης συναινετικών αποφάσεων, στον μέγιστο δυνατό βαθμό, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι το συμφέρον και οι προβληματισμοί όλων των κρατών μελών λαμβάνονται επαρκώς υπόψη στις εμπορικές συμφωνίες (Συμβούλιο ΕΕ, 2018).

Στα συμπεράσματά του, το Συμβούλιο τονίζει τη σημασία της ενημέρωσης όλων των ενδιαφερομένων φορέων, μεταξύ άλλων των εθνικών κοινοβουλίων και της κοινωνίας των πολιτών, αναφορικά με την πρόοδο και το περιεχόμενο των υπό διαπραγμάτευση εμπορικών συμφωνιών (Συμβούλιο ΕΕ, 2018).

Σε επόμενο κεφάλαιο σχετικό με την ΣΟΕΣ ΕΕ-Ιαπωνίας θα έχουμε την ευκαιρία να δούμε την αποτύπωση αυτών των συμπερασμάτων στη σχετική συμφωνία.

1.4 Οι Συμφωνίες Ελεύθερου Εμπορίου

Μία από τις βασικές αρχές της GATT και του ΠΟΕ είναι η αρχή της μη διάκρισης μεταξύ των εμπορικών εταίρων (ουσιαστικά πρόκειται για την αρχή του Πλέον Ευνοούμενου Κράτους η οποία αναφέρεται ρητά στα Άρθρα I της συμφωνίας GATT, στο Άρθρο II της συμφωνίας GATS αλλά και στο Άρθρο IV της Συμφωνίας TRIPS) η οποία προβλέπει πως η παροχή οποιασδήποτε διευκόλυνσης προς έναν εμπορικό εταίρο σημαίνει την αυτόματη παροχή της ίδιας διευκόλυνσης σε όλους τους άλλους εμπορικούς εταίρους. Ωστόσο, στο Άρθρο XXIV της συμφωνίας GATT προβλέπεται η δυνατότητα σύναψης Περιφερειακών Εμπορικών Συμφωνιών¹⁷ (Regional Trade Agreements), ενώ παρόμοιες διατάξεις εντοπίζουμε στο Άρθρο V της GATS αλλά και στο κείμενο της Απόφασης του Γενικού Συμβουλίου του 2006 σχετικά με τους Μηχανισμούς Διαφάνειας για Περιφερειακές Εμπορικές Συμφωνίες, (ΠΟΕ, 2018).

Η Ένωση εφαρμόζει επί του παρόντος πολιτική διαπραγματεύσεων με τους εταίρους της - ενίοτε στο πλαίσιο περιφερειακών σχηματισμών¹⁸ - για τη σύναψη σφαιρικών συμφωνιών ελεύθερου εμπορίου. Οι συμφωνίες αυτές παρέχουν προνομιακή πρόσβαση στις αγορές των ενδιαφερόμενων χωρών κατά θεμιτή παρέκκλιση από τη βασική αρχή του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ) περί ίσης μεταχείρισης όλων των συναλλασσόμενων εταίρων (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016).

Οι συμφωνίες ποικίλλουν ανάλογα με τις προσδοκίες και τις δυνατότητες της εκάστοτε χώρας ή ομάδας χωρών με την οποία διαπραγματεύεται η ΕΕ. Δεν υπάρχει μια τυποποιημένη μορφή συμφωνίας που να εξυπηρετεί τις ανάγκες όλων. Δεδομένου ότι τα συμφέροντα των διαφόρων εταίρων της ΕΕ δεν ταυτίζονται, το περιεχόμενο των συμφωνιών προσαρμόζεται στις συνθήκες της εκάστοτε χώρας¹⁹. Οι συμφωνίες

¹⁷ Οι Περιφερειακές Εμπορικές Συμφωνίες δεν πρέπει να συγχέονται με τις Προτιμησιακές Εμπορικές Συμφωνίες (Preferential Trade Agreements) οι οποίες αφορούν μονομερή (δηλαδή μη αμοιβαία) εμπορικά προνόμια που παρέχουν οι αναπτυσσόμενες χώρες στις αναπτυσσόμενες. Πρόκειται ουσιαστικά για το λεγόμενο Σύστημα Γενικευμένων Προτιμήσεων (Generalized System of Preferences) το οποίο ξεκίνησε κατά τη δεκαετία του '70 και σύμφωνα με το οποίο παρέχονται στις πιο αδύναμες οικονομικά χώρες ειδικά προνόμια πρόσβασης στις αγορές των αναπτυσσόμενων χωρών.

¹⁸ Οι Περιφερειακές Εμπορικές Συμφωνίες στο πλαίσιο του ΠΟΕ αναφέρονται σε όλες τις αμοιβαίες εμπορικές συμφωνίες μεταξύ δύο ή περισσότερων εταίρων, οι οποίοι δεν ανήκουν απαραίτητα στην ίδια γεωγραφική περιφέρεια.

¹⁹ Ενδεικτικά οι εμπορικές συμφωνίες που συνάπτει η ΕΕ θα μπορούσαν να ταξινομηθούν ως εξής::

- συμφωνίες οικονομικής εταιρικής σχέσης (ΣΟΕΣ) - στηρίζουν την ανάπτυξη εμπορικών εταίρων από χώρες της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού
- συμφωνίες ελεύθερων συναλλαγών (ΣΕΣ) - επιτρέπουν το αμοιβαίο άνοιγμα των αγορών με ανεπτυγμένες χώρες και αναδυόμενες οικονομίες, παρέχοντας προτιμησιακή πρόσβαση στις αγορές

ελεύθερου εμπορίου με τις αναπτυγμένες χώρες και τις αναδυόμενες οικονομίες²⁰ καθορίζονται από οικονομικούς παράγοντες και βασίζονται κατά κανόνα στο αμοιβαίο άνοιγμα των αγορών. Οι οικονομικές εταιρικές συμφωνίες που συνάπτονται με τις χώρες της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού συνδυάζουν εμπορικούς και αναπτυξιακούς στόχους (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016).

Οι συμφωνίες αυτές ενισχύουν το κανονιστικό καθεστώς της ΕΕ, το οποίο, πέραν του συστήματος του ΠΟΕ, πλαισιώνεται από διεθνείς συμφωνίες οι οποίες στοχεύουν στην προστασία των επενδύσεων και στη διασφάλιση της κερδοφορίας τους.

Η εμπορική πολιτική της ΕΕ χρησιμοποιείται επίσης όπως ήδη έχουμε αναφέρει ως μέσο για να προωθούνται οι ευρωπαϊκές αρχές και αξίες, από τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα έως το περιβάλλον και τα κοινωνικά δικαιώματα (Συμβούλιο της ΕΕ, 2018b).

Οι διαπραγματεύσεις εμπορικών συμφωνιών πραγματοποιούνται πάντοτε σύμφωνα με τους κανόνες που ορίζει το άρθρο 218 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπως είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο.

Η ΕΕ προωθεί δυναμικά ένα πρόγραμμα αμοιβαίου ανοίγματος των αγορών της και των αγορών των σημαντικότερων διμερών εμπορικών εταίρων της. Ο βασικός μοχλός που κινεί αυτή τη διαδικασία είναι οι συμφωνίες ελεύθερου εμπορίου. Πριν από το 2006, οι συμφωνίες αυτές αντιπροσώπευαν λιγότερο από το ένα τέταρτο των εμπορικών συναλλαγών της ΕΕ. Εάν όλες οι διαπραγματεύσεις που βρίσκονται αυτή τη στιγμή σε εξέλιξη ολοκληρωθούν επιτυχώς, οι συμφωνίες ελεύθερου εμπορίου θα αντιπροσωπεύουν τα δύο τρίτα του εμπορίου της ΕΕ. Ήδη, μέχρι τα τέλη του 2012, η ΕΕ είχε θέσει σε εφαρμογή 28 εμπορικές συμφωνίες (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016).

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η ολοκλήρωση όλων των υπό εξέλιξη συνομιλιών για το ελεύθερο εμπόριο θα μπορούσε να έχει ως αποτέλεσμα την

• συμφωνίες σύνδεσης (ΣΣ) - προωθούν ευρύτερες πολιτικές συμφωνίες

Η ΕΕ συνάπτει επίσης μη προτιμησηστικές εμπορικές συμφωνίες στο πλαίσιο γενικότερων συμφωνιών, όπως είναι οι συμφωνίες εταιρικής σχέσης και συνεργασίας (ΣΕΣΣ). Πηγή: Συμβούλιο της ΕΕ, 2018b.

²⁰Μολονότι η ΕΕ εστιάζει την εμπορική της πολιτική σε μείζονες εταίρους όπως οι ΗΠΑ, ο Καναδάς και η Ιαπωνία, η προσοχή της είναι στραμμένη και στις αναδυόμενες οικονομίες, όπως της Βραζιλίας, της Ρωσίας, της Ινδίας, της Κίνας και της Νότιας Αφρικής (BRICS). Οι οικονομίες αυτές θεωρούνται ότι κινούν πλέον την παγκόσμια οικονομία. Το όφελος που αποκομίζουν οι εξαγωγείς της ΕΕ από τις συμφωνίες τους με αυτές τις χώρες είναι προφανές. Ο μέσος δασμός που πρέπει να καταβάλλουν όταν εξάγουν στον υπόλοιπο κόσμο εξακολουθεί να κυμαίνεται στο 5 %, ενώ σε ορισμένες χώρες είναι πολύ υψηλότερος. Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016.

αύξηση του ΑΕγχΠ της ΕΕ κατά περισσότερο από 2 % -ποσοστό το οποίο ισοδυναμεί με την προσθήκη μιας χώρας όπως η Αυστρία ή η Δανία στην οικονομία της ΕΕ- καθώς και τη στήριξη των θέσεων εργασίας πάνω από 2 εκατομμυρίων ατόμων. Βασικοί στόχοι των συμφωνιών ελεύθερου εμπορίου αποτελούν οι εξής:

- Το άνοιγμα νέων αγορών για τα αγαθά και τις υπηρεσίες
- Η μεγαλύτερη προστασία των επενδύσεων και των επενδυτικών ευκαιριών
- Η μείωση του κόστους των εμπορικών συναλλαγών μέσω μείωσης των τελωνειακών δασμών και της γραφειοκρατίας
- Η επιτάχυνση των εμπορικών συναλλαγών χάρη στη διευκόλυνση της διαδικασίας εκτελωνισμού και τη θέσπιση συμβατών τεχνικών και υγειονομικών προτύπων
- Η δημιουργία συνθηκών μεγαλύτερης ασφάλειας μέσω της θέσπισης σαφών κανόνων σχετικά με τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, τον ανταγωνισμό και τις δημόσιες συμβάσεις (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016).

Μία από τις πιο σημαντικές εάν όχι η σημαντικότερη συμφωνία από αυτές αποτελεί η Ολοκληρωμένη Οικονομική και Εμπορική Συμφωνία Ε.Ε.-Καναδά (CETA).

Κεφάλαιο Δεύτερο: Η Ολοκληρωμένη Οικονομική και Εμπορική Συμφωνία Ε.Ε.-Καναδά (CETA)

2.1 Οι σχέσεις Ευρωπαϊκής Ένωσης –Καναδά πριν τη συμφωνία CETA

Η Ευρωπαϊκή Ένωση διατηρούσε ισχυρούς πολιτικούς και οικονομικούς δεσμούς με τον Καναδά, ήδη από την ίδρυση της, χωρίς ωστόσο να έχει επιτύχει θεαματικά αποτελέσματα στην απελευθέρωση του εμπορίου μέχρι την σύναψη της Ολοκληρωμένης Οικονομικής και Εμπορικής Συμφωνίας Ε.Ε.-Καναδά. Η έναρξη της διμερούς σχέσης σε οικονομική βάση χρονολογείται επίσημα το 1959, ημερομηνία που υπογράφηκε η Συμφωνία Συνεργασίας σχετικά με τις Ειρηνικές Χρήσεις της Ατομικής Ενέργειας. Πληθώρα συμφωνιών έχουν συναφθεί έκτοτε μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και Καναδά πριν την σύναψη της CETA αν και δε μπορούν σε καμία περίπτωση να συγκριθούν με το εύρος και το βάθος της τελευταίας (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2018b).

Η συμφωνία του 1976 για την οικονομική και εμπορική συνεργασία μεταξύ Καναδά - ΕΕ αποτελεί ακόμη και σήμερα το πλαίσιο πάνω στο οποίο βασίζονται οι σχέσεις μεταξύ των δύο μερών. Έχοντας ως σκοπό την προώθηση της διεθνούς οικονομικής συνεργασίας σε πολλούς τομείς, συμπεριλαμβανομένου και του εμπορίου, αποτέλεσε τα θεμέλια της ανάπτυξης των σχέσεων ΕΕ – Καναδά. Έκτοτε, βάσει άρθρων της συμφωνίας, η οποία επεκτάθηκε το 1990 με τη Διατλαντική Διακήρυξη, οι ανώτεροι αξιωματούχοι της ΕΕ και του Καναδά συναντώνται σε ετήσια βάση, προκειμένου να εξετάσουν τις πιθανότητες συνεργασίας τους σε ένα μεγάλο φάσμα θεμάτων και να συζητήσουν τις διεθνείς εξελίξεις. Επιπλέον, στα πλαίσια της συμφωνίας αυτής, συγκροτήθηκε η Επιτροπή Εμπορίου και Επενδύσεων, η οποία συνεδριάζει δύο φορές το χρόνο και είναι υπεύθυνη για τη διευθέτηση των προβλημάτων που τυχόν θα εμφανιστούν στην προσπάθεια πρόσβασης σε κάθε μια από τις αγορές, καθώς επίσης και για την επανεξέταση των πρωτοβουλιών που υιοθετούνται (European Union Treaties Office, 2017).

Η συμφωνία για το κρασί και τα οινοπνευματώδη ποτά (2003) η οποία υπογράφηκε το Σεπτέμβριο του 2003, με έναρξη ισχύος τον Ιούνιο του 2004 κατάφερε να επιλύσει

θέματα σχετικά με το εμπόριο του κρασιού και των οινοπνευματωδών ποτών και συγκεκριμένα προβλήματα σχετιζόμενα με την πρόσβαση των προϊόντων αυτών στις αγορές του Καναδά και της ΕΕ αντίστοιχα. Τα σημαντικότερα σημεία της συμφωνίας περιλαμβάνουν την υιοθέτηση μιας απλοποιημένης διαδικασίας πιστοποίησης για τις εξαγωγές κρασιού προερχόμενες από τον Καναδά και την προστασία των γεωγραφικών ενδείξεων κρασιού (European Union Treaties Office, 2017).

Περαιτέρω τον Μάιο του 2009 υπογράφηκε η Συμφωνία για την Ασφάλεια Πολιτικής Αεροπορίας. Στα πλαίσια της συμφωνίας ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Ασφάλειας της Αεροπορίας, συνεργαζόμενος με τον Οργανισμό Μεταφορών του Καναδά επίλυσε πολλά από τα θέματα ασφαλείας που υπήρχαν και αναγνώρισε την πιστοποίηση των υπηρεσιών της Καναδικής αεροπορίας. Έτσι, η ανταγωνιστικότητα του κλάδου των αερομεταφορών του Καναδά στην αγορά της ΕΕ ενισχύθηκε σημαντικά. Η συμφωνία ωστόσο συνέβαλε σημαντικά και στην ανάπτυξη του εμπορίου μεταξύ των δύο μερών, δεδομένης της γεωγραφικής απόστασης που υφίσταται για την προσέγγιση των πλευρών, καθιστώντας τις Καναδικές αερογραμμές ζωτικής σημασίας για τον Καναδά (European Union Treaties Office, 2017).

Δεδομένου του γεγονότος ότι η ΕΕ αποτελεί το δεύτερο μεγαλύτερο εταίρο του Καναδά στις αεροπορικές μεταφορές τα δύο μέρη υπέγραψαν το Δεκέμβριο του 2009 μια περισσότερο ολοκληρωμένη συμφωνία σχετική με τις εναέριες μεταφορές αγαθών και προσώπων. Βάσει αυτής της συμφωνίας, επιτρέπονται οι απευθείας πτήσεις ανάμεσα από οποιοδήποτε σημείο του Καναδά προς οποιοδήποτε σημείο της ΕΕ και αντιστρόφως, χωρίς εβδομαδιαίους περιορισμούς πτήσεων και προσφερόμενων τιμών για τις αεροπορικές εταιρείες. Κατ' αυτόν το τρόπο βελτιώθηκαν οι συνδέσεις μεταξύ των δύο αγορών τόσο σε επίπεδο ανταλλαγής προϊόντων, όσο και ροής ανθρώπων, δημιουργώντας έναν ανοιχτό χώρο αεροπορικών μεταφορών ανάμεσα στις δύο πλευρές, παρέχοντας περισσότερες επιλογές προορισμών και πτήσεων με χαμηλότερους ναύλους. Επιπλέον, η συνθήκη περιελάμβανε και άρθρα σχετικά με τη συνεργασία σε σημαντικά ζητήματα όπως η ασφάλεια και η προστασία των καταναλωτών, η διαχείριση της εναέριας κυκλοφορίας, το δίκαιο ανταγωνισμού και οι κρατικές επιδοτήσεις. Μάλιστα, δημιούργησε και ευκαιρίες επενδύσεων για τις αεροπορικές εταιρείες τόσο του

Καναδά όσο και τις ΕΕ, μέσω της προοδευτικής απελευθέρωσης του καθεστώτος ιδιοκτησίας για ξένους επενδυτές. (European Union Treaties Office, 2017).

Σε αντίθεση με τις υπόλοιπες συμφωνίες, η Στρατηγική Συμφωνία Εταιρικής Σχέσης (Strategic Partnership Act) η οποία υπογράφηκε το 2016 δεν αποτελεί μια εμπορική συμφωνία αλλά μια πολιτική συμφωνία. Σκοπός της είναι η ενίσχυση της συνεργασίας ΕΕ και Καναδά, η οποία συγκεντρώνεται στις παρακάτω θεματικές ενότητες (European External Action Service, 2017): στις κοινές αξίες που έχουν οι δύο εταίροι, στα ανθρώπινα δικαιώματα, στη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια, στην οικονομική και βιώσιμη ανάπτυξη, στη Δικαιοσύνη την Ελευθερία και την Ασφάλεια με ειδικές προβλέψεις για συνεργασία σε αστικές και εμπορικές δικαστικές υποθέσεις, στην εφαρμογή του νόμου σε θέματα όπως η καταπολέμηση του εγκλήματος, η διαφθορά, το ξέπλυμα χρημάτων κ.α.

Επιπλέον επιτυγχάνεται η ενίσχυση του διαλόγου ανάμεσα στα δυο μέρη μέσω διαβουλεύσεων, συνεχών επαφών και ανταλλαγών που έχουν σαν στόχο την περαιτέρω συνεργασία στη χάραξη πολιτικής σχετικά με τη γεωργία, την αλιεία, την απασχόληση, τις μεταφορές, τις επιστήμες και την τεχνολογία. Για το λόγο αυτό συστάθηκαν και δύο νέοι κοινοί μηχανισμοί, όπως η Κοινή Υπουργική Επιτροπή και η Κοινή Επιτροπή Συνεργασίας (European External Action Service, 2017).

2.2 : Η Ολοκληρωμένη Οικονομική και Εμπορική Συμφωνία Ε.Ε.-Καναδά (CETA)

2.2.1 Ιστορικό Διαπραγματεύσεων

Η αρχή για την περαιτέρω ενίσχυση των οικονομικών δεσμών μεταξύ των δύο πλευρών έγινε τον Ιούλιο του 2007 στο Βερολίνο από τον Καναδό Πρωθυπουργό, την Άγγελα Μέρκελ και τον Πρόεδρο της Επιτροπής Μανουέλ Μπαρόζο κατά τη διάρκεια της ετήσιας συνάντησης κορυφής ΕΕ – Καναδά. Ωστόσο, η έναρξη των διαπραγματεύσεων με σκοπό την επίτευξη εμπορικής συμφωνίας ανάμεσα στην ΕΕ και τον Καναδά έλαβε χώρα τον Μάιο του 2009 στην Πράγα, ενώ τον Ιανουάριο του

επόμενου έτους προγραμματίστηκε ο δεύτερος γύρος στις Βρυξέλλες (European Commission, 2017c).

Σε πρώτη φάση, τέθηκε ως στόχος η επικύρωση της συμφωνίας να έχει ολοκληρωθεί σε χρονικό διάστημα 24 – 30 μηνών. Οι διαπραγματεύσεις ωστόσο διήρκησαν πολύ πέραν του αναμενόμενου. Η Καναδική Κυβέρνηση οδηγήθηκε στην υπερεκτίμηση της ενότητας της ΕΕ ως ενιαίου, αυτόνομου παράγοντα, δίχως να λάβει υπόψη πως αυτή ουσιαστικά αποτελείται από 28 διαφορετικά κράτη - μέλη. Η δομή της ΕΕ και ο θεσπισμένος τρόπος λήψης αποφάσεων οδήγησαν στην καθυστέρηση λήψης τελικής απόφασης, καθώς για την επικύρωση της συμφωνίας ήταν υποχρεωτικό να υπάρχει αρχικά ομοφωνία μεταξύ και των 28 κρατών – μελών της ΕΕ²¹.

Τον Οκτώβριο του 2013, τα ενδιαφερόμενα μέρη συμφώνησαν σε κάποια από τα πιο σημαντικά ζητήματα που θα περιελάμβανε η συμφωνία. Το επόμενο βήμα στις διαπραγματεύσεις θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί μόνο εφόσον το κείμενο της συμφωνίας υποβαλλόταν σε διαδικασία έγκρισης από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Καθώς το Κοινοβούλιο απαιτούσε επιπλέον εξηγήσεις σχετικά με τις διατάξεις που αφορούσαν στη διαχείριση των ζητημάτων διαφωνίας μεταξύ ξένου επενδυτή και κράτους, η διαδικασία διήρκεσε περίπου δύο έτη. Το Κοινοβούλιο θεωρούσε και πολύ σωστά πως το σημείο αυτό ήταν ιδιαίτερα κρίσιμο, καθώς επιθυμούσε να πετύχει τη σωστή ισορροπία ανάμεσα στην προστασία των ξένων επενδυτών και στο δημόσιο συμφέρον κάθε κράτους. Το Κοινοβούλιο επιπλέον έπρεπε να αξιολογήσει τους πιθανούς κινδύνους από τη σύναψη της εν λόγω συμφωνίας για τους ευρωπαίους πολίτες. Τον Ιανουάριο του 2016, ο νεοεκλεγείς Πρωθυπουργός του Καναδά, Justin Trudeau εξέφρασε την υποστήριξή του στην CETA στο Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ στο Νταβός και ενθάρρυνε του ευρωπαίους να οδηγηθούν στην τελική επικύρωση της συμφωνίας, η οποία πραγματοποιήθηκε το Νοέμβριο του 2016 από την πλευρά της ΕΕ και το Μάιο του 2017 από τον Καναδά (European Commission, 2017c).

²¹ Σε μια ένωση όπου οι οικονομίες αναπτύσσονται με διαφορετικούς ρυθμούς και η δομή της παραγωγής είναι διαφορετική, αντικρουόμενα συμφέροντα ήρθαν στην επιφάνεια. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η διαμάχη Καναδά και Τσεχίας σχετικά με τη θεώρηση της ταξιδιωτικής visa για την είσοδο των Τσέχων πολιτών στον Καναδά. Το γεγονός αυτό οδήγησε την Τσεχία να πιέσει στις διαπραγματεύσεις για επίλυση του εν λόγω προβλήματος, καθυστερώντας την τελική επικύρωσή της από τα υπόλοιπα μέλη.

Πιο συγκεκριμένα: οι διαπραγματεύσεις για την σύναψη της CETA μεταξύ ΕΕ και Καναδά, ξεκίνησαν τον Απρίλιο του 2009. Πραγματοποιήθηκαν 9 γύροι διαπραγματεύσεων, μέχρι τον Οκτώβριο του 2011. Μέχρι τη στιγμή εκείνη είχε επιτευχθεί συμφωνία στο 90% των θεμάτων. Στις 18/10/2013 συμφωνήθηκε η ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων με πολιτική παρέμβαση. Με την απόφαση αυτή τα δύο μέρη αποδέχτηκαν το ουσιώδες μέρος της Συμφωνίας και άφησαν τη ρύθμιση των τεχνικών εκκρεμοτήτων για το 2014 (European Commission, 2017d).

Τον Αύγουστο του 2014 η Επιτροπή δίδει στα κράτη μέλη το τελικό ενοποιημένο κείμενο της Συμφωνίας και στις 26/9/2014 επισφράγισε τη λήξη των διαπραγματεύσεων, χωρίς ωστόσο να μονογραφηθεί η Συμφωνία. Στις 29/2/2016 ανακοινώθηκε η ολοκλήρωση της νομικής επεξεργασίας του κειμένου της CETA στην αγγλική γλώσσα.

Στο Άτυπο Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων για θέματα Εμπορίου που πραγματοποιήθηκε στη Μπρατισλάβα (23/9/16) συμφωνήθηκαν μια σειρά προϋποθέσεων προκειμένου να δοθεί το «πράσινο φως» για την υπογραφή της Συμφωνίας. Πράγματι τις επόμενες ημέρες, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασε μια νομικά δεσμευτική ερμηνευτική δήλωση της Συμφωνίας (την οποία αποδέχθηκε η κυβέρνηση του Καναδά) που αποσαφηνίζει επαρκώς ευαίσθητα θέματα σχετικά με: την προστασία των δημοσίων αγαθών και υπηρεσιών καθώς και το δικαίωμα επανεθνικοποίησης ιδιωτικοποιημένων σχετικών επιχειρήσεων (π.χ. υπηρεσίες ύδρευσης), την προστασία των δικαιωμάτων των εργαζομένων σύμφωνα με τα πρότυπα της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας και με πλήρη εφαρμογή της κοινοτικής και εθνικής νομοθεσίας, τη διατήρηση των υψηλών προδιαγραφών για την προστασία του καταναλωτή και του περιβάλλοντος καθώς και την εφαρμογή των πιο ισχυρών περιβαλλοντικών δεσμεύσεων που εκπορεύονται από διεθνείς συμφωνίες όπως η συμφωνία των Παρισίων (Υπουργείο Οικονομίας, 2016).

Σε νέο Άτυπο Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων (18/10/16) επιβεβαιώθηκε ότι η παραπάνω δήλωση είναι ικανοποιητική αλλά η Συνθήκη παραπέμφθηκε προς οριστική έγκριση στη Σύνοδο Κορυφής (20-21 Οκτωβρίου). Ούτε εκεί υπήρξε τελική απόφαση, λόγω των αντιρρήσεων του Βελγίου. Τελικά αυτές ξεπεράστηκαν και η

Συμφωνία υπογράφηκε στις 30 Οκτωβρίου 2016 (Υπουργείο Οικονομίας, 2016). Στις 15 Φεβρουαρίου το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ψήφισε υπέρ της Συνολικής Οικονομικής και Εμπορικής Συμφωνίας (CETA) μεταξύ της ΕΕ και του Καναδά (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017).

2.2.2 Στόχοι της συμφωνίας

Οι δύο πλευρές προσήλθαν στη διαπραγμάτευση με σκοπό όπως είναι φυσικό να επιδιώξουν σε πολλές περιπτώσεις αντίθετα οικονομικά οφέλη.

Η ΕΕ επιθυμούσε να εδραιώσει την παρουσία της στην αγορά της Βόρειας Αμερικής, καταλαμβάνοντας ανταγωνιστικότερη θέση σε σχέση με το παρελθόν (Kitou and Philippidis, 2010). Μάλιστα, από πλευράς της ΕΕ η συμφωνία θα επέτρεπε στις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις να ανταγωνιστούν τις ΗΠΑ επί ίσους όρους, δεδομένου πως οι ΗΠΑ και Καναδάς είχαν ήδη απελευθερώσει το μεγαλύτερο μέρος του εμπορίου τους στα πλαίσια της NAFTA.

Από την άλλη πλευρά ο Καναδάς είχε ως κύρια στόχευση την σύναψη μιας συμφωνίας με τον δεύτερο μεγαλύτερο εμπορικό του εταίρο, προκειμένου να μειώσει την εξάρτηση της οικονομίας του από τις ΗΠΑ, καθώς η οικονομική κρίση στην εν λόγω χώρα είχε επηρεάσει σε μεγάλο βαθμό την οικονομική σταθερότητα του Καναδά.

Βασικό στόχο και των δύο πλευρών αποτελεί η απελευθέρωση του εμπορίου με την κατάργηση των εμπορικών εμποδίων και τη διευκόλυνση της πραγματοποίησης αγοραπωλησιών και επενδύσεων ανάμεσα στα συμβαλλόμενα μέρη. Η CETA αποτελεί την πρώτη ολοκληρωμένη συμφωνία της ΕΕ με ένα αναπτυγμένο, βιομηχανικό κράτος, η οποία θα καταργήσει όλους σχεδόν τους δασμολογικούς περιορισμούς και ένα πολύ μεγάλο μέρος των μη δασμολογικών εμποδίων, προσφέροντας ευκαιρίες για την προώθηση της συνεργασίας και την απελευθέρωση του εμπορίου, με μειωμένο κόστος συναλλαγών. Επίσης, η CETA αποτελεί την πρώτη ολοκληρωμένη συμφωνία που περιλαμβάνει ένα εκτενές κεφάλαιο σχετικά με την προστασία των ξένων επενδύσεων, συμπεριλαμβανομένων των διατάξεων για την

επίλυση διαφορών μεταξύ ξένων επενδυτών και κρατών (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017a).

Οι επιχειρήσεις που θα ωφεληθούν περισσότερο από τη συμφωνία είναι οι μικρομεσαίες, δεδομένου πως αυτές είναι πιο ευαίσθητες στα κόστη που συνεπάγεται το διεθνές εμπόριο. Επίσης, οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος των οικονομιών κάθε χώρας, συνεπώς η μείωση των δασμολογικών και μη-δασμολογικών μέτρων προστασίας της εκάστοτε εγχώριας οικονομίας κρίνονταν εξαιρετικής σημασίας.

Αναφορικά με τα μέτρα δασμολογικού χαρακτήρα, το έτος 2010 οι μέσοι δασμοί ανέρχονταν σε 4,7% και 5,6% αντίστοιχα για τον Καναδά και την ΕΕ, ενώ αυξάνονταν σε 11,5% και 16% για προϊόντα του αγροτικού τομέα. Ωστόσο, υπήρχαν προστατευόμενα είδη και για τις δύο πλευρές, τα οποία ήταν κυρίως τα γαλακτοκομικά προϊόντα, το κρέας και τα προϊόντα ένδυσης και υπόδησης. Με τη συμφωνία όπως θα δούμε και παρακάτω θα καταργηθεί το 99% όλων των δασμών που αφορούν στο 98% των προϊόντων που διακινούνται και από τις δύο πλευρές (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018a).

Όσον αφορά τα μέτρα μη δασμολογικού χαρακτήρα, αναμένεται μέσω της συμφωνίας η κατάργηση κάποιων πρακτικών του διεθνούς εμπορίου, οι οποίες δυσχέραιναν τις διαδικασίες εισαγωγής ενός προϊόντος ή μιας υπηρεσίας στη χώρα, καθώς και τις άμεσες ξένες επενδύσεις. Τέτοιες πρακτικές ήταν οι πιστοποιήσεις, η επιθεώρηση του φορτίου, οι κανονισμοί προέλευσης, οι καθυστερήσεις στην έκδοση visa και τέλος, οι περιορισμοί ιδιοκτησίας και συμμετοχής των αλλοδαπών επιχειρήσεων σε εγχώρια εταιρικά σχήματα (Kitou and Philippidis, 2010) .

Το 2008 η ΕΕ και ο Καναδάς διεξήγαγαν από κοινού μια μελέτη σχετικά με τις πιθανές ωφέλειες που θα υπήρχαν από την υπογραφή μιας εις βάθος ολοκληρωμένης συμφωνίας συνεργασίας, η οποία έδειξε πως το διμερές εμπόριο προϊόντων και υπηρεσιών θα αυξανόταν περίπου κατά 23%, συγκεκριμένα 24,3% οι εξαγωγές προερχόμενες από την ΕΕ προς τον Καναδά και 20,6% οι εξαγωγές προερχόμενες από τον Καναδά προς την ΕΕ. Η αύξηση αυτή θα συμπαρέσυρε και τα πραγματικά ετήσια κέρδη, τα οποία για την ΕΕ θα ανέρχονταν σε 11,6δισ € και για τον Καναδά

στα 8,2δισ € σε χρονικό διάστημα 7 ετών. Ενδεικτικά για την ΕΕ, τα αναμενόμενα κέρδη θα προέρχονταν 50% από το εμπόριο υπηρεσιών, 25% από την κατάργηση δασμών και 25% από την κατάργηση των μη δασμολογικών μέτρων προστασίας, τα οποία για την ΕΕ θα κυμαίνονταν στα 2,9 δισ € και για τον Καναδά 1,7δισ € (European Commission, 2008).

2.2.3 Βασικές Προβλέψεις της CETA

2.2.3.1. Εμπόριο Αγαθών και Υπηρεσιών

Αναφορικά με το εμπόριο αγαθών, η συμφωνία προβλέπει την ουσιαστική απελευθέρωση του, μέσω της κατάργησης 99% όλων των δασμών που αφορούν στο 98% των προϊόντων που διακινούνται και από τις δύο πλευρές. Πρόκειται κυρίως για μεταποιημένα αγροτικά προϊόντα, προϊόντα ζαχαροπλαστικής, αναψυκτικά, προϊόντα που παράγονται από άλευρα και δημητριακά, οίνοι και τα οινοπνευματώδη ποτά και άλλα. Ωστόσο, διατηρήθηκαν κάποιες ποσοτώσεις για τα γεωργικά προϊόντα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017a).

Σχετικά με τα εμπόριο υπηρεσιών, η συμφωνία προβλέπει το άνοιγμα της αγοράς του Καναδά και τη βελτίωση των συνθηκών της για τους ευρωπαίους παρόχους υπηρεσιών, τις ταχυδρομικές υπηρεσίες και της υπηρεσίες courier, ενώ ιδιαίτερη μνεία έγινε στη και ναυτιλία²². Από την άλλη, από τη συμφωνία εξαιρέθηκαν ρητά οι υπηρεσίες που είναι σχετικές με την υγειονομική περίθαλψη, την εκπαίδευση, τις κοινωνικές επιχειρήσεις πχ. παροχής νερού λόγω έντονων διαμαρτυριών από περιβαλλοντικές ομάδες οι οποίες ήταν αντίθετες στη συμπερίληψη των δημόσιων υδάτων στη συμφωνία καθώς επίσης και οι οπτικοακουστικές υπηρεσίες. Επίσης, στα πλαίσια της συμφωνίας υιοθετείται ένα κοινό επίσημο πλαίσιο αναγνώρισης των επαγγελματικών προσόντων και διευκολύνεται η μετακίνηση βασικών στελεχών των εταιρειών παροχής υπηρεσιών (European Commission, 2017c, ΕΚΠΑ, 2016).

²²Τα αποτελέσματα είναι άκρως ικανοποιητικά για τα ελληνικά συμφέροντα, δεδομένου ότι έγινε αποδεκτή η εισαγωγή της «ελληνικής ρήτρας» στις ναυτιλιακές μεταφορές και παραχωρήθηκε πρόσβαση σε σημαντικά λιμάνια για τις υπηρεσίες τροφοδοσίας (feeder services).

Τέλος, αναφορικά με τα μέτρα μη δασμολογικού χαρακτήρα, υποστηρίχθηκε πως τα τεχνικά εμπόδια που αφορούν τη διαφάνεια, τα διεθνή πρότυπα και τους κανονισμούς, καθώς και οι έλεγχοι συμμόρφωσης θα πρέπει να συνεχίζουν να υφίστανται, καθώς έτσι προστατεύονται οι παραγωγοί και οι καταναλωτές. Συμφωνήθηκε όμως να υπάρξει περαιτέρω συνεργασία ώστε να μειωθούν οι αποκλίσεις στην ερμηνεία των κανονισμών με την συμμετοχή οργανισμών παροχής πιστοποιήσεων και τυποποίησης (European Commission, 2017c).

2.2.3.2 Ξένες Επενδύσεις

Στη CETA για πρώτη φορά γίνεται ειδική αναφορά σε ξεχωριστό κεφάλαιο για την εγκαθίδρυση ξένων επενδύσεων και την προστασία τους τόσο απέναντι σε επίπεδο κεντρικής κυβέρνησης κράτους, όσο και στις περιφερειακές αρχές. Εξαίρεση αποτελούν οι αεροπορικές υπηρεσίες και οι οπτικοακουστικές υπηρεσίες (European Commission c, 2017). Οι προϋπάρχουσες συμφωνίες του Καναδά με 8 από τα κράτη - μέλη της ΕΕ και το γεγονός πως αυτή αποτελεί τον τέταρτο μεγαλύτερο επενδυτικό προορισμό για τα Καναδικά κεφάλαια, οδήγησε στο να γίνει αποδεκτό από την ΕΕ το αίτημα του Καναδά για τη διαπραγμάτευση του θέματος των ξένων επενδύσεων. Ουσιαστικά, στο σημείο αυτό οι ευρωπαίοι αξιωματούχοι διαπραγματεύθηκαν ισάξια δικαιώματα, με τους ίδιους κανόνες προστασίας και για τους ευρωπαίους επιχειρηματίες στον Καναδά (European Commission, 2014).

Τα κυριότερα σημεία στα οποία επικεντρώνεται η συμφωνία είναι τα εξής:

- Η πρόσβαση στην αγορά δεν μπορεί να χαρακτηρίζεται από περιορισμούς. Η άσκηση δραστηριότητας οφείλει να μην περιορίζεται από κανονισμούς όπως η επιλογή νομικής οντότητας ή η ίδρυση κοινοπραξίας με εταίρο κάποιον εγχώριο επενδυτή.
- Η ύπαρξη διατάξεων προτιμησιακής μεταχείρισης, οι οποίες διασφαλίζουν πως οι επενδυτές και των δύο πλευρών δε χρήζουν ευνοϊκότερης ή χειρότερης μεταχείρισης από τους υπόλοιπους εγχώριους ή ξένους επενδυτές.
- Η προστασία των επενδυτών μέσω της υποχρεωτικής δίκαιης μεταχείρισης αναφορικά με την αποζημίωση σε περίπτωση απώλειας ή ζημιών που προκλήθηκαν

από ένοπλες ή εμφύλιες συγκρούσεις και φυσική καταστροφή (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017).

- ✚ Η ελεύθερη μεταφορά χρηματικών κεφαλαίων για επενδύσεις που έχουν συμφωνηθεί από κοινού στη CETA.
- ✚ Η δίκαιη αποζημίωση σε περίπτωση απαλλοτρίωσης και εθνικοποίησης των επενδύσεων που προβλέπονται στη συμφωνία, δίχως ιδιαίτερη προτιμησιακή μεταχείριση σε σχέση με τους εγχώριους ή ξένους επενδυτές. Ωστόσο, η ρήτρα αυτή αφορά επενδύσεις που σχετίζονται με την πραγματοποίηση κάποιου δημόσιου σκοπού, υπό συγκεκριμένη νομική μορφή και ακολουθώντας συγκεκριμένες νομικές διαδικασίες (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017).
- ✚ Για τις περιπτώσεις που ένας αλλοδαπός επενδυτής, θεωρεί πως κάποιο από τα μέτρα που έλαβε η ρυθμιστική αρχή μια χώρας είναι αποτρεπτικό για τις επενδύσεις, τα δυο μέρη προέβησαν στη δημιουργία ενός πλαισίου, βάσει του οποίου θα μπορούν να αποφασίσουν αν το μέτρο που επιβλήθηκε δρα προληπτικά για την εξασφάλιση της σταθερότητας στην εν λόγω οικονομία. Εάν αμφότερα τα μέρη συμφωνούν ότι το μέτρο είναι προληπτικό, η απαίτηση του επενδυτή δεν πρόκειται να αποτελέσει αντικείμενο διαιτησίας σε κάποιο δικαστήριο (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017).
- ✚ Η επίλυση διαφορών μεταξύ κρατών και επενδυτών επιτρέπεται στις περιπτώσεις που ο επενδυτής μπορεί να αποδείξει πως έχει συμβεί κάποια παραβίαση σχετική με τη δίκαιη μεταχείριση του, είτε δεν αποζημιώθηκε λόγω απαλλοτρίωσης ή ζημίας από το κράτος. Ο επενδυτής αρχικά έχει τη δυνατότητα φιλικού διακανονισμού με το κράτος. Αν κάτι τέτοιο δε συμβεί, μπορεί να προχωρήσει την υπόθεση σε κάποιο δικαστήριο προς διαιτησία. Σημαντική είναι η μέριμνα που έχει επιδείξει η ΕΕ στο συγκεκριμένο θέμα, καθώς απαιτεί όλες οι διαδικασίες να χαρακτηρίζονται από διαφάνεια, με αναδημοσίευση σε ειδική ιστοσελίδα όλων των επίσημων εγγράφων που αφορούν στην επίλυση της υπόθεσης από το αρμόδιο δικαστήριο, ενώ όλες οι ακροάσεις είναι ανοιχτές στο κοινό. Η CETA όμως εισάγει και πολλά καινοτόμα στοιχεία που εμφανίζονται πρώτη φορά σε διεθνείς συμφωνίες. Αυτά είναι η κατάργηση των πολλαπλών αξιώσεων ενός επενδυτή και η δημιουργία ενός

συστήματος αποφυγής των αβάσιμων αξιώσεων, η κατάρτιση ενός πίνακα με τους καταλληλότερους διαιτητές ανά αξίωση, οι οποίοι θα υπόκεινται σε δεσμευτικό κώδικα δεοντολογίας, η απαγόρευση ενός δικαστηρίου διαιτησίας να ζητήσει αλλαγή των εθνικών νόμων και κανονισμών και τέλος, τα έξοδα διαιτησίας επιβαρύνουν την πλευρά που θα αποτύχει (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017).

Επιπρόσθετα, η CETA προβλέπει και τη δημιουργία ενός ειδικού συστήματος Επενδυτικών Δικαστηρίων²³ για την επίλυση των διαφορών, αν και η σχετική παράγραφος δεν εφαρμόζεται προσωρινά διότι συνεχίζεται ακόμη ο δημόσιος διάλογος στα κράτη – μέλη σχετικά με αυτή τη ρήτρα.

Συγκεκριμένα, εγκαθιδρύεται ένα νέο σύστημα επίλυσης διαφορών μεταξύ κράτους και επενδυτών, το λεγόμενο Δικαστικό Επενδυτικό Σύστημα (Investment Court System). Το εν λόγω σύστημα θα αντικαταστήσει τον μέχρι τώρα προβλεπόμενο μηχανισμό επίλυσης διαφορών κράτους-επενδυτή (ISDS), μέσω της εγκαθίδρυσης ενός διαιτητικού δικαστηρίου, το οποίο δεν θα συγκαλείται σε ad hoc βάση όπως το ISDS (όπου τα μέλη του δικαστηρίου ορίζονται ανά περίπτωση από τον επενδυτή και το ενδιαφερόμενο κράτος), αλλά θα αποτελείται από μέλη που θα έχουν προεπιλεγεί από τα μέρη της Συμφωνίας, επί τη βάση υψηλών επαγγελματικών και δεοντολογικών προσόντων, ώστε να αποφεύγονται οι συγκρούσεις συμφερόντων. Παράλληλα προβλέπεται η σύσταση Εφετικού Δικαστηρίου, προκειμένου να ελέγχεται η νομική ορθότητα των αποφάσεων του Δικαστηρίου (Υπουργείο Οικονομίας, 2016).

Η πρόταση αυτή βασίζεται στην προσέγγιση της ΕΕ που εξασφαλίζει ότι η διαδικασία θα είναι διαφανής, οι ακροάσεις θα είναι δημόσιες και τα σχόλια θα διατίθενται στο διαδίκτυο, ενώ θα παρέχεται δικαίωμα παρέμβασης για τα μέρη με έννομο συμφέρον στο πλαίσιο της διαφοράς. Περαιτέρω, η επιλογή δικαιοδοσίας («forum-shopping») δεν θα είναι δυνατή, οι επιπόλαιες αξιώσεις θα απορρίπτονται γρήγορα, θα διατηρηθεί σαφής διάκριση μεταξύ του διεθνούς δικαίου και του

²³Το σύστημα αυτό είχε προταθεί για πρώτη φορά στο πλαίσιο της διαπραγμάτευσης της Διατλαντικής Εταιρικής Σχέσης Εμπορίου και Επενδύσεων γνωστότερης ως TTIP. Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2015

εσωτερικού δικαίου και θα αποφεύγονται πολλαπλές και παράλληλες διαδικασίες (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2015).

Τέλος, συμπεριλαμβάνεται παράρτημα, σύμφωνα με το οποίο εξαιρείται από τις διατάξεις για την προστασία των επενδύσεων η αναδιάρθρωση του χρέους εάν είναι προϊόν διαπραγμάτευσης. Το κείμενο είναι έτσι διαμορφωμένο ώστε να καλύπτεται η ελληνική περίπτωση (Υπουργείο Οικονομίας, 2016).

2.2.3.3 Κρατικές Προμήθειες

Αναφορικά με τις κρατικές προμήθειες, η ευρωπαϊκή αγορά των δημοσίων συμβάσεων ήταν ήδη ανοιχτή για τους Καναδούς επενδυτές. Ωστόσο, δε συνέβαινε το ίδιο και για τους ευρωπαίους επιχειρηματίες στον Καναδά. Με τη χρήση ενός ειδικού κεφαλαίου στη CETA σχετικά με τις κρατικές προμήθειες, η ΕΕ πέτυχε την δίκαιη και ίση μεταχείριση των ευρωπαίων επενδυτών στην αγορά των κρατικών προμηθειών του Καναδά. Έτσι, απέκτησε πρόσβαση στους διαγωνισμούς της κεντρικής κυβέρνησης, των ομοσπονδιακών φορέων και των μεγαλύτερων τοπικών και περιφερειακών θεσμών (European Commission, 2014, Υπουργείο Οικονομίας, 2016).

Για την αποτελεσματικότερη διαχείριση του εγχειρήματος αυτού, αλλά και για την προώθηση της διαφάνειας, η Κυβέρνηση του Καναδά έχει δημιουργήσει έναν ιστότοπο ηλεκτρονικών προμηθειών (e – procurement) από όπου θα μπορούν όλες οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις να συλλέγουν πληροφορίες για τους διαγωνισμούς (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017a).

2.2.3.4 Δικαιώματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας

Οι όροι της CETA σχετικά με τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας στην ουσία βελτιώνουν την προστασία των παραγωγών τους, έχοντας σαν βάση τη συμφωνία του ΠΟΕ για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας (TRIPS) που και οι δύο πλευρές είχαν υπογράψει στο παρελθόν. Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο της CETA, ιδιαίτερη σημασία δόθηκε στα διπλώματα ευρεσιτεχνίας των φαρμακευτικών εταιρειών και

αποδείχθηκε ένα από τα πιο απαιτητικά ζητήματα στη συμφωνία (European Commission, 2017c).

2.2.3.5 Προστασία Γεωγραφικών Ενδείξεων

Ως γεωγραφική ένδειξη ορίζεται η χρήση τοπωνυμίων για την σύνδεση με συγκεκριμένα προϊόντα τα οποία παράγονται στον εν λόγω τόπο και αποδίδουν στο προϊόν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ικανά να το καταστήσουν άμεσα αναγνωρίσιμο. Η αρχική διαπραγματευτική εντολή προέβλεπε ότι η CETA, θα περιλαμβάνει διατάξεις με τις οποίες θα αναγνωρίζονται αποτελεσματικά οι ευρωπαϊκές ΓΕ συμπεριλαμβανομένης της Φέτας) και θα προστατεύονται *ex officio*, με σταδιακή εξάλειψη της σημερινής κακής χρήσης των ΓΕ στον Καναδά. Η ΕΕ κατάφερε να ενσωματώσει στο κείμενο της CETA πάνω από 145 γεωγραφικές ενδείξεις. Κυριότερο πρόβλημα κατά το στάδιο των διαπραγματεύσεων για την ελληνική πλευρά αποτέλεσε το γεγονός ότι η ονομασία «Φέτα» αντιμετωπιζόταν στον Καναδά ως κοινή ονομασία (*generic*) και δεν θα μπορούσε να προστατευτεί²⁴ (Υπουργείο Οικονομίας, 2016, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017c).

2.2.3.6 Αειφόρος Ανάπτυξη

Μέσω της CETA, η ΕΕ και ο Καναδάς επιβεβαίωσαν την δέσμευσή τους ότι το εμπόριο και οι επενδύσεις θα πρέπει να προωθούν και όχι να εμποδίζουν την

²⁴ Κατόπιν διαπραγματεύσεων, οι δυο πλευρές κατέληξαν σε συμφωνία σύμφωνα με την οποία:

α) Από τις υφιστάμενες συσκευασίες θα αφαιρεθούν σύμβολα, εικόνες και ονομασίες που παραπέμπουν στην Ελλάδα

β) Θα υπάρχει σαφής επισήμανση στα προϊόντα αυτά ότι έχουν παραχθεί στον Καναδά (ευδιάκριτη και ευανάγνωστη αναγραφή της φράσης “made in Canada”)

γ) Όλοι οι νέοι παραγωγοί Καναδικού λευκού τυριού θα πρέπει, επιπροσθέτως των ανωτέρω, να αναγράφουν σε εμφανές σημείο “feta-style cheese” ή “feta imitation cheese”, ενώ για τους παλιούς παραγωγούς να ισχύει ρήτρα κεκτημένων δικαιωμάτων, υπό την προϋπόθεση τήρησης των δύο προαναφερθέντων σημείων.

δ) Σε περίπτωση παραβίασης των παραπάνω περιορισμών θα παρεμβαίνει αυτεπαγγέλτως το Υπουργείο Εμπορίου του Καναδά και θα συμμορφώνει τους παραβάτες χωρίς να απαιτείται (πολυδάπανη) δικαστική συνδρομή.

Οι παραπάνω προβλέψεις που έλαβε προηγούμενη Ελληνική κυβέρνηση κρίθηκαν ανεπαρκείς από τη σημερινή. Μετά από πολύμηνες διαπραγματεύσεις, σε διμερή συνάντηση του Υπουργού Οικονομίας με την Επίτροπο Μάλστρομ (22/9/16) συμφωνήθηκε κείμενο δήλωσης της Επιτροπής, με την οποία η Επιτροπή δεσμεύεται εντός 5ετίας να κάνει χρήση των απαραίτητων μηχανισμών, ώστε όλες οι ευρωπαϊκές Γεωγραφικές Ενδείξεις, συμπεριλαμβανομένης της φέτας, να απολαμβάνουν το ίδιο επίπεδο προστασίας στον Καναδά. Πηγή: Υπουργείο Οικονομίας, 2016

προστασία του περιβάλλοντος και τα εργασιακά δικαιώματα (Υπουργείο Οικονομίας, 2016). Στη CETA περιλαμβάνονται και διατάξεις σχετικές με την προστασία του περιβάλλοντος, τα εργασιακά δικαιώματα και την εταιρική κοινωνική ευθύνη. Σημαντικό αναδεικνύεται το γεγονός πως η συμφωνία προβλέπει ειδική διαδικασία επίλυσης των διαφορών, η οποία περιλαμβάνει διαβουλεύσεις κρατικών μηχανισμών με ειδικές ομάδες εμπειρογνομόνων. Για την πλήρη διαφάνεια των διαδικασιών οι εκθέσεις των διαβουλεύσεων αυτών οφείλουν να δημοσιοποιούνται (European Commission, 2017c). Άλλωστε προβλέπεται ότι η CETA δεν θα αλλάξει τα ευρωπαϊκά πρότυπα σε ότι αφορά στα θέματα της διατροφικής ασφάλειας, της ασφάλειας προϊόντων, της προστασία των καταναλωτών, της υγείας, και των κοινωνικών και εργασιακών δικαιωμάτων (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017b).

2.3 Συνέπειες από την υπογραφή της CETA

Στα αναμενόμενα θετικά αποτελέσματα από την πλευρά της ΕΕ συγκαταλέγεται μεταξύ άλλων η καθολική εφαρμογή της συμφωνίας σε ομοσπονδιακό και τοπικό επίπεδο στον Καναδά. Το ιδιαίτερο νομιμοπολιτικό καθεστώς στον Καναδά επιτρέπει αυξημένο βαθμό ελευθερίας στις τοπικές και περιφερειακές κυβερνήσεις να λαμβάνουν αποφάσεις που αφορούν σε ζητήματα της εκάστοτε περιοχής ευθύνης τους που ίσως έρχονται σε αντίθεση με την ομοσπονδιακή Κυβέρνηση. Για το λόγο αυτό, η ΕΕ έθεσε σαν βασικό της αίτημα η CETA να έχει εφαρμογή τόσο σε τοπικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο.

Επιπλέον, όλοι οι τελωνειακοί δασμοί για τα βιομηχανικά εξαλείφονται, γεγονός που θα εξοικονομήσει 470εκ € για τις εξαγωγές της ΕΕ σε ετήσια βάση. Επιπλέον, το 92% των αγροτικών προϊόντων και των προϊόντων διατροφής θα είναι απαλλαγμένο από δασμούς. Η ΕΕ αποκόμισε σημαντικό όφελος από τη συμφωνία κυρίως στη βιομηχανία μεταποιημένων γεωργικών προϊόντων, τομέα υψηλού ενδιαφέροντος, ιδίως για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις της ΕΕ. Η εξάλειψη ή η μείωση των δασμών θα επιφέρει και μείωση της τιμής των αγροτικών προϊόντων στον Καναδά. Αποτέλεσμα είναι η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ευρωπαϊκών προϊόντων στον Καναδά, καθώς πλέον η τιμή δε θα επηρεάζει σημαντικά την καταναλωτική συμπεριφορά (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017a).

Όσον αφορά τη συμμετοχή των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων στους δημόσιους διαγωνισμούς του Καναδά, οι ευρωπαίοι επενδυτές θα έχουν τη δυνατότητα όχι μόνο να υποβάλλουν προσφορές σε προκηρύξεις διαγωνισμών του δημοσίου, αλλά θα αποτελούν τις πρώτες αλλοδαπές επιχειρήσεις που αποκτούν τόσο υψηλό επίπεδο πρόσβασης στην αγορά κρατικών προμηθειών και γενικότερων δημοσίων δαπανών του Καναδά.

Η προστασία των ευρωπαϊκών καινοτομιών και των παραδοσιακών προϊόντων περιλαμβάνεται επίσης στα συν της συμφωνίας για την ΕΕ αφού μεγάλο μέρος της προστιθέμενης αξίας των ευρωπαϊκών προϊόντων οφείλεται σε καινοτομίες, αποκλειστικά εμπορικά σήματα, γεωγραφικές ενδείξεις που μαρτυρούν συγκεκριμένη ποιότητα και χαρακτηριστικά για τα προϊόντα που εμπορεύεται η ΕΕ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017c). Συνεπώς, κρίνεται ως ζωτικής σημασίας η προστασία τους²⁵. Η προστασία όμως των πνευματικών δικαιωμάτων δεν περιορίζεται μόνο στα τρόφιμα αλλά επεκτείνεται και στα φαρμακευτικά προϊόντα, τα έργα τέχνης και τις οπτικοακουστικές υπηρεσίες, τα οποία θα προστατεύονται καλύτερα από αντιγραφή.

Παρά το γεγονός πως εν γένει ο Καναδάς αποδέχθηκε τη θέση της ΕΕ σχετικά με το ζήτημα, προέβη σε κατηγορηματική απόρριψη ή παρουσιάστηκε συγκρατημένος σχετικά με κάποιους γεωγραφικούς περιορισμούς. Για παράδειγμα δεν αποδέχθηκε το αίτημα προστασίας γεωγραφικών ενδείξεων που αναφέρονται σε «είδος», «τύπο» ή «στυλ» κάποιου γνωστού προϊόντος. Μερικά από αυτά τα προϊόντα ήταν τυριά όπως το Asiago, Gorgonzola, Munster και η ελληνική φέτα. Επίσης, ενώ ο όρος «Gouda Holland» είναι προστατευμένη γεωγραφική ένδειξη, ο όρος gouda μπορεί να χρησιμοποιηθεί ελεύθερα.

Στα θετικά της συμφωνίας για την Ένωση θα πρέπει να προστεθεί και η απελευθέρωση του εμπορίου των υπηρεσιών. Μέσω της συμφωνίας οι ευρωπαϊκές εταιρείες θα αποκτήσουν πρόσβαση σε τομείς όπως η ενέργεια, οι τηλεπικοινωνίες, οι

²⁵ Αυτό συνέβη με πολλά από τα ευρωπαϊκά αγροτικά προϊόντα και προϊόντα διατροφής, τα οποία θα αναφέρουν τις γεωγραφικές περιοχές από τις οποίες προέρχονται όπως το Roquefort, οι ελιές EliaKalamatas, το Acetobalsamico di Modena κ.λπ. Επιπλέον, η χρήση ορισμένων σημαντικών γεωγραφικών ενδείξεων όπως το Prosciutto di Parma θα επιτραπούν, κάτι που δεν ίσχυε στο παρελθόν.

θαλάσσιες μεταφορές και οι τραπεζικές υπηρεσίες. Επίσης, δημιουργείται το πλαίσιο μέσω του οποίου θα γίνεται αμοιβαία αναγνώριση των επαγγελματικών δικαιωμάτων και διευκολύνεται η μετακίνηση του ανθρωπίνου κεφαλαίου (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017a).

Αναφορικά με τις επενδύσεις αξίζει να αναφερθεί ότι με τη συμφωνία για πρώτη φορά καταργούνται όλα τα εμπόδια εισόδου για τις ευρωπαϊκές επενδύσεις στον Καναδά, ενώ και οι δυο πλευρές δεσμεύονται να αντιμετωπίζουν εγχώριους και αλλοδαπούς επενδυτές δίκαια, δίχως καμιά διακριτική μεταχείριση. Μια επιπλέον επιτυχία της ΕΕ είναι πως κατάφερε να διασφαλίσει τους ευρωπαίους επενδυτές σε περιπτώσεις απαλλοτρίωσης ή ζημίας λόγω φυσικής καταστροφής ή εμπόλεμης κατάστασης. Στις περιπτώσεις αυτές δίνεται εγγύηση αποζημίωσης, εφόσον η επιχείρηση προσκομίσει όλα τα απαραίτητα στοιχεία που να υποδεικνύουν την κατηγορία.

Στα θετικά της συμφωνίας μπορεί να προσμετρηθεί και το γεγονός ότι στη συμφωνία γίνεται ειδική μνεία για τον τρόπο με τον οποίο θα επιλύονται εφεξής οι διαφορές ΕΕ - Καναδά, παρέχοντας οδηγίες για την ερμηνεία διατάξεων της. Σε περίπτωση που οι δύο πλευρές δεν καταλήξουν σε συμφωνία, δίνεται η δυνατότητα σύστασης επιτροπής από ανεξάρτητους εμπειρογνώμονες.

Φυσικά, η συμφωνία αναμένεται να παρουσιάσει και αρνητικές συνέπειες για την ευρωπαϊκή πλευρά.

Ειδικότερα, σε σχέση με τους τομείς της κτηνοτροφίας και της γεωργίας, αρνητικές συνέπειες αναμένονται στην εισαγωγή ιδιαίτερα υψηλών αυξημένων ποσοτήτων χοιρινού και βόειου κρέατος από τον Καναδά καθώς και μεταποιημένων αγροτικών προϊόντων, γεγονός που επηρεάζει αρνητικά κυρίως τους εγχώριους κτηνοτρόφους της Γαλλία, της Ιρλανδίας και της Δανίας, οι οποίοι υποστήριζαν πως τα συμφέροντα του κλάδου τους δεν προστατεύθηκαν επαρκώς.

Περαιτέρω, μια χαρακτηριστική αρνητική συνέπεια η οποία θα καταστεί ιδιαίτερα εμφανής είναι η χρήση επωνυμιών ή κατηγορίας αγαθών οι οποίες παρέπεμπαν σε ευρωπαϊκούς γεωγραφικούς προσδιορισμούς συγκεκριμένης ποιότητας και χαρακτηριστικών. Παρά το γεγονός ότι η ΕΕ κατάφερε να προστατεύσει πάνω από

145 αγροδιατροφικά προϊόντα της, ορισμένα από αυτά όπως π.χ. η ελληνική φέτα καθώς και τα συμφέροντα των παραγωγών της θυσιάστηκαν. Η ελληνική φέτα πλέον χαρακτηρίζεται ως γενικό είδος τροφίμου (generics), κάτι που συνεπάγεται πως η αγορά θα κατακλυστεί από προϊόντα φέτας προερχόμενα από τον Καναδά. Ωστόσο, οι μελλοντικοί παραγωγοί που θα εισέρχονται στον κλάδο δε θα μπορούν να χρησιμοποιούν την ονομασία αυτή. (Huffingtonpost, 2017). Βέβαια, οι εκπρόσωποι του κλάδου της φέτας στην Ελλάδα διαβεβαιώθηκαν πως σε βάθος 7ετίας ο χαρακτηρισμός της φέτας ως γενικό είδος μπορεί να αρθεί.

Πέρα από τα προαναφερόμενα εκφράστηκαν φόβοι και έντονες ανησυχίες σχετικά με το κεφάλαιο της συμφωνίας σχετικά με την επίλυση διαφορών επενδυτή και κράτους το οποίο δέχθηκε ιδιαίτερα αυστηρή κριτική από ενδιαφερόμενα μέρη όπως συνδικάτα, ινστιτούτα καταναλωτών και τοπικές αρχές τόσο στον Καναδά όσο και στην ΕΕ. Ως κυριότεροι λόγοι παρουσιάζονται η αποτελεσματική προστασία του περιβάλλοντος και της δημόσιας υγείας, με τα ενδιαφερόμενα μέρη να υποστηρίζουν πως τελικά θα επικρατήσουν τα οικονομικά συμφέροντα των μεγάλων διεθνών επιχειρήσεων έναντι του δημόσιου συμφέροντος. Οι φόβοι αυτοί φαίνεται τελικά να είναι υπερβολικοί καθώς η συμφωνία παρέχει διασφαλίσεις σε όλα τα σχετικά ζητήματα²⁶.

Αντίστοιχοι φόβοι εκφράστηκαν και σχετικά με τα πρότυπα ασφαλείας και τη προστασία των καταναλωτών στα τρόφιμα και τα ποτά. Τελικά, δε φαίνεται η συμφωνία να επηρεάζει σημαντικά τα σχετικά ζητήματα.

Από την άλλη πλευρά η συμφωνία επιτρέπει στον Καναδά να είναι η μόνη βιομηχανική χώρα που θα χαίρει προτιμησιακής μεταχείρισης στις δύο μεγαλύτερες αγορές του κόσμου, την ΕΕ και τις ΗΠΑ, γεγονός που θα αποδώσει πολλαπλά οικονομικά οφέλη τόσο για την οικονομία, όσο και για την κοινωνία.

Πιο συγκεκριμένα μέσω της CETA, οι Καναδοί εξαγωγείς αγροτικών και μεταποιητικών προϊόντων διατροφής θα χαίρουν προτιμησιακής αντιμετώπισης στην

²⁶Βλ. περισσότερα στο: Μέτρα διασφάλισης της CETA Έξι τρόποι με τους οποίους η CETA εγγυάται τα συμφέροντα της ΕΕ, προσβάσιμο στο:

http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/october/tradoc_156209.pdf

ΕΕ. Αυτό σημαίνει αύξηση των πωλήσεων, αλλά και πρόσβαση σε περισσότερες πρώτες ύλες (European Commission, 2008).

Όσον αφορά τα βιομηχανικά προϊόντα με την εφαρμογή της συμφωνίας, το 99% των δασμολογικών περιορισμών για τα βιομηχανικά προϊόντα δε θα υφίσταται, ποσοστό που θα φτάσει στο 100% σε βάθος 7ετίας. Έτσι, ο Καναδάς θα μετατραπεί στον ελκυστικότερο προμηθευτή για επιχειρηματίες, οι οποίοι επωφελούμενοι της κατάργησης των δασμών, θα έχουν τη δυνατότητα να αγοράσουν υψηλής ποιότητας βιομηχανικά προϊόντα, σε πολύ καλύτερη τιμή. Με αυτόν τον τρόπο τα Καναδικά προϊόντα θα είναι ανταγωνιστικότερα στην ευρωπαϊκή αγορά. Φυσικά, η κατάργηση των δασμών θα οδηγήσει σε αύξηση του διμερούς εμπορίου και αναμένεται ανάλογη αύξηση και στις θέσεις εργασίας του κλάδου στον Καναδά.

Ένας από τους σημαντικότερους τομείς οικονομικής ανάπτυξης του Καναδά είναι τα μεταλλεύματα και τα ορυκτά. Μέχρι την υπογραφή της συμφωνίας, τα ορυκτά εξαγονταν στην ΕΕ χωρίς κάποια δασμολογική επιβάρυνση σε αντίθεση με τα επεξεργασμένα μέταλλα και μεταλλικά προϊόντα τα οποία υπόκειντο σε δασμούς. Μετά την υπογραφή της CETA, τόσο τα ορυκτά όσο και τα επεξεργασμένα μέταλλα θα αντιμετωπίζονται το ίδιο, δίχως δασμολογικές επιβαρύνσεις κατά την εισαγωγή τους στην ΕΕ, γεγονός που θα ωφελήσει τόσο βιομηχανίες ορυκτών όσο και τις βιομηχανίες μετάλλων, δημιουργώντας όλο το απαραίτητο πλαίσιο για αύξηση των πωλήσεων. Επίσης, με τη CETA πέρα από ανταγωνιστικός προμηθευτής, ο Καναδάς θα αποτελέσει και ελκυστικό τόπο για την εγκατάσταση ευρωπαϊκών επιχειρήσεων της βιομηχανίας ορυκτών και μετάλλων, γεγονός που θα αυξήσει την απασχόληση κατά μήκος της χώρας (Markovic, 2015) .

Επιπρόσθετα, με την ισχύ της συμφωνίας το 96% των δασμολογικών επιβαρύνσεων της ΕΕ για τα ψάρια και τα θαλασσινά θα καταργηθεί, με την προοπτική το ποσοστό αυτό να αυξηθεί στο 100% σε διάστημα 7 ετών. Έτσι, τα προϊόντα του Καναδά θα καταστούν ανταγωνιστικά και θα αυξηθούν οι πωλήσεις τους. Αυτό αποτελεί μια σημαντική νίκη του Καναδά, λαμβάνοντας υπόψη πως αποτελεί τον 7ο μεγαλύτερο εξαγωγέα ψαριών και θαλασσινών (70% αυτών εξάγεται) και η ΕΕ αποτελεί το μεγαλύτερο εισαγωγέα στην παγκόσμια αγορά με 21 δις\$ εισαγωγών ψαριών και θαλασσινών σε ετήσια βάση.

Ο τομέας των υπηρεσιών αποτελεί σημαντική πηγή εσόδων για την Καναδική οικονομία καθώς αποτελεί περίπου το 70% του ΑΕΠ της χώρας και απασχολεί περίπου 14 εκ. κατοίκους της. Ενδεικτικά, ο Καναδάς εξάγει υπηρεσίες management, πληροφορικής και λογισμικού, αρχιτεκτονικών και μηχανολογικών υπηρεσιών, έρευνας κι ανάπτυξης, καθώς και τεχνικών υπηρεσιών, με τις εξαγωγές να αγγίζουν κατά μέσο όρο τα 14,4 δις \$ για την περίοδο 2011 – 2014. Η προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων, καθώς και η από κοινού αναγνώριση της εξειδίκευσης σε πολλούς τομείς θα συμβάλλουν στην ασφαλέστερη πρόσβαση των Καναδικών επιχειρήσεων στην ευρωπαϊκή αγορά. Έτσι, οι καναδικές επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών θα έχουν τη δυνατότητα να προβλέψουν με μεγαλύτερη ακρίβεια και διαφάνεια τις συνθήκες του κλάδου στην Ευρώπη και να προσαρμοστούν εγκαίρως και κατάλληλα. Δεδομένου δε των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων τους στον τομέα των υπηρεσιών και της δυνατότητας που δίνει η συμφωνία να ανταγωνίζονται τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις επί ίσοις όροις, οι καναδικές επιχειρήσεις αναμένουν σημαντική αύξηση των μεριδίων τους στον ευρωπαϊκό χώρο (European Commission, 2017 & Marcovic, 2015).

Τα κέρδη όμως δεν περιορίζονται αποκλειστικά στα καθαρά εμπορικά, οικονομικά κέρδη. Η συνεργασία στον τομέα της επιστήμης, της έρευνας και της καινοτομίας συμβάλλει στην ανταγωνιστικότητα και την ευημερία. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο ΕΕ και Καναδάς διατηρούν σχέσεις συνεργασίας στους τομείς της επιστήμης και της τεχνολογίας. Η CETA ενισχύει περισσότερο την ήδη υπάρχουσα συνεργασία στον τομέα αυτό, βασιζόμενη στο υφιστάμενο πλαίσιο συνεργασίας και προσθέτοντας επιπλέον κανονισμούς για την ενίσχυσή της σε βάθος χρόνου.

Σημαντικό κεφάλαιο στη συμφωνία αποτελούν τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, όπως τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας, καθώς και οι κανόνες που τα προστατεύουν και ο τρόπος που χρησιμοποιούνται προς όφελος των επενδυτών, των καινοτομιών και των τελικών καταναλωτών. Έτσι, δημιουργείται το κατάλληλο πλαίσιο ώστε ο Καναδάς να συνεχίσει να διατηρεί την ανταγωνιστική του θέση παγκοσμίως σε τομείς όπως τα πληροφοριακά συστήματα, οι τηλεπικοινωνίες, η αεροδιαστημική, η νανοτεχνολογία και η γενετική (European Commission, 2008, Markovic, 2015).

Το κεφάλαιο της συμφωνίας σχετικά με τις άμεσες ξένες επενδύσεις αφενός προστατεύει τα συμφέροντα των καναδικών επιχειρήσεων στην ΕΕ παρέχοντας διαφάνεια και συνθήκες σταθερού επιχειρηματικού κλίματος, ενώ ταυτόχρονα διατηρεί το δικαίωμα των κυβερνήσεων να θεσπίζουν νόμους και κανονισμούς που προστατεύουν το δημόσιο συμφέρον. Σημαντική είναι η συμβολή ειδικής παραγράφου σχετικά με τη μεταχείριση των αλλοδαπών επενδυτών, οι οποίοι πλέον δεν αντιμετωπίζονται λιγότερο ευνοϊκά σε σύγκριση με τους ευρωπαίους, κυρίως αναφορικά με την καταβολή επαρκούς αποζημίωσης σε περίπτωση απαλλοτρίωσης.

Οι κυριότεροι τομείς ξένων επενδύσεων, μεταξύ άλλων, οι οποίοι παρουσιάζουν ενδιαφέρον για τις καναδικές επιχειρήσεις είναι οι τομείς της ενέργειας, των εξορύξεων, της αυτοκινητοβιομηχανίας, των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, των μεταφορών και της αεροναυπηγικής (European Commission, 2008, Markovic, 2015).

Η αγορά κρατικών προμηθειών της ΕΕ αποτελεί ένα ιδιαίτερα κερδοφόρο τομέα της οικονομίας ύψους 3,3 τρις \$ και αντιπροσωπεύει το 18% των συμβάσεων της, δημιουργώντας εξαιρετικές ευκαιρίες για τις εξαγωγικές Καναδικές επιχειρήσεις υπηρεσιών και αγαθών. Συγκεκριμένα, τομείς όπως αυτοί της παροχής αρχιτεκτονικών υπηρεσιών, συμβουλευτικής μάρκετινγκ και μάνατζμεντ, τεχνολογίας και έρευνας και ανάπτυξης παρουσιάζουν ιδιαίτερη ζήτηση στις συμβάσεις της ΕΕ. Με τη συμφωνία της CETA, οι καναδικές επιχειρήσεις θα έχουν πρόσβαση στις δημόσιες κρατικές προμήθειες των τριών σημαντικότερων θεσμών της ΕΕ, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, καθώς και στις κυβερνήσεις των 28 κρατών – μελών της ΕΕ και στους φορείς τοπικής και περιφερειακής αυτοδιοίκησης (European Commission, 2008 & Markovic, 2015).

Από πλευράς Καναδά, οι αρνητικές συνέπειες εντοπίζονται κυρίως σε συγκεκριμένες ομάδες συμφερόντων, οι οποίες αναμένεται να πληγούν περισσότερο.

Με την έναρξη ισχύος της συμφωνίας, η καναδική αγορά θα κατακλυστεί με μεγάλες ποσότητες τυριού προερχόμενου από την ΕΕ εντείνοντας σε πολύ μεγάλο βαθμό τον ανταγωνισμό των εγχώριων παραγωγών τυριού. Η ελεύθερη πρόσβαση των

καναδικών γαλακτοκομικών προϊόντων στην ευρωπαϊκή αγορά, δεν μπορεί να αντισταθμίσει την κατάσταση που θα διαμορφωθεί, δεδομένης της φήμης και της των ευρωπαϊκών τυριών. Επομένως, οι Καναδοί παραγωγοί τυριού θα πρέπει να καταφέρουν τόσο να διατηρήσουν τα υψηλά μερίδια αγοράς τους εγχώρια, όσο και να καταφέρουν να ανταγωνιστούν τη μακρόχρονη εμπειρία των ανταγωνιστών τους στον ευρωπαϊκό χώρο, αν δεν επιθυμούν μείωση των κερδών τους (Schwarz, 2015).

Σύμφωνα με τα όσα προβλέπονται στη συμφωνία για τη προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων και των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, οι ευρωπαϊκές φαρμακευτικές εταιρείες θα διαθέτουν τα προϊόντα τους κάτω από γνωστές επωνυμίες κι όχι με την χρήση ένδειξης της δραστικής ουσίας τους. Έτσι, οι περιφέρειες του Καναδά θα επωμιστούν υψηλότερα κόστη υγειονομικής περίθαλψης, καθώς θα αναγκαστούν να αγοράζουν συγκεκριμένα, επώνυμα φαρμακευτικά προϊόντα κι όχι τη γενική εναλλακτική τους (generics).

Επιπλέον, κατεξοχήν οινοπαραγωγικές περιοχές όπως η British Columbia και το Ontario θα αντιμετωπίζουν εντονότερο ανταγωνισμό από τους ευρωπαίους οινοπαραγωγούς, καθώς η κατάργηση των δασμών θα εξισώνει τις τιμές για τα διάφορα είδη κρασιού (Marković, 2015).

Τέλος, το άνοιγμα των κρατικών προμηθειών για υποβολή προσφορών από τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις θα έχει ως αποτέλεσμα την ένταση του ανταγωνισμού για τις καναδικές κατασκευαστικές και τεχνικές εταιρείες, οι οποίες κατά το παρελθόν κατοχύρωναν με μεγαλύτερη ευκολία τις κρατικές συμβάσεις (Marković, 2015).

Κεφάλαιο Τρίτο : Συμφωνία Οικονομικής Εταιρικής Σχέσης ΕΕ-Ιαπωνίας

3.1 Οι εμπορικές σχέσεις ΕΕ- Ιαπωνίας πριν την ΣΟΕΣ

Η Ιαπωνία αποτελεί το δεύτερο μεγαλύτερο εμπορικό εταίρο της ΕΕ στην Ασία, μετά την Κίνα. Επιπλέον, συνιστά στρατηγικό εταίρο της Ένωσης από το 2004, καθώς και τη βιομηχανικά ισχυρότερη χώρα της Ασίας, με ενεργό ρόλο στα περιφερειακά ζητήματα ασφαλείας της Ν.Α. και Β.Α. Ασίας (Υπουργείο Εξωτερικών, 2018). Η εμβέλεια άλλωστε της στρατηγικής συνεργασίας μεταξύ των δύο εταίρων καταδεικνύεται και από το γεγονός ότι η ΕΕ και η Ιαπωνία συναπαρτίζουν το 1/3 του παγκόσμιου Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος.

Παρ' όλα αυτά η Ιαπωνία έχει ένα τεράστιο εμπορικό πλεόνασμα έναντι της ΕΕ, καθώς οι εξαγωγές της προς τα κράτη μέλη αυτής είναι σχεδόν διπλάσιες από τις εισαγωγές τους από αυτά. Πάντως, η ΕΕ γίνεται ένας όλο και σημαντικότερος εταίρος για την Ιαπωνία λόγω του μεγέθους της ενιαίας αγοράς και των προσπαθειών που γίνονται για ανάπτυξη του εμπορίου και της συνεργασίας (Μούσης, 2018).

Η οικονομική, εμπορική και γενικότερη πολιτική συνεργασία μεταξύ των δύο πλευρών απέκτησε θεσμική μορφή το 1991 με την υπογραφή της «Κοινής Διακήρυξης» της ΕΕ, των κρατών μελών και της Ιαπωνίας και υλοποιήθηκε βάσει του 10ετούς «Προγράμματος Δράσης ΕΕ-Ιαπωνίας» το οποίο οδήγησε στην Κοινή Δήλωση του 2001²⁷, στην οποία ετέθησαν οι άξονες της διμερούς συνεργασίας και εξελίσσονται με βάση τις κατευθύνσεις, που δίδονται από τις ετήσιες Συνόδους Κορυφής (από πλευράς ΕΕ συμμετέχουν μόνον ο Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και ο Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής). Ο διάλογος με την ΕΕ επικεντρώνεται στα εξής θεματικά πεδία: περιφερειακά και διεθνή ζητήματα αμοιβαίου ενδιαφέροντος, περιβάλλον, πολιτική εμπορίου, οικονομία και χρηματοπιστωτικά, βιομηχανία, ενέργεια, ναυτιλιακές μεταφορές, τεχνολογία και επιστήμη (Υπουργείο Εξωτερικών, 2018). Παράλληλα, έχει αναγνωριστεί από

²⁷ Βλ. περισσότερα για τις σχέσεις ΕΕ- Ιαπωνίας κατά το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα στο: [http://europa.eu/rapid/press-release MEMO-95-31_el.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-95-31_el.htm)

αμφότερα τα μέρη η ανάγκη εντατικοποίησης του διαλόγου στον τομέα των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας (Μαραβέγιας, Τσινισιζέλης, 2007:σελ. 490).

Στο πλαίσιο της προσπάθειας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Ιαπωνικής Κυβέρνησης για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και της συνεργασίας μεταξύ των επιχειρήσεων της ΕΕ και της Ιαπωνίας, δημιουργήθηκε το Κέντρο Βιομηχανικής Συνεργασίας ΕΕ-Ιαπωνίας [Απόφαση 92/278] για τη διευκόλυνση της ανταλλαγής εμπειριών και τεχνογνωσίας μεταξύ τους. Εξάλλου, η Επιτροπή σε συνεργασία με τα κράτη μέλη εφαρμόζει ένα πρόγραμμα ειδικών δράσεων και μέτρων για τη βελτίωση της πρόσβασης των εμπορευμάτων και των διασυνοριακών υπηρεσιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην αγορά της Ιαπωνίας ("EU Gatewayprogramme") (Μούσης, 2018).

Η 23η Σύνοδος Κορυφής ΕΕ-Ιαπωνίας που συνήλθε στο Τόκυο, την 29η Μαΐου 2015 συνέβαλε ουσιαστικά στην περαιτέρω ανάπτυξη της δυναμικής της στρατηγικής συνεργασίας μεταξύ των δύο πλευρών. Η Κοινή Δήλωση που εξεδόθη με το πέρας της Συνόδου εμπεριείχε τη δέσμευση των δύο μερών για την ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων για τη σύναψη Συμφωνίας Στρατηγικής Εταιρικής Σχέσης (SPA) καθώς και της Συμφωνίας Ελευθέρων Συναλλαγών (FTA), την ανάληψη κοινών δράσεων σε ζητήματα παγκόσμιας ειρήνης και ασφάλειας, την προώθηση της Ατζέντας για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (Υπουργείο Εξωτερικών, 2018).

3.2 Η Συμφωνία Οικονομικής Εταιρικής Σχέσης ΕΕ-Ιαπωνίας

3.2.1 Διαδικασία Διαπραγμάτευσης

Οι διαπραγματεύσεις για την υπογραφή της συμφωνίας ξεκίνησαν το 2013²⁸. Στις 6 Ιουλίου 2017 και ύστερα από 18 γύρους διαπραγματεύσεων τα δύο μέρη κατέληξαν, στη σύνοδο κορυφής που διεξήχθη στις Βρυξέλλες σε πολιτική συμφωνία επί της

²⁸ Από το 2013, τότε που ξεκίνησαν οι διαπραγματεύσεις, η συμφωνία με την Ιαπωνία έχει διευρυνθεί σε έκταση και βάθος, ώστε να είναι ακριβέστερο να ονομάζεται «συμφωνία οικονομικής εταιρικής σχέσης».

αρχής για τη σύναψη συμφωνίας οικονομικής εταιρικής σχέσης²⁹. Την ίδια μέρα η Επιτροπή με δελτίο τύπου ανακοίνωσε ότι οι διαπραγματευτές θα συνεχίσουν τις εργασίες τους για τη διευθέτηση των υπολοίπων τεχνικών θεμάτων, με στόχο να οριστικοποιήσουν το κείμενο της συμφωνίας μέχρι το τέλος του έτους (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017d). Στις 8 Δεκεμβρίου του ίδιου έτους ανακοινώθηκε από την επίτροπο εμπορίου της ΕΕ και τον Ιάπωνα Υπουργό Εξωτερικών η επιτυχής ολοκλήρωση των τελικών συζητήσεων για την Συμφωνία Οικονομικής Εταιρικής Σχέσης μεταξύ ΕΕ και Ιαπωνίας³⁰.

Καθ' όλη τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων, η Επιτροπή προέταξε το ζήτημα της διαφάνειας. Η Επιτροπή διεξήγαγε τις διαπραγματεύσεις με βάση την εντολή που εγκρίθηκε ομόφωνα από όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ. Τα κράτη μέλη και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ενημερώνονταν σε κάθε στάδιο της διαδικασίας. Πραγματοποιήθηκαν δεκάδες συνεδριάσεις με μέλη των εθνικών κοινοβουλίων και της κοινωνίας των πολιτών για να εξεταστούν οι εν εξελίξει διαπραγματεύσεις (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017d).

Η Επιτροπή έχει αναρτήσει στο διαδίκτυο έγγραφα των διαπραγματεύσεων καθώς και εκθέσεις σχετικά με τους γύρους διαπραγματεύσεων. Την ημέρα που ανακοινώθηκε η επίτευξη πολιτικής συμφωνίας, η Επιτροπή δημοσιοποίησε την πολιτική αυτή συμφωνία, αποστέλλοντάς την και στις 28 πρωτεύουσες της ΕΕ καθώς και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, προκειμένου να ενημερωθούν για όσα συμφωνήθηκαν (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017d).

Επίσης δημοσιοποιήθηκαν αρκετά κεφάλαια στα οποία επιτεύχθηκε καταρχήν συμφωνία. Η διαφάνεια θα εξακολουθήσει να αποτελεί την ύψιστη προτεραιότητα της Επιτροπής μέχρι να οριστικοποιηθεί το κείμενο της συμφωνίας οικονομικής εταιρικής σχέσης.

Την 17 Ιουλίου του 2018 κατά την 25η σύνοδο κορυφής ΕΕ-Ιαπωνίας στο Τόκιο, ο πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, κ. Ζαν-Κλοντ Γιούνκερ, ο πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, κ. Ντόναλντ Τουσκ, και ο πρωθυπουργός της Ιαπωνίας,

²⁹ Για περισσότερα βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017. Δελτίο Τύπου :Η ΕΕ και η Ιαπωνία καταλήγουν σε καταρχήν συμφωνία για τη σύναψη συμφωνίας οικονομικής εταιρικής σχέσης. Διαθέσιμο στο: europa.eu/rapid/press-release_IP-17-1902_el.pdf

³⁰ Βλ. Κοινή δήλωση του Προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Jean Claude Juncker και του Πρωθυπουργού της Ιαπωνίας, Shinzo Abe, διαθέσιμη στο: http://europa.eu/rapid/press-release_STATEMENT-17-5182_el.htm

κ.Σίνζο Άμπε υπέγραψαν τη συμφωνία οικονομικής εταιρικής σχέσης ΕΕ-Ιαπωνίας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2018c).

Για την ακρίβεια υπέγραψαν δύο συμφωνίες: τη συμφωνία οικονομικής εταιρικής σχέσης και της συμφωνία στρατηγικής εταιρικής σχέσης . Όσον αφορά τη τελευταία πρόκειται να ενισχύσει τη συνεργασία μεταξύ των δύο πλευρών σε ένα ευρύ φάσμα θεμάτων πέραν του εμπορίου, όπως η ασφάλεια, η άμυνα, η ενέργεια και το κλίμα (Συμβούλιο της ΕΕ, 2018).

Ενόσω γράφονταν αυτές οι γραμμές το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ενέκρινε τη συμφωνία οικονομικής εταιρικής σχέσης ΕΕ-Ιαπωνίας και τη συμφωνία στρατηγικής εταιρικής σχέσης ΕΕ-Ιαπωνίας (12Δεκεμβρίου 2018). Οι κυβερνήσεις στο Συμβούλιο αναμένεται να εγκρίνουν τη συμφωνία στις 21 Δεκεμβρίου. Η ψηφοφορία στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ακολουθεί μια παρόμοια απόφαση που ελήφθη από το κοινοβούλιο της Ιαπωνίας³¹, οπότε ολοκληρώθηκε η κοινοβουλευτική επικύρωση της συμφωνίας και από τους δύο εταίρους και ανοίγει ο δρόμος για την έναρξη ισχύος της συμφωνίας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2018d).

Οι υπόλοιπες διατυπώσεις αναμένεται να ολοκληρωθούν εγκαίρως προκειμένου η συμφωνία να τεθεί σε ισχύ από την 1η Φεβρουαρίου 2019. Για τη συμφωνία στρατηγικής εταιρικής σχέσης απαιτείται επίσης κύρωση από τα κράτη μέλη της ΕΕ, αλλά ένα μεγάλο τμήμα της συμφωνίας μπορεί να εφαρμοστεί προσωρινά ήδη από τις αρχές του 2019. Ταυτόχρονα, συνεχίζονται οι διαπραγματεύσεις με την Ιαπωνία σχετικά με τα πρότυπα προστασίας των επενδύσεων και την επίλυση των διαφορών σε θέματα προστασίας των επενδύσεων. Η σταθερή δέσμευση αμφοτέρων των πλευρών είναι η επίτευξη σύγκλισης στις διαπραγματεύσεις για την προστασία των επενδύσεων το συντομότερο δυνατό, με βάση την κοινή προσήλωσή τους σε ένα σταθερό και ασφαλές επενδυτικό περιβάλλον στην Ευρώπη και στην Ιαπωνία (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2018d).

³¹Στις 29 Νοεμβρίου και στις 8 Δεκεμβρίου τα δύο σώματα του Κοινοβουλίου της Ιαπωνίας κύρωσαν τη συμφωνία οικονομικής εταιρικής σχέσης.

3.2.2 Βασικές Προβλέψεις της ΣΟΕΣ

3.2.2.1. Δασμολογικά Μέτρα

Με την έναρξη ισχύος της ΣΟΕΣ, θα καταργηθούν οι δασμοί σε ποσοστό μεγαλύτερο από το 90 % των ενωσιακών εξαγωγών στην Ιαπωνία. Όταν η συμφωνία τεθεί πλήρως σε εφαρμογή, η Ιαπωνία θα έχει καταργήσει τους δασμούς στο 97 % των αγαθών που εισάγονται από την ΕΕ (σε δασμολογικές κλάσεις), οι υπόλοιπες δασμολογικές κλάσεις αποτελούν αντικείμενο μερικής ελευθέρωσης μέσω δασμολογικών ποσοστώσεων ή δασμολογικών μειώσεων. Αυτό, με τη σειρά του, θα έχει ως αποτέλεσμα οι ενωσιακοί εξαγωγείς να εξοικονομήσουν περίπου 1 δισ. ευρώ ετησίως σε δασμούς (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017d).

Η Ιαπωνία είναι ιδιαίτερα σημαντική εξαγωγική αγορά για τους ευρωπαίους αγρότες και παραγωγούς τροφίμων. Η ΕΕ πραγματοποιεί στην Ιαπωνία εξαγωγές αξίας άνω των 5,7 δισ. ευρώ ετησίως, γεγονός που καθιστά τη χώρα αυτή την τέταρτη μεγαλύτερη αγορά εξαγωγών γεωργικών προϊόντων της ΕΕ. Με την πάροδο του χρόνου, το 85 % περίπου των ενωσιακών γεωργικών τροφίμων θα επιτρέπεται να εισάγεται στην Ιαπωνία εξ ολοκλήρου ατελώς. Το ποσοστό αυτό αντιστοιχεί στο 87 % της τρέχουσας αξίας των εξαγωγών γεωργικών τροφίμων. Η συμφωνία θα εξαλείψει ή θα μειώσει δραστικά τους δασμούς σε ορισμένα γεωργικά προϊόντα για τα οποία η ΕΕ έχει σημαντικό εξαγωγικό ενδιαφέρον, όπως το χοιρινό κρέας, το κύριο γεωργικό προϊόν που εξάγει η ΕΕ στην Ιαπωνία, εξασφαλίζοντας αδασμολόγητες εμπορικές συναλλαγές όσον αφορά το χοιρινό μεταποιημένο κρέας και σχεδόν αδασμολόγητες εμπορικές συναλλαγές όσον αφορά τις εξαγωγές νωπού χοιρινού κρέατος. Οι δασμοί στο βόειο κρέας θα μειωθούν από το 38,5 % στο 9 % σε διάστημα 15 ετών για σημαντικό αριθμό προϊόντων βοείου κρέατος (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017 d).

Οι εξαγωγές οίνου από την ΕΕ στην Ιαπωνία αντιστοιχούν ήδη σε περίπου 1 δισ. ευρώ ετησίως, αξία που τις τοποθετεί στη δεύτερη θέση των ενωσιακών εξαγωγών γεωργικών προϊόντων στην Ιαπωνία. Οι δασμοί που βαρύνουν τον οίνο θα καταργηθούν από την πρώτη ημέρα, όπως και οι δασμοί στα άλλα αλκοολούχα ποτά (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017 d).

Όσον αφορά τον τομέα του τυριού - η ΕΕ αποτελεί ήδη τον κυριότερο εξαγωγέα τυριού στην ιαπωνική αγορά - οι υψηλοί δασμοί σε πολλά τυριά, όπως το γκούντα και το τσένταρ (που σήμερα ανέρχονται σε ποσοστό 29,8 %), θα καταργηθούν, ενώ θα καθιερωθούν αδασμολόγητες ποσοστώσεις για νωπά τυριά, όπως η μοτσαρέλα.

Οι ποσοστώσεις εισαγωγής δεν θα εφαρμόζονται πλέον ούτε στην αλιεία και όλοι οι δασμοί θα καταργηθούν και στα δύο μέρη, γεγονός που συνεπάγεται καλύτερες τιμές για τους ενωσιακούς καταναλωτές και μεγάλες εξαγωγικές ευκαιρίες για τον ενωσιακό κλάδο παραγωγής (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017 d).

Οι περισσότεροι δασμοί στα προϊόντα ξυλείας θα καταργηθούν αμέσως, ενώ ορισμένες λιγότερο σημαντικές δασμολογικές κλάσεις θα εξαλειφθούν έπειτα από 10 έτη (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017 d).

Η συμφωνία ΕΕ-Ιαπωνίας θα καταργήσει επίσης τους ισχύοντες δασμούς (με μεταβατική περίοδο) για τα μεταποιημένα γεωργικά προϊόντα, όπως τα ζυμαρικά, τις σοκολάτες, τη σκόνη κακάου, τα ζαχαρωτά, τα είδη ζαχαροπλαστικής, τα μπισκότα, τα παράγωγα αμύλου, τις παρασκευασμένες ντομάτες και τη σάλτσα ντομάτας. Θα καθιερωθούν επίσης σημαντικές ποσοστώσεις για τις ενωσιακές εξαγωγές (αδασμολόγητο καθεστώς ή μειωμένοι δασμοί) για τη βύνη, το άμυλο πατάτας, το αποκορυφωμένο γάλα σε σκόνη, το βούτυρο και τον ορό γάλακτος.

Σε ό,τι αφορά τους δασμούς στα βιομηχανικά προϊόντα, θα καταργηθούν πλήρως, π.χ. σε τομείς στους οποίους η ΕΕ είναι ιδιαίτερα ανταγωνιστική, όπως τα χημικά, τα πλαστικά, τα καλλυντικά, τα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα και τα είδη ένδυσης. Όσον αφορά τον τομέα των δερμάτινων ειδών και των υποδημάτων, το ισχύον σύστημα ποσοστώσεων, που παρεμποδίζει σημαντικά τις εξαγωγές της ΕΕ, θα καταργηθεί με την έναρξη ισχύος της συμφωνίας. Την ίδια στιγμή, οι δασμοί στα υποδήματα θα μειωθούν από 30 % σε 21 %, ενώ το υπόλοιπο ποσοστό θα εξαλειφθεί σε περίοδο 10 ετών. Οι δασμοί στις ενωσιακές εξαγωγές δερμάτινων προϊόντων, όπως στις τσάντες χειρός, θα εξαλειφθούν εντός 10 ετών, όπως και οι δασμοί στα κατά παράδοση εξαιρετικά προστατευμένα προϊόντα της Ιαπωνίας, όπως τα αθλητικά παπούτσια και οι μπότες του σκι (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2017,d).

3.2.2.2. Μη Δασμολογικά Μέτρα³²

Η συμφωνία θα συμβάλει σημαντικά στη διευκόλυνση της πρόσβασης των ευρωπαϊκών εταιρειών στην αυστηρώς ρυθμισμένη ιαπωνική αγορά καθώς αρκετές ιαπωνικές τεχνικές απαιτήσεις και διαδικασίες πιστοποίησης συχνά δυσχεραίνουν την εξαγωγή ασφαλών ευρωπαϊκών προϊόντων στην Ιαπωνία.

Πιο συγκεκριμένα, η συμφωνία εξασφαλίζει ότι τόσο η Ιαπωνία όσο και η ΕΕ θα ευθυγραμμίζονται πλήρως με τα ίδια διεθνή πρότυπα για την ασφάλεια των προϊόντων και την προστασία του περιβάλλοντος, κάτι που σημαίνει ότι τα ευρωπαϊκά αυτοκίνητα θα υπόκεινται στις ίδιες απαιτήσεις στην ΕΕ και στην Ιαπωνία, και δεν θα χρειάζεται να υποβάλλονται σε δοκιμή και να πιστοποιούνται εκ νέου όταν εξάγονται στην Ιαπωνία. Ως αποτέλεσμα οι ενωσιακές εξαγωγές αυτοκινήτων στην Ιαπωνία θα απλουστευθούν σημαντικά. Αυτό ανοίγει επίσης τον δρόμο για ακόμη μεγαλύτερη συνεργασία μεταξύ της ΕΕ και της Ιαπωνίας στα διεθνή φόρα για την καθιέρωση προτύπων³³. Περιλαμβάνει επίσης μια ρήτρα διασφάλισης που επιτρέπει στην ΕΕ την επαναφορά των δασμών σε περίπτωση που η Ιαπωνία θα (επαν)εισαγάγει μη δασμολογικούς φραγμούς στις εξαγωγές οχημάτων της ΕΕ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017d).

Η συμφωνία δίνει γενικότερα έμφαση στην αμοιβαία δέσμευση της Ιαπωνίας και της ΕΕ για να εξασφαλίσουν ότι τα πρότυπα και οι τεχνικοί κανονισμοί τους βασίζονται, όσο το δυνατόν περισσότερο, στα διεθνή πρότυπα. Η εξέλιξη αυτή, σε συνδυασμό με τις διατάξεις σχετικά με τα μη δασμολογικά μέτρα, είναι ευνοϊκή για τους Ευρωπαίους εξαγωγείς ηλεκτρονικών ειδών, φαρμακευτικών προϊόντων, κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων και χημικών ουσιών. Για παράδειγμα, η ευθυγράμμιση με τα διεθνή πρότυπα θα συμβάλει στην ευκολότερη και λιγότερο

³²Τα μη δασμολογικά μέτρα, συμπεριλαμβανομένων των κανονιστικών φραγμών, είναι εμπόδια άλλα πλην των τελωνειακών δασμών, που δημιουργούν κωλύματα στις εταιρείες στο να πραγματοποιούν εξαγωγές σε άλλη χώρα. Σε αυτά συγκαταλέγονται μεταξύ άλλων:

- διαφορετικά ή ασκόπως περίπλοκα τεχνικά πρότυπα,
- διαδικασίες για την έγκριση των προϊόντων,
- έλεγχοι για τη διασφάλιση της συμμόρφωσης των προϊόντων με τους κανονισμούς.

³³Η συμφωνία προβλέπει επίσης μηχανισμό ταχείας επίλυσης των διαφορών μεταξύ των δύο πλευρών ειδικά για τα μηχανοκίνητα οχήματα, στα πρότυπα του αντίστοιχου που έχει συμφωνηθεί στο πλαίσιο της εμπορικής συμφωνίας ΕΕ-Νότιας Κορέας.

δαπανηρή συμμόρφωση των τροφίμων με τους ιαπωνικούς κανόνες επισήμανσης (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018d).

Περαιτέρω, η ΕΕ και η Ιαπωνία συμφώνησαν στην απλούστευση των διαδικασιών έγκρισης και τελωνισμού και στη διεκπεραίωση των διαδικασιών εισαγωγής χωρίς αδικαιολόγητες καθυστερήσεις, εξασφαλίζοντας ότι η περιττή γραφειοκρατία δεν παρεμποδίζει την εκτέλεση της δραστηριότητας των εξαγωγών. Η συμφωνία δεν θα μειώσει τα πρότυπα ασφαλείας ούτε θα απαιτήσει από τους εταίρους να μεταβάλουν τις εσωτερικές τους πολιτικές σε θέματα όπως η χρήση ορμονών ή γενετικά τροποποιημένων οργανισμών (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017d).

Ένα πολύ σημαντικό κεφάλαιο της συμφωνίας αφορά στις συναλλαγές στον τομέα των υπηρεσιών. Αφενός η συμφωνία θα διευκολύνει τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις να παρέχουν υπηρεσίες στην ιδιαίτερα προσοδοφόρα ιαπωνική αγορά όπως και το αντίστροφο, αφετέρου περιέχει διατάξεις που εφαρμόζονται οριζόντια σε όλες τις συναλλαγές στον τομέα των υπηρεσιών, όπως διάταξη που επιβεβαιώνει το δικαίωμα των μερών να θεσπίζουν ρυθμίσεις. Η συμφωνία διατηρεί αμετάβλητο το δικαίωμα των κρατών μελών της ΕΕ να διατηρούν τον δημόσιο χαρακτήρα των δημόσιων υπηρεσιών και δεν θα αναγκάσει τις κυβερνήσεις να χαλαρώσουν τις σχετικές κανονιστικές ρυθμίσεις σε εθνικό ή τοπικό επίπεδο. Ομοίως, οι αρχές των κρατών μελών διατηρούν το δικαίωμα να επαναφέρουν στον δημόσιο τομέα κάθε ιδιωτικά παρεχόμενη υπηρεσία (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017d).

Ειδικότερα, η συμφωνία περιλαμβάνει διατάξεις που αφορούν τις διαδικασίες στα σύνορα, την έκδοση αδειών και την ανεξαρτησία των ρυθμιστικών φορέων. Η συμφωνία θα εξασφαλίσει επίσης ισότιμους όρους ανταγωνισμού μεταξύ των ενωσιακών προμηθευτών ταχυδρομικών και ταχυμεταφορικών υπηρεσιών και των Ιαπώνων ανταγωνιστών τους (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017d).

Τα παραπάνω ισχύουν και για τους παρόχους υπηρεσιών τηλεπικοινωνιών, καθώς διευκρινίζονται ζητήματα όπως οι υποχρεώσεις παροχής καθολικής υπηρεσίας, η φορητότητα αριθμού, η περιαγωγή στην κινητή τηλεφωνία και η εμπιστευτικότητα των επικοινωνιών (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017d).

Η συμφωνία περιλαμβάνει υποχρεώσεις με στόχο να διατηρηθεί ανοικτή και χωρίς διακρίσεις η πρόσβαση τόσο στις διεθνείς ναυτιλιακές υπηρεσίες (μεταφορές και

σχετικές υπηρεσίες) όσο και στους λιμένες και στις λιμενικές υπηρεσίες, σημείο που έχει προφανώς ειδικό βάρος και για τη χώρα μας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017d).

Μνεία γίνεται επίσης σε κανόνες για τις νέες χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, τα συστήματα πληρωμών και συμψηφισμού και τη διαφάνεια, καθώς και για τις ασφαλιστικές υπηρεσίες που παρέχονται από ταχυδρομικούς οργανισμούς. Πολλοί από αυτούς βασίζονται σε κανόνες που αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, και ρυθμίζουν ιδιαιτερότητες του τομέα των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017d).

Η συμφωνία περιλαμβάνει τις πλέον προηγμένες ρυθμίσεις σχετικά με την κυκλοφορία των προσώπων για επιχειρηματικούς σκοπούς (γνωστή και ως «διαδικασία 4») που έχει διαπραγματευτεί η ΕΕ μέχρι σήμερα. Καλύπτουν όλες τις παραδοσιακές κατηγορίες, όπως τα άτομα που μετατίθενται ενδοεπιχειρησιακώς, τα άτομα που πραγματοποιούν επαγγελματικά ταξίδια για επενδυτικούς σκοπούς, τους παρόχους συμβατικών υπηρεσιών και τους ανεξάρτητους επαγγελματίες, καθώς και πιο πρόσφατες κατηγορίες, όπως τους βραχυπρόθεσμους επιχειρηματικούς επισκέπτες και επενδυτές³⁴. Αυτό, με τη σειρά του, θα στηρίξει τις επενδύσεις και προς τις δύο κατευθύνσεις (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017d).

Ακόμα, γίνεται σαφές στη συμφωνία ότι οι επιχειρήσεις κρατικής ιδιοκτησίας δεν θα έχουν το δικαίωμα να αντιμετωπίζουν τις ενωσιακές επιχειρήσεις, τις ενωσιακές υπηρεσίες ή τα ενωσιακά προϊόντα με τρόπο διαφορετικό απ' ό,τι τις αντίστοιχες επιχειρήσεις, υπηρεσίες και προϊόντα της Ιαπωνίας, όταν πραγματοποιούν αγοραπωλησίες στις εμπορικές αγορές. Ο στόχος είναι να εξασφαλίζεται ισότιμο πεδίο ανταγωνισμού μεταξύ των δημόσιων και των ιδιωτικών εταιρειών (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017d).

Τέλος, σε ό, τι αφορά τον τομέα των δημοσίων συμβάσεων προβλέπεται ότι οι ευρωπαϊκές επιχειρήσεις θα έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν επί ίσοις όροις με τις ιαπωνικές εταιρείες στους διαγωνισμούς για την ανάθεση συμβάσεων στις 54 αποκαλούμενες «κυριότερες πόλεις» (corecities) της Ιαπωνίας, οι οποίες έχουν πληθυσμό περίπου 300.000 έως 500.000 κατοίκους. Η συμφωνία αίρει επίσης τα

³⁴ Η ΕΕ και η Ιαπωνία συμφώνησαν επίσης να επιτρέπουν στους συζύγους και τα τέκνα να συνοδεύουν όσους είτε είναι πάροχοι υπηρεσιών είτε εργάζονται για πάροχο υπηρεσιών (που καλύπτονται από τις διατάξεις της «διαδικασίας 4»).

υπάρχοντα εμπόδια στις δημόσιες συμβάσεις στον τομέα των σιδηροδρομικών μεταφορών (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018d).

3.2.2.3. Γεωγραφικές ενδείξεις

Η συμφωνία ΕΕ-Ιαπωνίας αναγνωρίζει το ειδικό καθεστώς και παρέχει προστασία εντός της ιαπωνικής αγοράς σε περισσότερα από 200 ευρωπαϊκά γεωργικά προϊόντα συγκεκριμένης ευρωπαϊκής γεωγραφικής προέλευσης, γνωστών ως γεωγραφικών ενδείξεων (ΓΕ) — για παράδειγμα το Roquefort, το Aceto Balsamico di Modena, το Prosecco, το Jambond'Ardenne, το Tiroler Speck, η Polska Wódka, το Queso Manchego, το Lübecker Marzipan και το Irish Whiskey. Τα προϊόντα αυτά θα έχουν στην Ιαπωνία το ίδιο επίπεδο προστασίας με αυτό που έχουν στην ΕΕ σήμερα. Αντίστοιχα εξασφαλίζεται προστασία για επιλεγμένες ιαπωνικές ΓΕ στην αγορά της ΕΕ. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017d).

Βέβαια σχετικά με το θέμα του εμπορίου φαλαινών αξίζει να αναφερθεί ότι η ΕΕ επιβάλλει αυστηρά την απαγόρευση του εμπορίου φαλαινών στο πλαίσιο της σύμβασης για το εμπόριο των ειδών που απειλούνται με εξαφάνιση, άρα δε μπορεί να γίνει λόγος για προστασία ΓΕ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017d).

3.2.2.4. Επενδύσεις

Η συμφωνία εξαρχής αποσκοπούσε στην προώθηση των επενδύσεων μεταξύ της ΕΕ και της Ιαπωνίας και στη δημιουργία ενός περισσότερο φιλικού προς τις επιχειρήσεις περιβάλλοντος. Παράλληλα, το κείμενο διατρανώνει ρητώς το δικαίωμα κάθε μέρους να θεσπίζει κανονιστικές ρυθμίσεις, με σκοπό να επιδιώκει θεμιτούς στόχους πολιτικής, όπως επισημαίνεται σ' έναν μη εξαντλητικό κατάλογο (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017d).

Ειδικότερα όσον αφορά την προστασία των επενδύσεων, κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων, η ΕΕ υπέβαλε στην Ιαπωνία αναθεωρημένη πρόταση για το Σύστημα Επενδυτικών Δικαστηρίων. Για την ΕΕ, είναι σαφές ότι δεν μπορεί να

υπάρξει επιστροφή στο παλαιού τύπου σύστημα διευθέτησης διαφορών μεταξύ επενδυτών και κράτους (ISDS)³⁵ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017d).

Δυστυχώς όμως, η ΣΟΕΣ δεν περιλαμβάνει πρότυπα προστασίας των επενδύσεων ούτε μηχανισμό διευθέτησης των διαφορών στο πλαίσιο της προστασίας των επενδύσεων, διότι οι συνεχιζόμενες διαπραγματεύσεις σχετικά με τα ζητήματα αυτά δεν ήταν δυνατόν να ολοκληρωθούν κατά την περάτωση των διαπραγματεύσεων για τη ΣΟΕΣ. Η σταθερή δέσμευση αμφοτέρων των πλευρών είναι να ολοκληρωθούν οι διαπραγματεύσεις για την προστασία των επενδύσεων το συντομότερο δυνατό, με βάση την κοινή προσήλωσή τους σε ένα σταθερό και ασφαλές επενδυτικό περιβάλλον στην Ένωση και στην Ιαπωνία. Επομένως, η προστασία των επενδύσεων, όταν επιτευχθεί συμφωνία επ' αυτής, θα αποτελέσει αντικείμενο χωριστής διμερούς επενδυτικής συμφωνίας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2018b).

3.2.2.5 Προστασία των δεδομένων

Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Ιαπωνία βρίσκονται σε διάλογο από τον Ιανουάριο του 2017, για να διευκολύνουν τη διαβίβαση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για εμπορικές συναλλαγές, εξασφαλίζοντας παράλληλα το υψηλότερο δυνατό επίπεδο προστασίας των δεδομένων. Στόχος είναι η γεφύρωση των νόμων σχετικά με την προστασία των δεδομένων μέσω της αποκαλούμενης «απόφασης για αμοιβαία επάρκεια», η οποία θα εγγυάται υψηλά πρότυπα προστασίας των δεδομένων, τόσο στην ΕΕ όσο και στην Ιαπωνία (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017d).

Με τον γενικό κανονισμό για την προστασία δεδομένων της ΕΕ (γνωστό και ως GDPR, που τέθηκε σε ισχύ το προηγούμενο έτος, και τη νέα ιαπωνική νομοθεσία για την προστασία της ιδιωτικής ζωής, η οποία τέθηκε σε ισχύ τον Μάιο, η ΕΕ και η Ιαπωνία έχουν εκσυγχρονίσει και ενισχύσει τα συστήματά τους για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Επομένως, έχουμε ήδη πολύ παρόμοια συστήματα τα οποία εγγυώνται ιδιαίτερα υψηλό επίπεδο προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017d).

³⁵ Χαρακτηριστικό είναι το απόσπασμα από σχετικό δελτίο τύπου της Επιτροπής σύμφωνα με το οποίο: “for the EU ISDS is dead”. Διαθέσιμο στο http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/july/tradoc_155684.pdf

Στη κατεύθυνση αυτή μάλιστα, η ΕΕ και η Ιαπωνία ολοκλήρωσαν, στις 17 Ιουλίου, τις διαπραγματεύσεις περί αμοιβαίας επάρκειας, και οι σχετικές αποφάσεις θα συμπληρώσουν τη συμφωνία οικονομικής εταιρικής σχέσης (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018f). Στόχος είναι να αναγνωρίζονται αμοιβαία τα συστήματα προστασίας δεδομένων κάθε μέρους ως «ισοδύναμα», γεγονός που θα καταστήσει δυνατή την ασφαλή ροή δεδομένων μεταξύ της ΕΕ και της Ιαπωνίας και θα δημιουργήσει τον μεγαλύτερο χώρο ασφαλούς ροής δεδομένων στον κόσμο (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018f.).

Σε ό, τι σχετίζεται με τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας η συμφωνία αξιοποιεί και ενισχύει τις δεσμεύσεις που έχουν αναλάβει και οι δύο πλευρές στο πλαίσιο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ), σύμφωνα με τους κανόνες της ίδιας της ΕΕ. Η συμφωνία προβλέπει διατάξεις για την προστασία του εμπορικού απορρήτου, των πνευματικών δικαιωμάτων και των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, ελάχιστους κοινούς κανόνες για την κανονιστική προστασία των δεδομένων των δοκιμών για τα φαρμακευτικά προϊόντα, καθώς και διατάξεις για την επιβολή μέτρων αστικού δικαίου (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017d).

3.2.2.6 Βιώσιμη ανάπτυξη

Η συμφωνία περιλαμβάνει όλα τα βασικά στοιχεία της ενωσιακής προσέγγισης για τη βιώσιμη ανάπτυξη και ευθυγραμμίζεται με άλλες πρόσφατες εμπορικές συμφωνίες της ΕΕ. Η ΕΕ και η Ιαπωνία δεσμεύονται ότι θα εφαρμόζουν τα βασικά εργασιακά πρότυπα της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (ΔΟΕ) και τις διεθνείς περιβαλλοντικές συμφωνίες, όπως τη σύμβαση-πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την κλιματική αλλαγή και τη συμφωνία του Παρισιού για το κλίμα. Περιλαμβάνει μάλιστα ένα ολοκληρωμένο κεφάλαιο για το εμπόριο και τη βιώσιμη ανάπτυξη (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017d).

Η ΕΕ και η Ιαπωνία δεσμεύονται επίσης ότι δεν θα χαλαρώσουν την εγχώρια εργατική και περιβαλλοντική νομοθεσία, για να προσελκύσουν εμπορικές και επενδυτικές δραστηριότητες. Τα μέρη δεσμεύονται επίσης ότι θα διατηρήσουν και θα

ασκήσουν με βιώσιμο τρόπο τη διαχείριση των φυσικών πόρων, καθώς και ότι θα ρυθμίσουν τα θέματα της βιοποικιλότητας, των δασών και της αλιείας. Η ΕΕ και η Ιαπωνία αποφασίζουν από κοινού ότι θα προωθήσουν την εταιρική κοινωνική ευθύνη και άλλες εμπορικές και επενδυτικές πρακτικές που υποστηρίζουν τη βιώσιμη ανάπτυξη. Η συμφωνία θεσπίζει μηχανισμούς που θα εξασφαλίζουν στην κοινωνία των πολιτών την εποπτεία των δεσμεύσεων που λαμβάνονται στον τομέα του εμπορίου και της βιώσιμης ανάπτυξης. Θα προβλέπει επίσης ειδικό, δεσμευτικό μηχανισμό για την επίλυση των διαφορών, ο οποίος θα συμπεριλαμβάνει τις κυβερνητικές διαβουλεύσεις και την προσφυγή σε ανεξάρτητη ομάδα εμπειρογνομόνων (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017d).

3.2.2.7 Εταιρική διακυβέρνηση

Η συμφωνία ΕΕ-Ιαπωνίας περιλαμβάνει ειδικό κεφάλαιο για την εταιρική διακυβέρνηση, κάτι που γίνεται για πρώτη φορά σε συμφωνία της ΕΕ. Το κεφάλαιο αυτό βασίζεται στις αρχές της G20 και του ΟΟΣΑ για την εταιρική διακυβέρνηση και αντικατοπτρίζει τις βέλτιστες πρακτικές και τους κανόνες της ΕΕ και της Ιαπωνίας στον συγκεκριμένο τομέα. Η ΕΕ και η Ιαπωνία δεσμεύονται να τηρούν βασικές αρχές και στόχους, όπως τη διαφάνεια και τη δημοσιοποίηση στοιχείων σχετικά με εισηγμένες στο χρηματιστήριο εταιρείες, την υποχρέωση λογοδοσίας των υπευθύνων διαχείρισης έναντι των μετόχων την υπεύθυνη λήψη αποφάσεων με βάση αντικειμενική και ανεξάρτητη θεώρηση των πραγμάτων, την αποτελεσματική και δίκαιη άσκηση των δικαιωμάτων των μετόχων και τέλος τη διαφάνεια και τη δικαιοσύνη στις συναλλαγές εξαγοράς (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017d).

3.2.3. Λοιπές Ρυθμίσεις

Η συμφωνία περιλαμβάνει σημαντικές αρχές που εξασφαλίζουν ότι και οι δύο πλευρές δεσμεύονται ότι θα διατηρήσουν ολοκληρωμένους κανόνες ανταγωνισμού και ότι θα τηρήσουν αυτούς τους κανόνες με διαφάνεια και χωρίς διακρίσεις (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017d).

Η συμφωνία διασφαλίζει ότι τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις που απορρέουν από αυτή θα γίνονται πλήρως σεβαστά. Προβλέπει τη δημιουργία ενός αποτελεσματικού, αποδοτικού και διαφανή μηχανισμού, με προκαθορισμένο κατάλογο καταρτισμένων και έμπειρων μελών ειδικής ομάδας για την αποφυγή και την επίλυση των διαφορών μεταξύ της ΕΕ και της Ιαπωνίας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017d).

Κατόπιν πρότασης της ΕΕ, η ΕΕ και η Ιαπωνία θα συμπεριλάβουν στη συμφωνία οικονομικής εταιρικής σχέσης ρήτρα σχετικά με την καταπολέμηση της απάτης. Η ρήτρα για την καταπολέμηση της απάτης συνιστά προϋπόθεση για την ΕΕ προκειμένου να χορηγήσει δασμολογικές προτιμήσεις σε οποιαδήποτε τρίτη χώρα. Καθιστά δυνατή την ανάκληση δασμολογικών προτιμήσεων σε περίπτωση απάτης και άρνησης συνεργασίας και, παράλληλα, εξασφαλίζει ότι οι νόμιμοι επιχειρηματίες δεν θα επηρεάζονται δυσμενώς. Ο στόχος είναι να αποτραπεί η κατάχρηση της προτιμησηστικής δασμολογικής μεταχείρισης (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017d).

3.3 Συνέπειες από την υπογραφή της ΣΟΕΣ ΕΕ-Ιαπωνίας

Η συμφωνία οικονομικής εταιρικής σχέσης θα τονώσει τις συναλλαγές αγαθών και υπηρεσιών, και θα δημιουργήσει περισσότερες ευκαιρίες για επενδύσεις. Η συμφωνία θα βελτιώσει περαιτέρω τη θέση των ενωσιακών εξαγωγέων και επενδυτών στη μεγάλη αγορά της Ιαπωνίας και, παράλληλα, θα παρέχει ισχυρές εγγυήσεις για την προστασία των προτύπων και των αξιών της ΕΕ. Επίσης, θα συμβάλει στην εδραίωση του ηγετικού ρόλου της Ευρώπης στη θέσπιση παγκόσμιων εμπορικών κανόνων και θα εκπέμψει ένα ισχυρό μήνυμα, σύμφωνα με το οποίο οι παγκόσμιες προκλήσεις αντιμετωπίζονται με συνεργασία, και όχι με προστατευτισμό (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018c).

Η συμφωνία θα καταργήσει το μεγαλύτερο μέρος των δασμών ύψους 1 δισ. ευρώ που καταβάλλουν ετησίως οι εταιρείες της ΕΕ που πραγματοποιούν εξαγωγές στην Ιαπωνία, και προβλέπει την άρση σειράς χρόνιων κανονιστικών φραγμών, για παράδειγμα όσον αφορά τα αυτοκίνητα. Επιπλέον, θα ανοίξει την ιαπωνική αγορά των 127 εκατομμυρίων καταναλωτών σε εξαγωγές βασικών γεωργικών προϊόντων της ΕΕ και θα ενισχύσει τις εξαγωγικές ευκαιρίες της ΕΕ σε σειρά άλλων τομέων (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018c).

Περαιτέρω, η συμφωνία οικονομικής εταιρικής σχέσης θα εμβαθύνει τη συνεργασία Ευρώπης και Ιαπωνίας σε ένα φάσμα τομέων, θα επανεπιβεβαιώσει την κοινή τους προσηλωση στη βιώσιμη ανάπτυξη, και θα συμπεριλαμβάνει για πρώτη φορά συγκεκριμένη δέσμευση σχετικά με τη συμφωνία του Παρισιού για το κλίμα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017d).

Η Συμφωνία υπερβαίνει τις δεσμεύσεις που έχουν αναληφθεί στο πλαίσιο του ΠΟΕ σε πολλούς τομείς, όπως οι υπηρεσίες, οι δημόσιες συμβάσεις, οι μη δασμολογικοί φραγμοί και η προστασία των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας, συμπεριλαμβανομένων των γεωγραφικών ενδείξεων. Σε όλους αυτούς τους τομείς η Ιαπωνία ανέλαβε νέες δεσμεύσεις που προχωρούν πολύ πιο πέρα από όσα ήταν πρόθυμη να δεχθεί μέχρι σήμερα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018b).

Η Συμφωνία ικανοποιεί τα κριτήρια του άρθρου XXIV της GATT (για την εξάλειψη δασμών και άλλων περιοριστικών ρυθμίσεων για το εμπόριο, ουσιαστικά για όλες τις συναλλαγές μεταξύ των μερών), καθώς και του άρθρου V της GATS που προβλέπει ανάλογο κριτήριο όσον αφορά τις υπηρεσίες (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018b).

Η εκτίμηση επιπτώσεων η οποία διενεργήθηκε από εξωτερικό ανάδοχο³⁶ και οριστικοποιήθηκε τον Απρίλιο του 2016, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η ΣΟΕΣ θα αποφέρει σημαντικά θετικά αποτελέσματα (από άποψη ΑΕΠ, εσόδων, εμπορίου και απασχόλησης) τόσο για την ΕΕ όσο και την Ιαπωνία (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018b).

Η μακροπρόθεσμη αύξηση του ΑΕΠ για την ΕΕ υπολογίζεται στο +0,76 % κατά το θετικότερο σενάριο, σύμφωνα με το οποίο θα υπάρξει πλήρης απελευθέρωση των δασμών και συμμετρική μείωση των μη δασμολογικών μέτρων. Μπορεί να αναμένεται ότι οι διμερείς εξαγωγές θα αυξηθούν κατά + 34 %, ενώ η συνολική αύξηση του συνόλου των εξαγωγών θα είναι +4 % για την ΕΕ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018b).

Η ΣΟΕΣ βεβαίως θα έχει δημοσιονομικές επιπτώσεις στον προϋπολογισμό της ΕΕ από την πλευρά των εσόδων. Η ΣΟΕΣ θα έχει ως αποτέλεσμα εκτιμώμενη απώλεια δασμών ύψους 970 εκατ. EUR κατά την έναρξη ισχύος της Συμφωνίας. Μετά την πλήρη εφαρμογή της ΣΟΕΣ (15 έτη μετά την έναρξη ισχύος της) η ετήσια απώλεια

³⁶ Η εκτίμηση επιπτώσεων της ΣΟΕΣ για τη βιωσιμότητα του εμπορίου πραγματοποιήθηκε από το London School of Economics Enterprise.

δασμών εκτιμάται ότι θα ανέρχεται στα 2,084 δις. EUR. Η εκτίμηση αυτή θεμελιώνεται σε μια προβολή της εξέλιξης του εμπορίου για τα επόμενα 15 έτη χωρίς καμία συμφωνία (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018b).

3.4 Συμφωνία στρατηγικής εταιρικής σχέσης

Η διαπραγμάτευση της ΣΟΕΣ συνοδεύεται από την παράλληλη διαπραγμάτευση εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης της συμφωνίας στρατηγικής εταιρικής σχέσης (ΣΣΕΣ) μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών της, αφενός, και της Ιαπωνίας, αφετέρου. Η συμφωνία στρατηγικής εταιρικής σχέσης είναι η πρώτη στα χρονικά διμερές συμφωνία-πλαίσιο μεταξύ της ΕΕ και της Ιαπωνίας. Η ΣΣΕΣ, σε συνδυασμό με τη ΣΟΕΣ, εντάχθηκαν στο ίδιο διαπραγματευτικό πλαίσιο (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018b).

Οι διαπραγματεύσεις για τη συμφωνία στρατηγικής εταιρικής σχέσης και τη συμφωνία οικονομικής εταιρικής σχέσης άρχισαν το 2013 και αμφότερες οι συμφωνίες υπογράφηκαν στη σύνοδο κορυφής ΕΕ-Ιαπωνίας στις 17 Ιουλίου 2018 (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018c).

Για να τεθεί σε ισχύ η συμφωνία στρατηγικής εταιρικής σχέσης απαιτείται κύρωση από τα κράτη μέλη της ΕΕ, αλλά ένα μεγάλο τμήμα της συμφωνίας μπορεί να εφαρμοστεί προσωρινά ήδη από τις αρχές του 2019 (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018).

Μόλις τεθεί σε ισχύ, η ΣΣΕΣ θα παράσχει το νομικό πλαίσιο για την περαιτέρω ανάπτυξη της ήδη μακροχρόνιας και ισχυρής εταιρικής σχέσης μεταξύ της ΕΕ και των κρατών μελών της και της Ιαπωνίας σε ευρύ φάσμα τομέων, όπως, μεταξύ άλλων, ο πολιτικός διάλογος, η ενέργεια, οι μεταφορές, τα ανθρώπινα δικαιώματα, η εκπαίδευση, η επιστήμη και η τεχνολογία, η δικαιοσύνη, το άσυλο και η μετανάστευση³⁷. Επιπροσθέτως, η ΣΣΕΣ προβλέπει τη δυνατότητα αναστολής της εφαρμογής της σε περίπτωση παραβίασης ουσιωδών στοιχείων της, συγκεκριμένα της ρήτρας για τα ανθρώπινα δικαιώματα και της ρήτρας μη διάδοσης. Επιπλέον, τα

³⁷ «Η Ιαπωνία είναι μια χώρα με την οποία ήδη έχουμε πολύ στενή συνεργασία. Μετά τη σημερινές ψηφοφορίες η εταιρική μας σχέση θα ενισχυθεί ακόμα περισσότερο. Η Ιαπωνία αποτελεί βασικό εταίρο της ΕΕ στα πολυμερή φόρουμ. Η νέα συμφωνία μας θα μας βοηθήσει να αναπτύξουμε ακόμα στενότερη συνεργασία σε πολλούς τομείς και θα αυξήσει τις διαπροσωπικές επαφές, προς όφελος τόσο των Ευρωπαίων όσο και των Ιαπώνων πολιτών», δήλωσε η Υπατη Εκπρόσωπος Federica Mogherini.

συμβαλλόμενα μέρη της ΣΣΕΣ τονίζουν ότι, σε τέτοια περίπτωση, κάθε μέρος μπορεί να λάβει άλλα κατάλληλα μέτρα εκτός του πλαισίου της ΣΣΕΣ σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2018b).

Κεφάλαιο Τέταρτο: Σύγκριση της CETA και της ΣΟΕΣ ΕΕ-Ιαπωνίας

4.1 Τρέχουσα κατάσταση των συμφωνιών

Οι διαπραγματεύσεις για τη συμφωνία στρατηγικής εταιρικής σχέσης και τη συμφωνία οικονομικής εταιρικής σχέσης ΕΕ-Ιαπωνίας άρχισαν το 2013 και αμφότερες οι συμφωνίες υπογράφηκαν στη σύνοδο κορυφής ΕΕ- Ιαπωνίας στις 17 Ιουλίου 2018. Στις 29 Νοεμβρίου και στις 8 Δεκεμβρίου τα δύο σώματα του Κοινοβουλίου της Ιαπωνίας κύρωσαν τη συμφωνία οικονομικής εταιρικής σχέσης. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έδωσε την έγκριση του στις 12 Δεκεμβρίου ανοίγοντας τον δρόμο για τη θέση σε ισχύ της εμπορικής συμφωνίας. Οι υπόλοιπες διατυπώσεις αναμένεται να ολοκληρωθούν εγκαίρως προκειμένου η συμφωνία να τεθεί σε ισχύ από την 1η Φεβρουαρίου 2019 (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018).

Όσον αφορά την συμφωνία στρατηγικής εταιρικής σχέσης, όπως είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο απαιτείται επίσης κύρωση από τα κράτη μέλη της ΕΕ, αλλά ένα μεγάλο τμήμα της συμφωνίας μπορεί να εφαρμοστεί προσωρινά ήδη από τις αρχές του 2019 (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018).

Οι διαπραγματεύσεις συνεχίζονται για ξεχωριστή συμφωνία προστασίας των επενδύσεων με την Ιαπωνία για τη δημιουργία μηχανισμού επίλυσης διαφορών, προκειμένου να εξασφαλιστεί ίση και δίκαιη μεταχείριση των άμεσων ξένων επενδύσεων της ΕΕ στην Ιαπωνία και το αντίστροφο (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018).

Από την άλλη πλευρά, ΕΕ και Καναδάς υπέγραψαν τη CETA στις 30 Οκτωβρίου 2016, κατόπιν της έγκρισης των κρατών μελών της ΕΕ, όπως αποτυπώθηκε στο πλαίσιο του Συμβουλίου. Στις 15 Φεβρουαρίου το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έδωσε επίσης την έγκρισή του (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017). Στις 16 Μαΐου 2017 η καναδική πλευρά κύρωσε τη CETA. Έτσι, άνοιξε ο δρόμος για την προσωρινή εφαρμογή της συμφωνίας. Η CETA εφαρμόζεται προσωρινά από τις 21 Σεπτεμβρίου 2017 ύστερα από την έγκρισή της από τα κράτη μέλη της ΕΕ, όπως αποτυπώθηκε στο Συμβούλιο, και από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Ωστόσο, θα αρχίσει να ισχύει πλήρως και οριστικά, μόλις την κυρώσουν όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018e).

Όταν η CETA τεθεί σε πλήρη ισχύ, ένα νέο και βελτιωμένο σύστημα επενδυτικών δικαστηρίων θα αντικαταστήσει τον τρέχοντα μηχανισμό επίλυσης διαφορών μεταξύ επενδυτών και κρατών (ISDS) που υπάρχει σε πολλές διμερείς εμπορικές συμφωνίες τις οποίες διαπραγματεύτηκαν στο παρελθόν κυβερνήσεις κρατών μελών της ΕΕ. Ο νέος μηχανισμός θα είναι διαφανής και δεν θα βασίζεται σε ειδικά (ad hoc) δικαστήρια (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017).

Η CETA, πέραν του ότι έχει καταργήσει όλους σχεδόν τους τελωνειακούς δασμούς, έχει δώσει ώθηση στο επιχειρηματικό κλίμα μεταξύ της ΕΕ και του Καναδά, παρέχοντας πολύτιμη ασφάλεια δικαίου για τις εταιρείες της ΕΕ που επιδιώκουν εξαγωγές. Αν και είναι πολύ νωρίς για να συναχθούν οριστικά συμπεράσματα, τα αρχικά εμπορικά αποτελέσματα δείχνουν να κινούνται προς τη σωστή κατεύθυνση. Οι τελευταίες διαθέσιμες στατιστικές, για το σύνολο της ΕΕ, οι οποίες καλύπτουν την περίοδο μεταξύ Οκτωβρίου 2017 και Ιουνίου 2018, δείχνουν ότι οι εξαγωγές αυξήθηκαν κατά περισσότερο από 7 % σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Στο πλαίσιο των εξαγωγών που αυξήθηκαν, ορισμένοι τομείς εμφανίζουν ιδιαίτερα καλή επίδοση. Οι μηχανές, οι συσκευές και οι μηχανικές επινοήσεις, οι οποίες αντιστοιχούν στο ένα πέμπτο των εξαγωγών της ΕΕ προς τον Καναδά, σημείωσαν αύξηση κατά περισσότερο από 8 %. Τα φαρμακευτικά προϊόντα, τα οποία αντιστοιχούν στο 10 % των εξαγωγών της ΕΕ προς τον Καναδά και έχουν σημειώσει αύξηση κατά 10 %. Και άλλες σημαντικές εξαγωγές της ΕΕ εμφανίζουν επίσης αύξηση: τα έπιπλα κατά 10 %, τα αρώματα/καλλυντικά κατά 11 %, τα υποδήματα κατά 8 % και τα είδη ένδυσης κατά 11 %. Όσον αφορά τα γεωργικά προϊόντα, υπάρχουν επίσης ορισμένα ενθαρρυντικά στοιχεία: οι εξαγωγές φρούτων και καρπών με κέλυφος αυξήθηκαν κατά 29 %, οι εξαγωγές σοκολάτας κατά 34 %, ενώ οι εξαγωγές αφρώδους οίνου και ουίσκι κατά 11 % και 5 % αντιστοίχως (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2018e).

Παρ' όλα αυτά, τη στιγμή που γράφονται αυτές οι γραμμές, μόλις 11 εκ των 28 χωρών μελών της ΕΕ έχουν επικυρώσει τη CETA. Πρόκειται για τις Δανία, Λετονία, Εσθονία, Λιθουανία, Μάλτα, Ισπανία, Πορτογαλία, Κροατία, Τσεχία, Αυστρία και Φινλανδία (Συμβούλιο της ΕΕ, 2018a). Η έγκριση της συμφωνίας φαίνεται να βρίσκει δυσκολίες λόγω της αντίθεσης αρκετών κυβερνήσεων (άρα και κοινοβουλευτικών πλειοψηφιών) σε αυτή και λόγω μίας διαφαινόμενης στροφής στον προστατευτισμό

αρκετών κυβερνήσεων κρατών μελών της ΕΕ, με χαρακτηριστικό παράδειγμα την Ιταλία.

4.2 Διαδικασία Κύρωσης των Συμφωνιών

Οι συμφωνίες που συνάπτει η ΕΕ με τρίτες χώρες μπορούν να διακριθούν σε δύο βασικές κατηγορίες: εκείνες που αφορούν θέματα στα οποία η ΕΕ έχει αποκλειστική αρμοδιότητα και οι οποίες συνάπτονται μεταξύ των τρίτων κρατών και των ενωσιακών θεσμών, και εκείνες που περιλαμβάνουν θέματα τα οποία ανήκουν και στην αρμοδιότητα των κρατών μελών, περίπτωση στην οποία απαιτείται η επικύρωση και από τα κράτη μέλη.

Σε ό, τι αφορά την CETA η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αρχικά υποστήριζε ότι πρόκειται για μια συμφωνία που εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ένωσης και άρα απαιτείται μόνο η έγκριση των αρμοδίων κοινοτικών οργάνων³⁸. Λόγω των έντονων αντιδράσεων των κρατών-μελών, η Επιτροπή αποφάσισε να προτείνει την CETA ως μεικτή συμφωνία, κάτι που απαιτεί επικύρωση τόσο από τα κοινοτικά όσο και από τα εθνικά αρμόδια όργανα (Υπουργείο Οικονομίας, 2016).

Η προσωρινή εφαρμογή³⁹ του συνόλου της CETA είχε επίσης προταθεί σε πρώτη φάση από την Επιτροπή. Στη συνέχεια τροποποίησε την πρόταση της και πρότεινε την εξαίρεση από την προσωρινή εφαρμογή των Τμημάτων Προστασίας Επενδύσεων και Επίλυσης Επενδυτικών Διαφορών μεταξύ επενδυτών-κρατών. Τελικά, το Άτυπο Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων (18/10) αποφάσισε εξαιρετικά περιορισμένη ισχύ της προσωρινής εφαρμογής, μόνο στα τμήματα της Συμφωνίας που εμπίπτουν αναμφισβήτητα στο εύρος των αρμοδιοτήτων της Ε.Ε (Υπουργείο Οικονομίας, 2016).

Η Ελλάδα από την αρχή υποστήριξε τον μεικτό χαρακτήρα της Συμφωνίας, ο οποίος θα πρέπει να αντικατοπτρίζεται στις αποφάσεις του Συμβουλίου. Τάχθηκε μάλιστα κατά μίας ευρείας προσωρινής εφαρμογής, υποστηρίζοντας το να περιοριστεί η

³⁸Το άρθρο 207 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) ορίζει την κοινή εμπορική πολιτική ως αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

³⁹ Η προσωρινή εφαρμογή σημαίνει ότι η Συμφωνία θα ισχύει όσο θα «τρέχουν» οι διαδικασίες επικύρωσης, μέχρι είτε την οριστική έγκριση είτε την απόρριψη έστω και από ένα εθνικό κοινοβούλιο.

προσωρινή εφαρμογή στις περιοχές που είναι αδιαμφισβήτητα αποκλειστικής αρμοδιότητας της Ένωσης (Υπουργείο Οικονομίας, 2016).

Η CETA εφαρμόζεται προσωρινά όπως είδαμε και πρωτότερα από τις 21 Σεπτεμβρίου 2017 ύστερα από την έγκρισή της από τα κράτη μέλη της ΕΕ, όπως αποτυπώθηκε στο Συμβούλιο, και από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Ωστόσο, θα αρχίσει να ισχύει πλήρως και οριστικά, μόλις την κυρώσουν όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ.

Ιδιαίτερα κρίσιμη για την αποσαφήνιση των αρμοδιοτήτων μεταξύ Ένωσης και κρατών –μελών αποδείχτηκε η γνωμοδότηση του ΔΕΕ σχετικά με την συμφωνία ελευθέρων συναλλαγών με τη Σιγκαπούρη.

Πιο συγκεκριμένα, στις 16 Μαΐου 2017, το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) εξέδωσε γνωμοδότηση, με την οποία αποσαφήνισε την κατανομή μεταξύ των εθνικών και ενωσιακών αρμοδιοτήτων (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2018). Συγκεκριμένα, τον Ιούλιο του 2015 η Επιτροπή προσέφυγε στο Δικαστήριο της ΕΕ για γνωμοδότηση, δυνάμει του άρθρου 218 παράγραφος 11 της ΣΛΕΕ, σχετικά με το κατά πόσον η Ένωση είχε την απαιτούμενη αρμοδιότητα για να υπογράψει και να συνάψει μόνη της τη συμφωνία ελεύθερων συναλλαγών την οποία είχε διαπραγματευθεί με τη Σιγκαπούρη, ή αν θα ήταν αναγκαία η συμμετοχή των κρατών μελών της ΕΕ σε σχέση με ορισμένα θέματα που καλύπτονται από την εν λόγω συμφωνία (Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2017).

Στη γνώμη 2/15 της 16ης Μαΐου 2017 το Δικαστήριο επιβεβαίωσε την αποκλειστική αρμοδιότητα της ΕΕ⁴⁰ για όλα τα θέματα που καλύπτονται από τη συμφωνία η οποία είχε αποτελέσει αντικείμενο διαπραγμάτευσης με τη Σιγκαπούρη, εκτός από τις μη άμεσες επενδύσεις και την επίλυση διαφορών μεταξύ επενδυτών και κράτους όταν τα κράτη μέλη είναι εναγόμενοι, περιπτώσεις οι οποίες εμπίπτουν, κατά την κρίση του Δικαστηρίου, στη συντρέχουσα αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών (Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2017).

⁴⁰Το Δικαστήριο συνήγαγε την αποκλειστική αρμοδιότητα της ΕΕ από το πεδίο της κοινής εμπορικής πολιτικής δυνάμει του άρθρου 207 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ και του άρθρου 3 παράγραφος 2 της ΣΛΕΕ (βάσει της επίδρασης των υφιστάμενων κοινών κανόνων που περιέχονται στο παράγωγο δίκαιο).

Αναφορικά με της ΣΟΕΣ ΕΕ- Ιαπωνίας ζήτημα τέθηκε κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων - όπως άλλωστε αναμενόταν λόγω του είδους και της έκτασης της συμφωνίας - για το εάν πρόκειται για μικτή συμφωνία, δεδομένου μάλιστα του γεγονότος ότι σε αυτή τη περίπτωση, προκειμένου να τεθεί σε ισχύ θα πρέπει να κυρωθεί από τα εθνικά κοινοβούλια των κρατών μελών της ένωσης παράλληλα με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Σύμφωνα με τη γνώμη 2/15, όλα τα θέματα που καλύπτονται από τη ΣΟΕΣ ΕΕ- Ιαπωνίας πρέπει να θεωρείται ότι εμπίπτουν στην αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και, ειδικότερα, στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 91, του άρθρου 100 παράγραφος 2 και του άρθρου 207 της ΣΛΕΕ.

Η ΣΟΕΣ ΕΕ- Ιαπωνίας διαφέρει δηλαδή από άλλες ΣΕΣ νέας γενιάς καθώς είναι μια συμφωνία «μόνο για την ΕΕ», η οποία καλύπτει μόνο ζητήματα που εμπίπτουν στην αποκλειστική αρμοδιότητα της ΕΕ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018b). Ως εκ τούτου, η συμφωνία απαίτησε μόνο έγκριση από το Συμβούλιο και επικύρωση από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (Συμβούλιο της ΕΕ, 2018b). Αντίθετα, η CETA ήταν «μεικτή» συμφωνία που απαίτησε επικύρωση και από τα εθνικά κοινοβούλια των κρατών μελών της ΕΕ η οποία δεν έχει ολοκληρωθεί σε μεγάλο βαθμό ακόμα.

Η συμφωνία ΕΕ-Ιαπωνίας άλλωστε αντικατοπτρίζει τις προσπάθειες της ΕΕ να αναπτύξει ένα νέο μοντέλο εμπορικών συμφωνιών, στο οποίο οι επενδυτικές και άλλες διατάξεις διαχωρίζονται από την κυρίως συμφωνία η οποία αφορά εμπορικά θέματα τα οποία εμπίπτουν στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ένωσης⁴¹.

Σε συμφωνία των ως άνω λεχθέντων στις 29 Νοεμβρίου και στις 8 Δεκεμβρίου 2018 τα δύο σώματα του Κοινοβουλίου της Ιαπωνίας κύρωσαν τη συμφωνία οικονομικής εταιρικής σχέσης. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έδωσε την έγκριση του στις 12

⁴¹Στις 22 Μαΐου 2018 το Συμβούλιο ενέκρινε συμπεράσματα για τον τρόπο που γίνονται η διαπραγμάτευση και η σύναψη εμπορικών συμφωνιών. Στα συμπεράσματα αυτά ορίζονται οι βασικές αρχές που θα διέπουν στο εξής την προσέγγιση του Συμβουλίου όσον αφορά τις εμπορικές διαπραγματεύσεις. Συγκεκριμένα, το Συμβούλιο επικεντρώθηκε σε δύο θέματα:

- την πρόθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να συστήσει τον διαχωρισμό των επενδυτικών διατάξεων και των λοιπών εμπορικών διατάξεων σε διαφορετικές συμφωνίες
- τον ρόλο του Συμβουλίου στις εμπορικές διαπραγματεύσεις. Πηγή: Συμβούλιο της ΕΕ, 2018b.

Δεκεμβρίου ανοίγοντας τον δρόμο για τη θέση σε ισχύ της εμπορικής συμφωνίας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018).

Η ανάδειξη μάλιστα του ζητήματος της διαφάνειας κατά την διάρκεια των διαπραγματεύσεων της συμφωνίας αυτής όπως είδαμε και ανωτέρω αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα καθώς είχε αποτελέσει πεδίο αντιπαραθέσεων και έντονης κριτικής κατά της διάρκεια των διαπραγματεύσεων για τη σύναψη της CETA. Η Επιτροπή φάνηκε να λαμβάνει σοβαρά υπόψη της αυτούς τους προβληματισμούς μεγάλου μέρους των ευρωπαϊκών κοινωνιών, της κοινωνίας των πολιτών, ΜΚΟ, ακόμα και κυβερνήσεων και άλλαξε επί τα βελτίω τις σχετικές διαδικασίες.

4.3 Σύγκριση βασικών σημείων των συμφωνιών

Οι δύο εξεταζόμενες συμφωνίες καλύπτουν εξίσου σε πολύ μεγάλο βαθμό τις δεσμεύσεις που ισχύουν στο πλαίσιο του ΠΟΕ σε πολλούς τομείς, όπως οι υπηρεσίες, οι δημόσιες συμβάσεις, οι μη δασμολογικοί φραγμοί και η προστασία των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας, συμπεριλαμβανομένων των γεωγραφικών ενδείξεων (ΓΕ). Η πλειονότητα των δεσμεύσεων αυτών είναι νομικά δεσμευτικές.

Συγκεκριμένα, αναφορικά με την Συμφωνία του ΠΟΕ για τις επιδοτήσεις και τα αντισταθμιστικά μέτρα σύμφωνα με την ΣΟΕΣ ΕΕ-Ιαπωνίας κάθε συμβαλλόμενο μέρος καλείται να κοινοποιεί στο άλλο την νομική βάση, τη μορφή, το ποσό και, ει δυνατόν, το όνομα του δικαιούχου των επιδοτήσεων, ανά διετία από την έναρξη ισχύος. Αυτές οι διατάξεις διαφάνειας είναι παρόμοιες στην CETA, με εξαίρεση την λεπτομερή αναφορά του παραλήπτη, κάτι που δεν προβλέπεται στη συμφωνία (European Parliament, 2018).

Η ΣΟΕΣ ΕΕ-Ιαπωνίας απαγορεύει τις κρατικές επιδοτήσεις για την εγγύηση των χρεών ή των υποχρεώσεων μιας επιχείρησης χωρίς να επιβάλλονται όρια για το ποσό και τη διάρκεια ή για την αναδιάρθρωση μιας αφερέγγυας επιχείρησης χωρίς να της ζητείται να καταρτίσει ένα αξιόπιστο σχέδιο αναδιάρθρωσης. Σε περίπτωση που μια κρατική επιδότηση θεωρείται ότι έχει σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στα εμπορικά και επενδυτικά συμφέροντα ενός από τα αντισυμβαλλόμενους, τα μέρη μπορούν να ζητήσουν διαβούλευση όπως προβλέπεται και στις δύο συμφωνίες. Στην συμφωνία ΕΕ-Ιαπωνίας, το μέρος στο οποίο απευθύνεται η αίτηση οφείλει να παράσχει τις

σχετικές πληροφορίες (ή εξήγηση εάν δεν είναι αυτό δυνατό) εντός 90 ημερών από την παραλαβή του αιτήματος. Καμία από τις ΣΕΣ δεν περιλαμβάνει τις κρατικές επιδοτήσεις στο πλαίσιο του μηχανισμού επίλυσης διαφορών (European Parliament, 2018).

Αναφορικά με τις αγορές δημόσιων συμβάσεων και οι δύο εξεταζόμενες εμπορικές συμφωνίες που εξετάζονται περιέχουν ειδικά σχετικά κεφάλαια. Οι δεσμεύσεις των μερών εκτείνονται πέραν της συμφωνίας του ΠΟΕ για τις Δημόσιες Συμβάσεις και είναι νομικά εκτελεστές βάσει των διαδικασιών επίλυσης διαφορών των συμφωνιών. Οι συμφωνίες περιλαμβάνουν την υποχρέωση των φορέων που διαχειρίζονται τις δημόσιες συμβάσεις να αξιολογούν τις εμπορικές και τεχνικές ικανότητες ενός προμηθευτή βάσει των δραστηριοτήτων του εντός και εκτός της επικράτειας. Αυτές ακριβώς οι διατάξεις αντιμετωπίζουν το ζήτημα των διακρίσεων μέσω ορισμού συγκεκριμένων τεχνικών προδιαγραφών και ενθαρρύνουν τον υγιή ανταγωνισμό.

Η ΣΟΕΣ ΕΕ-Ιαπωνίας προχωρά περαιτέρω, με πρόσθετες ρήτρες για την αμοιβαία αναγνώριση των εκθέσεων δοκιμών που αφορούν τους προμηθευτές. Οι προμηθευτές προερχόμενοι από την ΕΕ μπορούν επίσης να υποβάλουν προσφορές για συμβάσεις με τις κυβερνήσεις σε επίπεδο κατώτερο από αυτό της κεντρικής κυβέρνησης και στις δύο συμφωνίες, σημείο αρκετά σημαντικό όπως έχουμε ήδη δει και προηγουμένως. Επιπλέον, αμφότερες οι συμφωνίες ενσωματώνουν μια πρόσθετη δέσμευση για τη δημιουργία ενιαίας ηλεκτρονικής πύλης για την πρόσβαση σε όλες τις προκηρύξεις που αφορούν τις δημόσιες συμβάσεις. Προβλέπεται άλλωστε, η δημιουργία μίας ανεξάρτητης επιτροπής για τις δημόσιες συμβάσεις (European Parliament, 2018).

Σχετικά με ζητήματα που καλύπτονται από τις δύο συμφωνίες και δε καλύπτονται από τις υφιστάμενες δεσμεύσεις στο πλαίσιο του ΠΟΕ μπορούμε να εντοπίσουμε περαιτέρω πεδία αλληλεπικάλυψης και απόκλισης.

Πρώτον, και οι δύο ΣΕΣ περιλαμβάνουν κεφάλαια που αφορούν το δίκαιο του περιβάλλοντος και τους κανονισμούς της αγοράς εργασίας. Ως εκ τούτου, η στόχευσή τους δεν περιορίζεται αποκλειστικά στην επέκταση της πρόσβασης στην αγορά, αλλά επεκτείνεται στην προώθηση δίκαιου και βιώσιμου εμπορίου.

Η προώθηση των επενδύσεων (εθνική μεταχείριση, ανταλλαγή πληροφοριών, απλούστευση των διαδικασιών κ.λπ.) είναι ένα άλλο σημαντικό σημείο των δύο

συμφωνιών. Παρά τις όποιες ομοιότητες, υπάρχουν σημαντικές διαφορές όσον αφορά την προστασία των επενδύσεων και την επίλυση διαφορών μεταξύ των δύο ΣΕΣ (European Parliament, 2018).

Οι διαπραγματεύσεις για την σύναψη συμφωνίας σχετικά με την επίλυση διαφορών μεταξύ επενδυτών και κράτους βρίσκονται σε εξέλιξη μεταξύ της ΕΕ και της Ιαπωνίας, ενώ η CETA περιλαμβάνει ήδη το νέο Σύστημα Επενδυτικών Δικαστηρίων(ICS) που υποστηρίζεται σθεναρά από την ΕΕ και το οποίο είχε προταθεί σε πρώτη φάση στο πλαίσιο της διαπραγμάτευσης της TTIP ήδη από το 2015 (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2015). Βεβαίως, οι σχετικές προβλέψεις θα ενεργοποιηθούν όταν αρχίσει να ισχύει πλήρως η συμφωνία με την επικύρωση της από όλα τα εθνικά κοινοβούλια των κρατών-μελών της Ένωσης.

Η ενθάρρυνση και η διατήρηση των επενδύσεων εξακολουθούν να έχουν ζωτική σημασία. Για να επιτύχει αυτόν τον στρατηγικό στόχο, η ΕΕ σχεδιάζει να θεσπίσει ένα μόνιμο όργανο που θα αποφαινεται για τις επενδυτικές διαφορές - ένα Πολυμερές Επενδυτικό Δικαστήριο (ΠΕΔ)(Συμβούλιο της ΕΕ, 2018b). Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το ΠΕΔ θα αντικαταστήσει τα διμερή συστήματα επενδυτικών δικαστηρίων που εμπλέκονται στις εμπορικές και επενδυτικές συμφωνίες της ΕΕ (Συμβούλιο της ΕΕ, 2018b).

Αμφότερες οι συμφωνίες περιλαμβάνουν επίσης τη συνεργασία στον τομέα της έρευνας, των τεχνολογιών και των ενεργειακών θεμάτων. Η ΣΟΕΣ ΕΕ-Ιαπωνίας περιέχει ξεχωριστό κεφάλαιο για την εταιρική διακυβέρνηση (Κεφάλαιο 15), το οποίο ενθαρρύνει την ανάπτυξη ενός αποτελεσματικού πλαισίου για την προστασία των δικαιωμάτων των μετόχων και την υπεύθυνη λήψη αποφάσεων (European Parliament, 2018). Πρόκειται για μια νέα διάσταση της διμερούς συνεργασίας που δεν υπήρχε σε προηγούμενες ΣΕΣ της ΕΕ και δεν περιλαμβάνεται στην CETA. Η ΣΟΕΣ ΕΕ-Ιαπωνίας και η CETA περιλαμβάνουν επίσης από κοινού ειδικές διατάξεις για τις ΜΜΕ (π.χ. ανταλλαγή πληροφοριών).

Αναλύοντας τη νομική ισχύ των διατάξεων, παρατηρούμε ότι η πλειονότητα των διατάξεων οι οποίες αφορούν τομείς που δε καλύπτονται από αντίστοιχες συμφωνίες στο πλαίσιο του ΠΟΕ δεν είναι νομικά δεσμευτικές. Οι κύριοι τομείς πολιτικής για τους οποίους οι συμφωνίες περιλαμβάνουν νομικά δεσμευτική γλώσσα και οι οποίοι υπόκεινται σε επίλυση διαφορών είναι: η πολιτική ανταγωνισμού, τα δικαιώματα

πνευματικής ιδιοκτησίας, η κίνηση κεφαλαίων. Όσον αφορά τις επενδύσεις η οποία συμφωνία στην οποία καταλήξουν ΕΕ και Ιαπωνία θα περιλαμβάνει σαφώς κάποιο είδος επίλυσης διαφορών.

Όσον αφορά την τα ζητήματα εθνικής ασφάλειας, πολιτικής προστασίας, μετανάστευσης και αυτά καλύπτονται στις συμφωνίες στρατηγικής εταιρικής σχέσης μεταξύ της ΕΕ και της Ιαπωνίας και του Καναδά.

Σχετικά με τα ζητήματα της αειφόρου ανάπτυξης και της προστασίας του περιβάλλοντος, και οι δύο συμφωνίες περιλαμβάνουν δεσμεύσεις για την προστασία και τη τήρηση υψηλών κοινωνικών και περιβαλλοντικών προτύπων, σύμφωνα και με τη στρατηγική της ΕΕ για το Εμπόριο για Όλους. Αναγνωρίζεται σαφώς ότι κάθε πλευρά έχει το δικαίωμα να καθορίζει τις δικές της πολιτικές αειφόρου ανάπτυξης, αλλά τα μέρη δεν πρέπει να αποδυναμώσουν ή να παραιτηθούν από την προστασία για το περιβάλλον και την εργασία, προκειμένου να ενθαρρύνουν το εμπόριο και τις επενδύσεις.

Άλλωστε και οι δύο συμφωνίες υπογραμμίζουν τη σημασία των πολυμερών περιβαλλοντικών συμφωνιών. Ωστόσο, η ΣΟΕΣ ΕΕ-Ιαπωνίας είναι η πρώτη ΣΕΣ της ΕΕ που περιλαμβάνει δεσμεύσεις που σχετίζονται με τη Συμφωνία των Παρισίων. Επιπλέον, από κοινού οι συμφωνίες περιλαμβάνουν ρήτρες που ενθαρρύνουν την αποτελεσματική εφαρμογή μέτρων για τη βιώσιμη διαχείριση των δασών, τη διατήρηση της βιολογικής ποικιλομορφίας, την καταπολέμηση της παράνομης υλοτομίας και της παράνομης αλιείας.

Παρ' όλα αυτά, η φαλινοθηρία παραμένει ένα κρίσιμο θέμα στη ΣΟΕΣ ΕΕ-Ιαπωνίας, καθώς η ΕΕ έχει απαγορεύσει το εμπόριο προϊόντων φάλαινας. Παρόλο που το θέμα αυτό δεν αναφέρεται ρητά στο κείμενο της συμφωνίας, η ΕΕ σκοπεύει να χρησιμοποιήσει τη συμφωνία ως πρόσθετη πλατφόρμα για την προώθηση του διαλόγου με την Ιαπωνία για το θέμα αυτό (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2017d).

Όσον αφορά τα εργασιακά δικαιώματα και τις συνθήκες απασχόλησης, οι περί των λόγος συμφωνίες περιλαμβάνουν δεσμεύσεις για την προώθηση του εμπορίου που ευνοούν την πλήρη, παραγωγική και αξιοπρεπή εργασία. Επαναβεβαιώνουν τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την ιδιότητα του μέλους της ΔΟΕ και τη συνέχιση των προσπαθειών για την επικύρωση των θεμελιωδών συμβάσεων της ΔΟΕ και άλλων συμβάσεων της ΔΟΕ που το συμβαλλόμενο μέρος θεωρεί κατάλληλες. Η

CETA έχει πρόσθετες ρήτρες που σχετίζονται με τη διάδοση της ενημέρωσης του κοινού σχετικά με την εργατική νομοθεσία και την ανάπτυξη μιας προληπτικής νοοτροπίας υγείας και ασφάλειας. Αμφότερες οι συμφωνίες επιβεβαιώνουν επίσης τις δεσμεύσεις των μερών για τις αρχές που κατοχυρώνονται στην Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (European Parliament, 2018).

Συμπερασματικά, από την ανωτέρω συγκριτική ανάλυση διαφαίνεται ότι η ΣΟΕΣ-ΕΕ-Ιαπωνίας είναι στενά ευθυγραμμισμένη με την CETA όσον αφορά την κάλυψη συναφών θεμάτων - με την εξαίρεση των σχετικών με την προστασία των επενδυτών προβλέψεων - και τη νομική δεσμευτικότητα των σχετικών διατάξεων. Ως εκ τούτου, οι δύο συμφωνίες μπορεί να θεωρηθεί ότι ανήκουν αμφότερες στην οικογένεια των ΣΕΣ ΕΕ «νέας γενιάς», αν και δεν είναι πανομοιότυπες. Βεβαίως, από την άλλη πλευρά με την εισαγωγή νέων διατάξεων, όπως εκείνων για την εταιρική διακυβέρνηση και την αλλαγή του κλίματος, η ΣΟΕΣ ΕΕ-Ιαπωνίας αντιπροσωπεύει μια περαιτέρω διεύρυνση στα θέματα που καλύπτουν οι εμπορικές συμφωνίες της ΕΕ. Άλλωστε διακριτή είναι και η δομή των δύο συμφωνιών όπως είδαμε και ανωτέρω στο προηγούμενο κεφάλαιο αφού η CETA αποτελεί μια κλασική περίπτωση μεικτής συμφωνίας, ενώ η συμφωνία με την Ιαπωνία χρειάστηκε επικύρωση μόνο από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και όχι από τα εθνικά κοινοβούλια, καθώς οι διατάξεις της υπάγονται στις αποκλειστικές αρμοδιότητες της ΕΕ, ακολουθώντας την δεδηλωμένη πρόθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τον διαχωρισμό των επενδυτικών διατάξεων και των λοιπών εμπορικών διατάξεων σε διαφορετικές συμφωνίες.

Στην ΕΕ πιστώνεται αναμφίβολα η σε αρκετά μεγάλο βαθμό εξαγωγή του δικού της ρυθμιστικού πλαισίου που σε πολλές περιπτώσεις απασχόλησαν έντονα την ευρωπαϊκή κοινή γνώμη. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν η διαφάνεια, η διατήρηση της ρυθμιστικής ικανότητας του κράτους, οι προβλέψεις για προστασία του περιβάλλοντος.

4.4 Συνέπειες για το διεθνές εμπόριο

Η σημασία της σύναψης των δύο εμπορικών συμφωνιών που πραγματεύεται η παρούσα εργασία για τα συμβαλλόμενα μέρη άρα κατ' επέκταση και για το διεθνές εμπόριο από ποσοτικής και ποιοτικής απόψεως είναι δεδομένη λόγω του μεγέθους

των οικονομιών των συμμετεχόντων σε αυτές αλλά και εξαιτίας έντονου πολιτικού συμβολισμού.

Τα κέρδη για την ΕΕ, την Ιαπωνία και τον Καναδά που διακινούν μεγάλος μέρος των αγαθών και των υπηρεσιών σε παγκόσμια κλίμακα μπορούν να λάβουν αρκετές μορφές. Σύμφωνα με τη θεωρία του διεθνούς εμπορίου τα κέρδη αυτά μπορεί να είναι στατικά, δυναμικά και πολιτικά. Ως στατικά κέρδη ορίζονται αυτά που δημιουργούνται από την αύξηση της κατανάλωσης των προϊόντων, λόγω του ανοίγματος σε νέες αγορές και από τη μείωση του κόστους παραγωγής, λόγω βελτίωσης της αποδοτικότητας μέσω οικονομιών κλίμακας, δεδομένης της τεχνολογίας και των διαθέσιμων πόρων (Τσουνης, 2015).

Δυναμικά κέρδη θεωρούνται αυτά που αποκτώνται από το ελεύθερο εμπόριο και αφορούν στην αύξηση της παραγωγικότητας λόγω πρόσβασης σε πρώτες ύλες, ενδιάμεσα ή ημιτελή προϊόντα και προόδου της τεχνολογίας, της έρευνας και της ανάπτυξης.

Τέλος, πολιτικά είναι τα κέρδη που απορρέουν από τη μείωση της εχθρότητας και του κακώς νοούμενου ανταγωνισμού μεταξύ των κρατών λόγω αύξησης της εμπορικής εξάρτησης μεταξύ τους (Τσουνης, 2015).

Καταρχάς κάθε εμπορική συμφωνία που συνάπτει η ΕΕ, λόγω μεγέθους πληθυσμιακού και εκτοπίσματος οικονομικού έχει αναπόφευκτα συνέπειες στις διεθνείς εμπορικές συναλλαγές και στη διεθνή οικονομία γενικότερα, πόσω μάλλον όταν μιλάμε για συμφωνίες με δύο από τις πιο ανταγωνιστικές οικονομίες στο κόσμο. Άλλωστε, η μεγάλη εμπειρία στις διεθνείς εμπορικές διαπραγματεύσεις αλλά και η αποτελεσματικότητα των οργάνων της (και κυρίως της Επιτροπής) στη διαπραγμάτευση και σύναψη επικερδών εμπορικών συμφωνιών την καθιστούν έναν από τους σημαντικότερους εμπορικούς δρώντες διεθνώς.

Η ΕΕ αποτελεί μία από τις σημαντικότερες οικονομικές και εμπορικές δυνάμεις στον κόσμο. Με τον συνολικό πληθυσμό της να αγγίζει τα 500 εκατομμύρια η ΕΕ καταγράφει τα τελευταία χρόνια το μεγαλύτερο ΑΕΠ σε παγκόσμιο επίπεδο: Η ΕΕ αντιπροσωπεύει άνω του 20% του παγκόσμιου ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος. Χάρη στο μέγεθος του ΑΕγχΠ της (14,8 τρισεκατομμύρια ευρώ) και στον ανοικτό χαρακτήρα της αγοράς της, που αντιπροσωπεύει 2 565 δισεκατομμύρια ευρώ σε εξαγωγές και 2 398 δισεκατομμύρια ευρώ σε εισαγωγές, η ΕΕ έχει διαδραματίσει

κεντρικό ρόλο στη διαμόρφωση του παγκόσμιου συστήματος εμπορικών συναλλαγών, πρωτίστως και κυρίως υποστηρίζοντας την λειτουργία του ΠΟΕ (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2018).

Παράλληλα, η ΕΕ είναι ο μεγαλύτερος εξαγωγέας μεταποιημένων προϊόντων και υπηρεσιών παγκοσμίως και ταυτόχρονα η μεγαλύτερη εξαγωγική αγορά για 80 περίπου χώρες. Η αξία των εμπορικών συναλλαγών της ΕΕ με τον υπόλοιπο κόσμο ανήλθε, το 2016, σε 3,738 δισεκατομμύρια ευρώ. Η ΕΕ είναι επίσης ο πρώτος προμηθευτής υπηρεσιών⁴² στον κόσμο. Το 2016, η ΕΕ κατέγραψε ισοζύγιο υπηρεσιών με τον υπόλοιπο κόσμο 130,4 δισεκατομμύρια ευρώ, ποσό που αντιστοιχεί σε εξαγωγές ύψους 819,9 δισεκατομμυρίων ευρώ και εισαγωγές που ανήλθαν συνολικά σε 689,4 δισεκατομμύρια ευρώ (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2018).

Ακόμα, η ΕΕ είναι ο μεγαλύτερος επενδυτής στον κόσμο και σημαντικός αποδέκτης άμεσων ξένων επενδύσεων από άλλες χώρες (Eurostat, 2018). Οι εν λόγω ξένες επενδύσεις ευθύνονται άμεσα για την ύπαρξη 7,6 εκατομμυρίων θέσεων εργασίας στην ΕΕ ενώ αποτελούν μία βασική πηγή κεφαλαίου και τεχνολογίας που στηρίζει την ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα, έρευνα και ανάπτυξη.

Για τον Καναδά η πιο στενή συνεργασία με την ΕΕ είναι εξαιρετικά σημαντική από εμπορική και στρατηγική άποψη. Τα τελευταία χρόνια έχει υιοθετηθεί από πλευράς του μία στρατηγική διαφοροποίησης όσον αφορά τις εμπορικές σχέσεις της χώρας, με στόχο τη μείωση της οικονομικής του εξάρτησης από τις ΗΠΑ με τις οποίες τον συνδέει τόσο η εμπορική συμφωνία NAFTA⁴³ όσο και το γεγονός πως το μεγαλύτερο ποσοστό των καναδικών εξαγωγών έχουν προορισμό τις ΗΠΑ (Hübner, 2016:6-7).

Το μέγεθος της ενιαίας αγοράς που μαζί με την σημαντική εμπορική και οικονομική ολοκλήρωση που την χαρακτηρίζει την καθιστά τη μεγαλύτερη εμπορική δύναμη στον κόσμο, την καθιστά έναν εξαιρετικά σημαντικό εμπορικό εταίρο για τον

⁴²Οφείλουμε να υπογραμμίσουμε, επίσης, πως το εμπόριο υπηρεσιών αποτελεί ένα όλο μεγαλύτερο ποσοστό του συνολικού διεθνούς εμπορίου της ΕΕ: την περίοδο 2010-2015 οι εξαγωγές υπηρεσιών αυξήθηκαν από 569 δισεκατομμύρια ευρώ σε 832, ενώ οι εισαγωγές από 461 σε 686 δισεκατομμύρια ευρώ. Πηγή: Eurostat, 2017.

⁴³Συμφωνία ελεύθερου εμπορίου μεταξύ των ΗΠΑ, του Καναδά και του Μεξικού που τέθηκε σε ισχύ το 1994.

Καναδά. Πιο συγκεκριμένα, το 2017, η ΕΕ ήταν ο δεύτερος μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος του Καναδά, μετά τις ΗΠΑ, με 9,6% των συνολικών συνδυασμένων εξαγωγών και εισαγωγών αγαθών του Καναδά. Το 2017, η ΕΕ εξήγαγε προϊόντα αξίας 37,7 δισ. ευρώ στον Καναδά και εισήγαγε καναδικά προϊόντα αξίας 31,4 δισ. ευρώ (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο 2018b).

Μεταξύ των διεθνών εμπορικών εταίρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης ο Καναδάς κατέλαβε τη δέκατη θέση το 2017. Τα μηχανήματα, ο εξοπλισμός μεταφορών και τα χημικά προϊόντα περιλαμβάνονται στα κύρια προϊόντα συναλλαγής μεταξύ των δύο εμπορικών εταίρων. Παράλληλα, η ΕΕ αποτελεί έναν από τους βασικότερους επενδυτές στον Καναδά, με το 32% όλων των ΑΞΕ με προορισμό τον Καναδά να προέρχονται από χώρες της ΕΕ. Το 2016, τα εξερχόμενα αποθέματα ΑΞΕ της ΕΕ στον Καναδά ανήλθαν σε 264,6 δισ. ευρώ. Τα αποθέματα επενδύσεων του Καναδά στην ΕΕ εκτιμήθηκαν σε 250,1 δισ. Ευρώ (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο 2018b).

Μολονότι για τον Καναδά μία εμπορική συμφωνία με την ΕΕ έχει ιδιαίτερη σημασία τόσο οικονομικά όσο και στρατηγικά, τα οφέλη για την ΕΕ δεν μοιάζουν εκ πρώτης όψεως να είναι τόσο σημαντικά⁴⁴. Ωστόσο, η βαρύτητα που αποδίδει η ΕΕ στην εμπορική συμφωνία με τον Καναδά οφείλεται σε μία σειρά από άλλους παράγοντες. Παρά το γεγονός ότι αναφέρεται ρητά στις στρατηγικές της ΕΕ (Global Europe και Trade for All) πως η έμφαση στη σύναψη νέων συμφωνιών πρέπει να δοθεί στις αναπτυσσόμενες αγορές, η αυξανόμενη γεωπολιτική και οικονομική απειλή που αποτελούν οι αναδυόμενες χώρες της Ασίας (και κυρίως η Κίνα) ωθεί την ΕΕ να αναζητήσει εμπορικές συνεργασίες με αναπτυγμένες χώρες όπως ο Καναδάς και οι ΗΠΑ (προσπάθεια που προσωρινά τουλάχιστον ναυάγησε).

Η ΣΟΕΣ ΕΕ-Ιαπωνίας διαθέτει ακόμα μεγαλύτερη οικονομική βαρύτητα καθώς είναι η μεγαλύτερη εμπορική συμφωνία που έχει ποτέ διαπραγματευτεί και υπογράψει η ΕΕ. Η Ιαπωνία αποτελεί το δεύτερο μεγαλύτερο εμπορικό εταίρο της ΕΕ στην Ασία, μετά την Κίνα. Η εμβέλεια της στρατηγικής συνεργασίας μεταξύ των, δύο εταίρων καταδεικνύεται και από το γεγονός ότι η ΕΕ και η Ιαπωνία συναπαρτίζουν το 1/3 του παγκόσμιου Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος. Η ΕΕ είναι σημαντικός εμπορικός εταίρος που αντιπροσωπεύει το 11,3% του εμπορίου της Ιαπωνίας. Περισσότερο από

⁴⁴ Αξίζει να σημειωθεί όμως, ότι η παρουσία των καναδικών επιχειρήσεων στην ΕΕ είναι ιδιαίτερα έντονη σε ορισμένους τομείς (κυρίως στην εξόρυξη μετάλλων) στους οποίους μάλιστα έχουν δημιουργήσει αρκετές χιλιάδες θέσεις εργασίας.

το 60% των εξαγωγών επιβαρύνονται με δασμούς ύψους περίπου 2,6 δισεκατομμυρίων δολαρίων σε ετήσια βάση (Japan External Trade Organization, 2018).

Η συμφωνία οικονομικής εταιρικής σχέσης θα τονώσει τις συναλλαγές αγαθών και υπηρεσιών, και θα δημιουργήσει περισσότερες ευκαιρίες για επενδύσεις. Η συμφωνία θα βελτιώσει περαιτέρω τη θέση των ενωσιακών εξαγωγέων και επενδυτών στη μεγάλη αγορά της Ιαπωνίας και, παράλληλα, θα παρέχει ισχυρές εγγυήσεις για την προστασία των προτύπων και των αξιών της ΕΕ. Επίσης, θα συμβάλει στην εδραίωση του ηγετικού ρόλου της Ευρώπης στη θέσπιση παγκόσμιων εμπορικών κανόνων.

Η συμφωνία οικονομικής εταιρικής σχέσης δημιουργεί μια εμπορική ζώνη 600 εκατομμυρίων ανθρώπων και καλύπτει το ένα τρίτο του παγκόσμιου ακαθάριστου προϊόντος και περίπου 40% του παγκοσμίου εμπορίου. Θα καταργήσει τελικά σχεδόν όλους τους τελωνειακούς δασμούς ύψους περίπου 1 δισεκατομμυρίου ευρώ ανά έτος για ευρωπαϊκά προϊόντα και υπηρεσίες που εξάγονται στην Ιαπωνία (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017d).

Η αποχώρηση βέβαια του Ηνωμένου Βασιλείου από την ΕΕ δε θα αφήσει ανεπηρέαστες τις συνέπειες από τη σύναψη της συμφωνίας. Κατά τα έτη 2012 -2016, το Ηνωμένο Βασίλειο ήταν ο δεύτερος μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος της Ιαπωνίας στην ΕΕ, μετά τη Γερμανία, όσον αφορά τη συνολική αξία των αγαθών και των υπηρεσιών που διακινήθηκαν. Επιπλέον, οι ιαπωνικές επενδύσεις στο Ηνωμένο Βασίλειο ανήλθαν σε 56,7 δισ. Ευρώ το 2016 με σημαντικές επενδύσεις στον χρηματοπιστωτικό τομέα, τον εξοπλισμό μεταφορών και τις επαγγελματικές υπηρεσίες. Δεδομένης αυτής της στενής εμπορικής και επενδυτικής σχέσης μεταξύ Ηνωμένου Βασιλείου και Ιαπωνίας, αναμένεται το Brexit να επηρεάσει τα αποτελέσματα της συμφωνίας (European Parliament, 2018).

Για παράδειγμα, η Γερμανία θα επωφεληθεί ιδιαίτερα καθώς αναμένεται να υποκαταστήσει το Ηνωμένο Βασίλειο ως κέντρο εξαγωγών στην ενιαία αγορά της ΕΕ. Από την άλλη πλευρά, τα κράτη μέλη της ΕΕ που πραγματοποιούσαν εξαγωγές στην Ιαπωνία μέσω του Ηνωμένου Βασιλείου κατά πάσα πιθανότητα θα δουν μείωση του θετικού αντίκτυπου της συμφωνίας (European Parliament, 2018).

Το Brexit έχει μεγαλύτερο αντίκτυπο στην Ιαπωνία, καθώς μειώνει τα οικονομικά οφέλη από την ΣΟΕΣ κατά 14%. Αυτό είναι το αποτέλεσμα μιας μικρότερου μεγέθους αγοράς για τις ιαπωνικές εταιρείες μετά από το Brexit.

Όπως τονίσαμε και στην αρχή του παρόντος κεφαλαίου οι δύο εμπορικές συμφωνίες πουπραγματεύεται η παρούσα εργασία έχουν έντονο πολιτικό συμβολισμό. Πιο συγκεκριμένα εκπέμπουν μήνυμα κατά του προστατευτισμού, που έχει γίνει ξανά επίκαιρος μετά την άνοδο του Προέδρου Τράμπ στον προεδρικό θώκο των ΗΠΑ⁴⁵. Η συμφωνία δείχνει ότι οι εμπορικές συμφωνίες για ανοικτές αγορές μπορούν να επιτευχθούν με αμοιβαία συμφέροντα και ότι το ελεύθερο εμπόριο, με σαφείς και διαφανείς κανόνες παραμένει ένα σημαντικό εργαλείο για την προώθηση της ευημερίας.

Χαρακτηριστικές ήταν οι δηλώσεις του Προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, κ. Ζαν-Κλοντ Γιούνκερ⁴⁶ και της επίτροπου αρμόδιας για τα θέματα εμπορίου κα Σεσίλιας Μάλμστρομ⁴⁷ κατά την υπογραφή της συμφωνίας με τις οποίες τόνισαν τον

⁴⁵Βλ. περισσότερα στο: “Εμπορικό πόλεμο κήρυξε ο Τραμπ στην Ε.Ε.: δασμοί στις εισαγωγές χάλυβα και αλουμινίου”, εφημερίδα Καθημερινή, διαθέσιμο στο: <http://www.kathimerini.gr/966996/article/epikairothta/kosmos/emporiko-polemo-khry3e-o-tramp-sthn-ee-dasmoi-stis-eisagwges-xalyva-kai-alouminioy>

⁴⁶Ο πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, κ. Ζαν-Κλοντ Γιούνκερ, δήλωσε σχετικά: «Η πράξη που υπογράψαμε σήμερα είναι κάτι παραπάνω από μια απλή εμπορική συμφωνία. Είναι βέβαια ένα εργαλείο που θα μας επιτρέψει να δημιουργήσουμε ευκαιρίες για τις επιχειρήσεις μας, τους εργαζομένους και τους πολίτες μας, και θα τονώσει τόσο την ευρωπαϊκή όσο και την ιαπωνική οικονομία. Αποτελεί όμως και μια δήλωση. Λόγω του περιεχομένου, του πεδίου εφαρμογής και της χρονικής στιγμής της σύναψής της. Αποτελεί τη δήλωση δύο ομονοούντων εταίρων οι οποίοι αντιπροσωπεύουν από κοινού σχεδόν το ένα τρίτο του παγκόσμιου ΑΕΠ και οι οποίοι αποφάσισαν να επιβεβαιώσουν εκ νέου την προσήλωσή τους στην τήρηση των υψηλότερων δυνατών προτύπων στους τομείς της εργασίας, της ασφάλειας, της προστασίας του περιβάλλοντος ή της προστασίας των καταναλωτών. Τι δηλώνουμε λοιπόν; Δηλώνουμε ότι πιστεύουμε στο ελεύθερο, δίκαιο και βασιζόμενο σε κανόνες εμπόριο. Δηλώνουμε ότι μια εμπορική συμφωνία δεν είναι ένα παιχνίδι μηδενικού αθροίσματος, αλλά μια αμοιβαία επωφελής δέσμευση των συμβαλλομένων μερών. Η συμφωνία αυτή θα αποφέρει απτά οφέλη και για τα δύο μέρη και παράλληλα θα διασφαλίσει τις ευαισθησίες αμφοτέρων». Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018c.

⁴⁷Η κα Σεσίλια Μάλμστρομ, επίτροπος αρμόδια για τα θέματα εμπορίου, δήλωσε: «Μαζί με την Ιαπωνία, στέλνουμε ένα ισχυρό μήνυμα στον κόσμο ότι δύο από τις μεγαλύτερες οικονομίες του πιστεύουν ακόμη στο ελεύθερο εμπόριο και εναντιώνονται τόσο στη μονομέρεια όσο και στον προστατευτισμό. Τα οικονομικά οφέλη της συμφωνίας είναι προφανή. Καταργεί δασμούς ύψους δισ. ευρώ, απλουστεύει τις τελωνειακές διαδικασίες και αίρει εμπορικούς φραγμούς που κρύβονται πίσω από τα σύνορα. Ανοίγει έτσι ευκαιρίες για τις επιχειρήσεις και των δύο μερών ώστε να μπορέσουν να ενισχύσουν τις εξαγωγές και τις δραστηριότητές τους. Ιδίως ο ευρωπαϊκός γεωργικός κλάδος έχει σημαντικούς λόγους να πανηγυρίζει, καθώς αποκτά πρόσβαση στην τεράστια ιαπωνική αγορά και παράλληλα εξασφαλίζει προστασία για πάνω από 200 διακριτά τρόφιμα και ποτά, όπως είναι η σαμπάνια και το ζαμπόν Πάρμας. Απευθύνω έκκληση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο να εγκρίνει τη συμφωνία το ταχύτερο, έτσι ώστε οι επιχειρήσεις, οι πολίτες και οι γεωργοί να μπορέσουν να επωφεληθούν από τις διατάξεις της το συντομότερο δυνατόν». Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018c

ιδιαίτερο συμβολισμό της συμφωνίας και την προσήλωση αμφοτέρων των μερών στο ελεύθερο και δίκαιο εμπόριο.

Μάλιστα είναι χαρακτηριστικό ότι η Ιαπωνία θέλει να χρησιμοποιήσει τις διαπραγματεύσεις της και την συμφωνία με την ΕΕ ως πρότυπο για μία ανάλογη συμφωνία με τις ΗΠΑ. Το Τόκιο επιδιώκει με τη συμφωνία αυτή να αποφύγει τους υψηλούς δασμούς στα ιαπωνικά αυτοκίνητα, μειώνοντας ταυτόχρονα τους αντίστοιχους στις εισαγωγές γεωργικών προϊόντων από τις ΗΠΑ⁴⁸. Βλέπουμε επομένως στη πράξη πως η εμπορική πολιτική της ΕΕ επηρεάζει τους εμπορικούς της εταίρου, και πως οι προβλέψεις και τα διμερή κέρδη από μια εμπορική συμφωνία μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως πρότυπο για άλλες συμφωνίες με αποτέλεσμα ένα πιο ελεύθερο και χωρίς φραγμούς εμπόριο.

Χάρη στην εξωστρέφεια που αναδεικνύουν μεταξύ άλλων και οι δύο μεγάλες εμπορικές συμφωνίες με τον Καναδά και την Ιαπωνία, η Ένωση βρίσκεται σε πλεονεκτική θέση μέσα σε ένα διαρκώς εξελισσόμενο διεθνές περιβάλλον.

Με την απελευθέρωση του εμπορίου δημιουργούνται επιπλέον ευκαιρίες για καινοτομία και ενισχύεται η παραγωγικότητα. Οι εμπορικές και επενδυτικές ροές συμβάλλουν στη διάδοση νέων ιδεών και καινοτομιών, νέων τεχνολογιών και προηγμένων μεθόδων έρευνας, με αποτέλεσμα τη βελτίωση των προϊόντων και των υπηρεσιών που χρησιμοποιούν οι ιδιώτες και οι επιχειρήσεις (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016).

Το άνοιγμα των αγορών και η ύπαρξη σαφών ρυθμιστικών πλαισίων έχουν ζωτική σημασία για την ΕΕ αλλά και για την παγκόσμια οικονομία, δεδομένης της πρωτοκαθεδρίας της μεταξύ των εμπορικών δυνάμεων σε παγκόσμιο επίπεδο.

⁴⁸Μια διμερή εμπορική συμφωνία με τις ΗΠΑ με ανταλλάγματα, εξετάζει η Ιαπωνία, όπως αναφέρει η εφημερίδα Nikkei. Το Τόκιο επιδιώκει με τη συμφωνία αυτή να αποφύγει τους υψηλούς δασμούς στα ιαπωνικά αυτοκίνητα, μειώνοντας ταυτόχρονα τους αντίστοιχους στις εισαγωγές γεωργικών προϊόντων από τις ΗΠΑ. Η κυβέρνηση της Ιαπωνίας σκέφτεται να μειώσει τους δασμούς στα γεωργικά προϊόντα στα επίπεδα ανάλογα με εκείνα προ της αποχώρησης των ΗΠΑ από το Σύμφωνο Συνεργασίας των Δύο Πλευρών του Ειρηνικού (Trans-Pacific Partnership), γράφει η εφημερίδα επικαλούμενη κυβερνητικές πηγές. Ο υπουργός Οικονομίας της Ιαπωνίας Toshimitsu Motegi θα έχει συνομιλίες με τον αντιπρόσωπο Εμπορίου των ΗΠΑ, Robert Lighthizer, στις 24 Σεπτεμβρίου του 2018 προκειμένου να προετοιμάσει τη συνάντηση μεταξύ του Ιάπωνα πρωθυπουργού Shinzo Abe και του Αμερικανού προέδρου Donald Trump δύο μέρες αργότερα. Ο Trump κατέστησε σαφές ότι είναι δυσανεκτικός με το εμπορικό πλεόνασμα της Ιαπωνίας ύψους 69 δισεκατομμυρίων δολαρίων έναντι των ΗΠΑ, λόγω των εξαγωγών αυτοκινήτων και επιθυμεί αναμόρφωσή του. Η Ιαπωνία επιθυμεί να αποφύγει τους υψηλότερους δασμούς για τα αυτοκίνητά της και θέλει να χρησιμοποιήσει τις διαπραγματεύσεις της με την ΕΕ για σύμφωνο ελεύθερων συναλλαγών ως πρότυπο για μία ανάλογη συμφωνία με τις ΗΠΑ. Πηγή: Bankingnews, 2018.

Η Ένωση συνεπώς, δεν έχει άλλη εναλλακτική από το να συνεχίσει τη σημερινή στρατηγική της, προωθώντας σθεναρά ένα ανοιχτό και δίκαιο παγκόσμιο εμπορικό σύστημα με τη σύναψη πολυμερών και διμερών συμφωνιών.

4.5 Συνέπειες των συμφωνιών για την Ελλάδα

Οι συνέπειες των συμφωνιών για την Ελλάδα θα είναι αρκετά σημαντικές και κατά το μεγαλύτερο βαθμό άκρως θετικές.

Η Ελλάδα και ο Καναδάς διατηρούν ήδη στενή εμπορική και επενδυτική σχέση. Όσον αφορά τις εμπορικές σχέσεις με τον Καναδά σύμφωνα με στοιχεία της Ε. Επιτροπής, οι ελληνικές εξαγωγές προϊόντων στον Καναδά ανέρχονταν το 2015 στα 142 εκατ. ευρώ και το εμπορικό ισοζύγιο ήταν πλεονασματικό κατά 56 εκατ. Ευρώ.

Στον τομέα των υπηρεσιών, ο Καναδάς είναι ο 12ος μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος της Ελλάδας εκτός ΕΕ. Οι ελληνικές εξαγωγές υπηρεσιών στον Καναδά ανήλθαν σε 277 εκατ. ευρώ, σύμφωνα με διαθέσιμα στοιχεία του 2015. Ο Καναδάς αποτελεί την 12η μεγαλύτερη αγορά εξαγωγών υπηρεσιών της Ελλάδας, εκτός της ΕΕ. Αντίστοιχα οι ελληνικές εισαγωγές υπηρεσιών από τον Καναδά ανέρχονται σε 46 εκατ. ευρώ. Η αξία του εμπορικού πλεονάσματος της Ελλάδας ανέρχεται στα 287 εκατ. Ευρώ. Το σύνολο συνεπώς των ελληνικών εξαγωγών προϊόντων και υπηρεσιών (τουριστικών κατά κύριο λόγο) στον Καναδά ανέρχεται στα 419 εκατ. Ευρώ ενώ η αξία των ελληνικών εισαγωγών από τον Καναδά στα 132. εκατ. Ευρώ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017g).

Κατ' αρχάς η CETA αναμένεται να επιφέρει σημαντικές δασμολογικές μειώσεις που θα αφορούν το 99% των δασμολογικών κλάσεων. Από πλευράς Ελλάδος αναμένεται να ωφεληθούν τομείς όπως: ο τομέας του ηλεκτρικού και μηχανολογικού εξοπλισμού, (όπου οι ελληνικές εξαγωγές ανέρχονται σε 10 εκατ. ευρώ αξία), τα ορυκτά καύσιμα (ελληνικές εξαγωγές αξίας 9 εκατ. ευρώ) και τα φαρμακευτικά προϊόντα (ελληνικές εξαγωγές αξίας 4 εκατ. ευρώ) (Υπουργείο Οικονομίας, 2017).

Η ωφέλεια θα προέρθει κυρίως μέσω της μείωσης των ήδη χαμηλών δασμών αλλά και της μείωσης του κόστους που απαιτείται για τη διενέργεια διπλών ελέγχων πιστοποιητικών, με την προβλεπόμενη αναγνώριση των πιστοποιητικών αξιολόγησης

και συμμόρφωσης για τους τομείς του μηχανολογικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού, καθώς και το πρωτόκολλο για την αναγνώριση των Καλών Πρακτικών Παραγωγής (Good Manufacturing Practices) στον τομέα των φαρμακευτικών προϊόντων (Υπουργείο Οικονομίας, 2017).

Κατά δεύτερο λόγο, οι Έλληνες αγρότες θα δουν νέες ευκαιρίες να δημιουργούνται: ο Καναδάς θα εξαλείψει το 90,9% των δασμών για όλες τις δασμολογικές κλάσεις για αγροτικά προϊόντα, από την θέση σε εφαρμογή της CETA. Ειδικότερα οι επιμέρους τομείς ελληνικών αγροτικών προϊόντων που θα ωφεληθούν περισσότερο είναι: Τα παρασκευασμένα ή διατηρημένα λαχανικά, κυρίως ελιές και ελαιόλαδο, το τυρί, τα παρασκευάσματα από αλεύρι ή εκχυλίσματα βύνης και οι οίνοι (Υπουργείο Οικονομίας, 2017).

Στο τελικό κείμενο της Συμφωνίας συμπεριλαμβάνονται 16 ελληνικές ΠΟΠ/ΠΓΕ σε σύνολο 145 ευρωπαϊκών. Κυριότερο πρόβλημα κατά το στάδιο των διαπραγματεύσεων αποτέλεσε το γεγονός ότι η ονομασία «Φέτα» αντιμετωπιζόταν στον Καναδά ως κοινή ονομασία (generic).

Σύμφωνα με την τελική συμφωνία: Α) Από τις υφιστάμενες συσκευασίες θα αφαιρεθούν σύμβολα, εικόνες και ονομασίες που παραπέμπουν στην Ελλάδα. Β) Θα υπάρχει σαφής επισήμανση στα προϊόντα αυτά ότι έχουν παραχθεί στον Καναδά (ευδιάκριτη και ευανάγνωστη αναγραφή της φράσης “madeinCanada”). Γ) Όλοι οι νέοι παραγωγοί Καναδικού λευκού τυριού θα πρέπει, επιπροσθέτως των ανωτέρω, να αναγράφουν σε εμφανές σημείο “feta-stylecheese” ή “fetaimitationcheese”, ενώ για τους παλιούς παραγωγούς να ισχύει ρήτρα κεκτημένων δικαιωμάτων (grandfatheringclause), υπό την προϋπόθεση τήρησης των δύο προαναφερθέντων σημείων. Δ) Σε περίπτωση παραβίασης των παραπάνω περιορισμών θα παρεμβαίνει αυτεπαγγέλτως το Υπουργείο Εμπορίου του Καναδά και θα συμμορφώνει τους παραβάτες χωρίς να απαιτείται (πολυδάπανη) δικαστική συνδρομή. Σύμφωνα, τελικώς, με Δήλωση που συμφωνήθηκε μετά από διαπραγματεύσεις, η Ε. Επιτροπή: i) Δεσμεύεται μέσα σε πέντε έτη το αργότερο να κάνει χρήση των απαραίτητων μηχανισμών ώστε όλες οι ευρωπαϊκές Γεωγραφικές Ενδείξεις, συμπεριλαμβανομένης της φέτας, να απολαμβάνουν το ίδιο επίπεδο προστασίας στον Καναδά. ii) Επιβεβαιώνει τη δέσμευσή της για αυστηρή εφαρμογή της προστασίας των Γεωγραφικών Ενδείξεων, όπως προβλέπεται από τη Συμφωνία,

συμπεριλαμβανομένων των δεσμεύσεων του Καναδά για θεσμοθέτηση του διοικητικού μηχανισμού, ο οποίος θα επιφορτιστεί με τον έλεγχο της αγοράς καθώς και για άμεση γνωστοποίηση των εμπορικών χρηστών που καλύπτονται από τη ρήτρα κεκτημένων δικαιωμάτων. iii) Δεσμεύεται να χρησιμοποιήσει κάθε μέσο ώστε ο Καναδός καταναλωτής να ενημερώνεται επαρκώς για την εγγενή ποιότητα και χαρακτηριστικά των προϊόντων, όπως η φέτα, συμπεριλαμβανομένης της ορθής ετικετοθεσίας⁴⁹ (Υπουργείο Οικονομίας, 2017).

Όσον αφορά το εμπόριο υπηρεσιών, στο οποίο οι κύριες εξαγωγές ελληνικών υπηρεσιών στον Καναδά αφορούν τους τομείς του τουρισμού και των μεταφορών, η CETA θα βελτιώσει και θα εξασφαλίσει την πρόσβαση των ελληνικών επιχειρήσεων στην αγορά των υπηρεσιών του Καναδά. Για παράδειγμα, στον τομέα των επαγγελματικών υπηρεσιών, ο Καναδάς έχει αφαιρέσει μια σειρά περιορισμών σχετικά με την ιθαγένεια, τον τόπο κατοικίας και την αναγνώριση των επαγγελματικών τους προσόντων για τους Έλληνες επαγγελματίες που θα δραστηριοποιηθούν στην χώρα όπως: λογιστές, αρχιτέκτονες, μηχανικοί κτλ. Επίσης, η CETA επισφράγισε το υφιστάμενο επίπεδο ανοίγματος της αγοράς για τις χρηματοοικονομικές, τις τηλεπικοινωνίες, τις ταχυδρομικές και ταχυμεταφορικές υπηρεσίες. Τέλος, η CETA προσφέρει πρόσβαση σε νέες αγορές σε βασικούς τομείς για την ελληνική οικονομία, όπως οι διεθνείς θαλάσσιες μεταφορές⁵⁰ (Υπουργείο Οικονομίας, 2017).

⁴⁹ Η ελληνική πλευρά απέστειλε, αντίστοιχα, κείμενο Δήλωσης αναφορικά με το ζήτημα της προστασίας της Φέτας, με το οποίο καλεί την Επιτροπή να προβεί στις δέουσες ενέργειες για την αποκατάσταση της αδικίας που υπέστη η φέτα. Και οι δύο Δηλώσεις περιλήφθηκαν στα πρακτικά του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Υπογραμμίζεται ότι το νομικό καθεστώς της ΠΟΠ “φέτα” είναι απολύτως κατοχυρωμένο εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης και δεν διακυβεύεται κατά κανένα τρόπο από τις ρυθμίσεις της CETA, οι οποίες ρυθμίσεις βασίστηκαν από πλευράς τόσο Καναδά όσο και Ευρωπαϊκής Επιτροπής στις ρυθμίσεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου για τα πνευματικά δικαιώματα στον τομέα του εμπορίου (ρήτρα κεκτημένων δικαιωμάτων εμπορικών χρηστών). Επίσης πρέπει να τονιστεί ότι η κοινοτική νομοθεσία περί ΠΟΠ /ΠΓΕ απαγορεύει την εισαγωγή στο έδαφος Ε.Ε προϊόντων ομώνυμων με ευρωπαϊκές γεωγραφικές ενδείξεις γεγονός που καθιστά απαγορευτική την εξαγωγή καναδικής “φέτα” στην Ε.Ε.

⁵⁰ Συγκεκριμένα, έχει ενσωματώσει τη λεγόμενη «ελληνική ρήτρα» στον ορισμό του παρόχου διεθνών ναυτιλιακών μεταφορικών υπηρεσιών ενώ έχει εισάγει πρόβλεψη για τη δυνατότητα διαμετακομιστικού εμπορίου από/προς τρίτες χώρες (crosstrade). Επιπλέον, απελευθερώνονται οι τομείς της βυθοκόρησης, της εναπόθεσης άδειων εμπορευματοκιβωτίων και οι δραστηριότητες μεταφόρτωσης (feeder) στη διαδρομή Χάλιφαξ-Μόντρεαλ, η οποία περιοριζόταν μόνο για εθνικούς φορείς στο πλαίσιο των προηγούμενων συμφωνιών.

Η CETA θα επιτρέψει άλλωστε σε ελληνικές επιχειρήσεις να έχουν πρόσβαση στη μεγάλη καναδική αγορά δημοσίων συμβάσεων. Ως εκ τούτου, οι Ελληνικές επιχειρήσεις θα έχουν την ευκαιρία να υποβάλλουν προσφορές για ανάληψη προμήθειας αγαθών και υπηρεσιών σε όλα τα επίπεδα της κυβέρνησης του Καναδά (ομοσπονδιακό, επαρχιακό και δημοτικό). Ο Καναδάς έχει επίσης συμφωνήσει να καταστήσει τη διαδικασία υποβολής προσφορών πιο διαφανή, δημοσιεύοντας τους ομοσπονδιακούς και επαρχιακούς δημόσιους διαγωνισμούς της σε έναν ενιαίο δικτυακό τόπο προμηθειών (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017g).

Η CETA παρέχει στις ελληνικές καινοτομίες, τα πνευματικά δικαιώματα και τα εμπορικά σήματα ένα παρόμοιο επίπεδο προστασίας στον Καναδά, όπως αυτό που απολαμβάνουν στην Ευρώπη. Ο Καναδάς εξάλλου θα εναρμονίσει την προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων του σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα. Αυτό είναι σημαντικό διότι θα προστατεύσει την πνευματική ιδιοκτησία των δημιουργικών βιομηχανιών της ΕΕ (έργα τέχνης, εκδόσεις, μουσική και λογισμικό), συμπεριλαμβανομένης και της διάδοσής της μέσω online καναλιών. Η CETA καλύπτει επίσης τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας για τα φαρμακευτικά προϊόντα⁵¹ τα οποία αποτελούν ένα δυναμικό τομέα της ελληνικής οικονομίας (Υπουργείο Οικονομίας, 2017).

Μεταξύ των θετικών της συμφωνίας συγκαταλέγεται και η ενθάρρυνση των επενδύσεων μεταξύ Ελλάδας και Καναδά: Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ε. Επιτροπής, το 2015 οι καναδικές άμεσες επενδύσεις στην Ελλάδα ανέρχονταν σε 1.3 δις ευρώ, ενώ οι ελληνικές επενδύσεις στον Καναδά σε 3 εκατ. ευρώ. Μεγάλοι Καναδοί επενδυτές στην Ελλάδα είναι οι Eldorado Gold Corp, McCain Hellas S.A., IBI, Bombardier και Coffee Time Hellas. Αντίστοιχα ελληνικές επιχειρήσεις που έχουν επενδύσει στον Καναδά είναι οι: Converge ICT Solutions & Services S.A., M.J. Maillis Group, Neoset S.A, Optimum S.A. και Titan Cement Company S.A. Η ενθάρρυνση αυτή θα επιτευχθεί μέσω των καινοτομιών που εισάγει η συμφωνία όπως η ρητή αναφορά στο δικαίωμα του κράτους να νομοθετεί προς επίτευξη στόχων

⁵¹Το πρωτόκολλο για την αμοιβαία αναγνώριση ορθών παρασκευαστικών πρακτικών (ΟΠΠ) θα διευκολύνει τις εμπορικές συναλλαγές στον τομέα αυτό, επιτρέποντας στις αρμόδιες αρχές του ενός μέρους να δέχονται πιστοποιητικά συμμόρφωσης ΟΠΠ που εκδίδονται από το άλλο μέρος. Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017g.

δημόσιας και το νέο σύστημα επίλυσης διαφορών μεταξύ κράτους και επενδυτών (Investment Court System)(Υπουργείο Οικονομίας, 2017).

Πολύ σημαντική συνεισφορά της συμφωνίας είναι η διευκόλυνση της εξαγωγικής δραστηριότητας Ελληνικών ΜΜΕ στον Καναδά, καθώς οι ΜΜΕ στην Ελλάδα έχουν έντονο εξαγωγικό προσανατολισμό και αποτελούν σχεδόν τα δύο τρίτα του συνολικού αριθμού των Ελλήνων εξαγωγέων, αποτελώντας ως γνωστόν τη ραχοκοκκαλιά της οικονομίας. Οι ΜΜΕ θα επωφεληθούν πλήρως από την CETA, κυρίως μέσω της μείωσης των εμπορικών φραγμών, την κατάργηση των δασμών, τις απλουστευμένες τελωνειακές διαδικασίες και τις περισσότερο συμβατές τεχνικές προδιαγραφές. Όλα αυτά θα επιτρέψουν στις ΜΜΕ να ανταγωνίζονται πιο εύκολα τις μεγάλες εταιρείες. Παράλληλα ειδικές διατάξεις ενισχύουν τα οφέλη της CETA για τις μικρές επιχειρήσεις, όπως: το ηλεκτρονικό εμπόριο, η βελτίωση της πρόσβασης σε πληροφορίες σχετικά με τους διαγωνισμούς για τις δημόσιες συμβάσεις, η χρήση του νέου συστήματος επίλυσης διαφορών, το οποίο διευκολύνει την ταχύτερη διαδικασία και τη μείωση του κόστους για τις μικρότερες επιχειρήσεις, όταν προσφεύγουν σε αυτό.

Όσον αφορά την ΣΟΕΣ ΕΕ-Ιαπωνίας τα οφέλη για την Ελλάδα αναμένεται να είναι εξίσου σημαντικά αν και με ελαφρώς διαφοροποιημένα ποιοτικά χαρακτηριστικά σε σχέση με αυτά της CETA λόγω και της διαφορετικής διάρθρωσης των εμπορικών σχέσεων Ελλάδος - Ιαπωνίας (Πρωτοπαπάς, 2018).

Όπως σημειώνει, σε γράφημά της, η Κομισιόν, η Ιαπωνία είναι ο 27ος μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος της Ελλάδας εκτός της ΕΕ, με την αξία των ελληνικών εξαγωγών προς τη Χώρα του Ανατέλλοντος Ηλίου να ανέρχεται σε 94 εκατ. ευρώ. Το 2017 η Ελλάδα βρέθηκε στην 90ή θέση των προμηθευτών της Ιαπωνίας με μερίδιο αγοράς 0,014% έναντι 0,018% το 2015 (Πρωτοπαπάς, 2018b). Σε ανάρτηση της αντιπροσωπείας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Αθήνα, επισημαίνεται ότι οι εξαγωγές στην Ιαπωνία στηρίζουν 2.981 θέσεις εργασίας στην Ελλάδα και αφορούν 497 ελληνικές επιχειρήσεις (Ναυτεμπορική, 2018).

Οι ελληνικές επενδύσεις στην Ιαπωνία βρίσκονται σε χαμηλά επίπεδα και υπολογίζονται συνολικά σε 13-15 εκ. €. Αφορούν δραστηριότητες, όπως το κόσμημα,

η ανάπτυξη λογισμικού για ηλεκτρονικούς υπολογιστές, ο τουρισμός, η προώθηση βιομηχανικών προϊόντων και τα προϊόντα νανοτεχνολογίας (Πρωτοπαπάς, 2018b).

Αναφορικά με τον τουρισμό, ο αριθμός των Ιαπώνων τουριστών που επισκέπτονται την Ελλάδα αν και είχε αυξηθεί μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας, σημείωσε κάμψη με την εμφάνιση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Ούτως ή άλλως πάντως, ο αριθμός των Ιαπώνων επισκεπτών στην Ελλάδα παραμένει πολύ μικρός τόσο σε σχέση με αριθμό των Ιαπώνων που ταξιδεύει στο εξωτερικό όσο και με τον συνολικό αριθμό επισκεπτών της Ελλάδας (Πρωτοπαπάς, 2018b).

Παρά τα αποθαρρυντικά εκ πρώτης όψεως παραπάνω στοιχεία, επιχειρήσεις όλων των μεγεθών εξάγουν, ήδη, ένα ευρύ φάσμα αγαθών και υπηρεσιών στην Ιαπωνία και η εμπορική συμφωνία ΕΕ-Ιαπωνίας εκτιμάται πως θα καταστήσει ακόμα ευκολότερες και φθηνότερες αυτές τις εξαγωγές.

Τα κυριότερα προϊόντα που εξάγει η Ελλάδα στην Ιαπωνία είναι το ελαιόλαδο, το μάρμαρο και άλλα είδη πέτρας, καθώς και ζυμαρικά. Ακόμη, αναφέρεται ότι η αξία των ελληνικών εισαγωγών από την Ιαπωνία ανέρχεται στα 121 εκατομμύρια ευρώ (Πρωτοπαπάς, 2018).

Οι ευρωπαϊκές χώρες, που παράγουν αγροτικά προϊόντα, στις οποίες συμπεριλαμβάνεται η Ελλάδα, θα δουν τους δασμούς για όλα σχεδόν τα αγροτικά προϊόντα με προορισμό την Ιαπωνία να μειώνονται δραστικά, ανοίγοντας σημαντικές εξαγωγικές ευκαιρίες για τους παραγωγούς (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017d).

Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν τα ακόλουθα στοιχεία, σύμφωνα με έκθεση του Γραφείου ΟΕΥ της Ελληνικής Πρεσβείας στο Τόκυο.

- Κονσέρβες φρούτων: Σήμερα ο δασμός κυμαίνεται από 12%-15% και θα μηδενισθεί εντός δετίας. Οι ελληνικές εξαγωγές ανήλθαν το 2017, αθροιστικά για τις διάφορες κατηγορίες φρούτων, σε 7,6 εκατ. ευρώ.
- Οίνος: Στη συγκεκριμένη κατηγορία ο δασμός είναι σήμερα από 15% και πάνω. Στη Συμφωνία προβλέπεται μηδενισμός του δασμού από την πρώτη ημέρα ισχύος της. Οι ελληνικές εξαγωγές ανήλθαν το 2017 σε 600 χιλ. ευρώ, τρεις φορές πάνω σε σχέση με την αξία των ελληνικών εξαγωγών τέσσερα χρόνια πριν.

- **Τυρί:** Ο δασμός σήμερα είναι 29,8%, ενώ η συμφωνία προβλέπει παροχή προστασίας στη φέτα. Το 2017 οι εξαγωγές τυριών ανήλθαν σε 262 χιλ. ευρώ και αφορούσαν κατά 90% φέτα.
- **Προϊόντα σοκολάτας:** Σήμερα ο δασμός είναι 29,8% ενώ η Συμφωνία προβλέπει τον σταδιακό μηδενισμό του σε βάθος 10ετίας.
- **Ζυμαρικά:** Ο σημερινός δασμός 30 γεν/κιλό θα μηδενισθεί σε βάθος 10ετίας. Πέρυσι οι ελληνικές εξαγωγές ανήλθαν σε 2,3 εκατ. Ευρώ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017g).

Η γενικότερη μείωση δασμών αναμένεται να επηρεάσει θετικά και τις υπόλοιπες κατηγορίες τροφίμων για τις οποίες με το σημερινό καθεστώς επιβάλλονται δασμοί εισαγωγής όσο και άλλες κατηγορίες προϊόντων όπως τα υποδήματα (δασμός 27%, 10ετής περίοδος μηδενισμού δασμών), τσιγάρα (16%, 10ετής περίοδος), κοσμήματα (5,2%), δίχτυα (5,3%), κ.λ.π. (Πρωτοπαπάς, 2018).

Σημειώνουμε ότι σε πολλές περιπτώσεις τα ανταγωνιστικά προϊόντα δεν προέρχονται από άλλες χώρες της Ε.Ε. αλλά από την Ιαπωνία ή από άλλες γεωγραφικές περιοχές. Σε κάποιες περιπτώσεις, όπως στο κρασί, η Χιλή με δασμό 2% και η Αυστραλία με δασμό 7,8% είχαν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι των ευρωπαϊκών προϊόντων, το οποίο τώρα όχι μόνον εξαλείφεται αλλά μάλιστα ο δασμός για αυτές τις χώρες διατηρείται ενώ για τα προϊόντα Ε.Ε. μηδενίζεται, σύμφωνα με όσα αναφέρονται από το Γραφείο ΟΕΥ Τόκυο (Πρωτοπαπάς, 2018).

Συμπεράσματα

Στην παρούσα εργασία επιχειρήθηκε να παρουσιαστούν όσο πιο περιεκτικά γίνεται, τα βασικότερα σημεία των δύο σημαντικότερων εμπορικών συμφωνιών που σύνηψε η ΕΕ τα τελευταία χρόνια, της Ολοκληρωμένης Οικονομικής και Εμπορικής Συμφωνίας ΕΕ-Καναδά και της Συμφωνίας Οικονομικής Εταιρικής Σχέσης ΕΕ-Ιαπωνίας. Παρουσιάστηκαν και αναλύθηκαν στο μέτρο του δυνατού, τα καινοτόμα στοιχεία που αυτές εισάγουν καθώς και οι επιπτώσεις που θα έχουν για τα συμβαλλόμενα μέρη, για το διεθνές εμπόριο αλλά και για την Ελλάδα.

Στο πλαίσιο αυτό αναδείχθηκε σε πρώτη φάση το προηγούμενο πλαίσιο συνεργασίας μεταξύ των δύο πλευρών της κάθε συμφωνίας πάνω στο οποίο έλαβε χώρα η σύναψη της αντίστοιχης συμφωνίας, καθώς και η διαδικασία που ακολουθήθηκε στις διαπραγματεύσεις και αντίστοιχα η διαδικασία κύρωσης της κάθε συμφωνίας, σημείο αρκετά ενδιαφέρον ειδικά από τη σκοπιά της ΕΕ.

Η Ολοκληρωμένη Οικονομική και Εμπορική Συμφωνία ΕΕ-Καναδά γνωστότερη ως CETA, αποτελεί την πιο προωθημένη συμφωνία τέτοιου τύπου που έχει υπογραφεί ανάμεσα σε δύο οικονομίες τέτοιου μεγέθους, γεγονός που καθιστά τις επιπτώσεις της στις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις και τους καταναλωτές ιδιαίτερα σημαντικές.

Για πρώτη φορά περιελήφθησαν σε μια εμπορική συμφωνία τέτοιου είδους διατάξεις που αφορούν σε μεγάλο βαθμό ζητήματα «βαθιού» εμπορίου (deep trade issues), δηλαδή ζητήματα που αφορούν τη βαθύτερη ρυθμιστική και κανονιστική εναρμόνιση μεταξύ των δύο πλευρών της συμφωνίας.

Οι διατάξεις που αφορούν το πλαίσιο που θα ρυθμίζει τις Ξένες Επενδύσεις (απαγόρευση των διακρίσεων, δίκαιη και ισότιμη μεταχείριση, αναγκαστική απαλλοτρίωση, ρυθμιστικό δικαίωμα του κράτους, μηχανισμοί επίλυσης διαφορών μεταξύ κράτους και επενδυτών) αποτέλεσαν ένα από τα πιο αμφιλεγόμενα ζητήματα κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων τόσο λόγω του τρόπου με τον οποίο αυτές διαμορφώθηκαν όσο και λόγω του ίδιου του περιεχομένου τους.

Οι διατάξεις αποτελούν ένα ισορροπημένο μείγμα μεταξύ του επενδυτικού ρυθμιστικού πλαισίου του Καναδά και του κοινοτικού ρυθμιστικού πλαισίου που η ΕΕ επιχειρεί να προωθήσει στις συμφωνίες νέας γενιάς. Τα σημεία εκείνα στα οποία η ΕΕ πέτυχε την εξαγωγή του δικού της ρυθμιστικού πλαισίου και στόχων

αφορούσαν την επίλυση ζητημάτων που απασχόλησαν έντονα την ευρωπαϊκή Κοινωνία των Πολιτών (διαφάνεια, δυνατότητα των πολυεθνικών να προσφύγουν στους διεθνείς μηχανισμούς επίλυσης των διαφορών μεταξύ των επενδυτών και των κρατών, διατήρηση της ρυθμιστικής ικανότητας του κράτους). Αντίθετα, τα σημεία εκείνα όπου η επίδραση του Καναδά είναι πιο έντονη και επομένως μπορούμε να μιλάμε για εισαγωγή είναι εκείνα που συμβάλλουν στη διαμόρφωση ενός περιβάλλοντος πιο φιλικού για τους επενδυτές. Με αυτό τον τρόπο διαπιστώνουμε πως η ΕΕ επιδιώκει να «διαχειριστεί την παγκοσμιοποίηση» και να συνδυάσει δύο ως ένα βαθμό αντικρουόμενους στόχους: την προσέλκυση επενδύσεων και τη διατήρηση της κρατικής και κοινοτικής ρυθμιστικής επιρροής.

Βέβαια, όπως και σε κάθε άλλη συμφωνία τέτοιου μεγέθους δε θα μπορούσαν παρά να υπάρξουν φόβοι για μια σειρά θέματα που αφορούν στην προστασία του καταναλωτή, της δημόσιας υγείας και του δημόσιου συμφέροντος.

Περαιτέρω, θα ήταν αδύνατο να επιτευχθεί απελευθέρωση του εμπορίου σε τόσο μεγάλο βαθμό χωρίς να πληγούν τα συμφέροντα κάποιων ομάδων του πληθυσμού και από τις δύο πλευρές. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν όσοι θα πληγούν λόγω μη προστασίας κάποιων γεωγραφικών ενδείξεων αγροδιατροφικών προϊόντων.

Η δεύτερη συμφωνία που εξετάστηκε η συμφωνία οικονομικής εταιρικής σχέσης ΕΕ-Ιαπωνίας είναι και αυτή μείζονος στρατηγικής σημασίας. Η εμβέλεια της στρατηγικής συνεργασίας μεταξύ των δύο εταίρων καταδεικνύεται και από το γεγονός ότι η ΕΕ και η Ιαπωνία συναπαρτίζουν το 1/3 του παγκόσμιου Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος. Η ΕΕ είναι σημαντικός εμπορικός εταίρος που αντιπροσωπεύει το 11,3% του εμπορίου της Ιαπωνίας. Η επιτευχθείσα συμφωνία είναι ισόρροπη και πλήρης και έχει μεγάλη οικονομική αξία για την ΕΕ, τους πολίτες και τις επιχειρήσεις της. Η συμφωνία δημιουργεί νέες ευκαιρίες στην αγορά, ιδίως σε κλάδους όπως η γεωργία, όπου συνήθως δεν είναι ιδιαίτερα ωφελούμενη από τις εμπορικές συμφωνίες. Υπάρχουν πολλές καινοτομίες στην εν λόγω ΣΟΕΣ, όπως η προσήλωση στη συμφωνία του Παρισιού για την κλιματική αλλαγή καθώς και ειδικά κεφάλαια για την εταιρική διακυβέρνηση και τις ΜΜΕ. Η συμφωνία σέβεται επίσης πλήρως το δικαίωμα ρυθμιστικής παρέμβασης και προστατεύει τις δημόσιες υπηρεσίες. Περαιτέρω, η συμφωνία αυτή μπορεί να συμβάλει στη δημιουργία βιώσιμης ανάπτυξης και αξιοπρεπών θέσεων εργασίας, προωθώντας παράλληλα τις ενωσιακές

αξίες και τη διατήρηση υψηλών προτύπων σε τομείς όπως η ασφάλεια των τροφίμων, η προστασία του περιβάλλοντος και τα εργασιακά δικαιώματα.

Ιδιαίτερη σημασία έχει η διαδικασία με την οποία έγιναν οι διαπραγματεύσεις για τη σύναψη της συμφωνίας αυτής καθώς και ο τρόπος επικύρωσης της.

Καθ' όλη τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων, η Επιτροπή προέταξε το ζήτημα της διαφάνειας. Το οποίο είχε προκαλέσει αρκετές αντιδράσεις κατά την διαπραγμάτευση της CETA από τις ευρωπαϊκές ΜΚΟ και από μέρος της κοινωνίας των πολιτών. Τα κράτη μέλη και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ενημερώνονταν σε κάθε στάδιο της διαδικασίας. Επίσης, έλαβαν χώρα αρκετές συνεδριάσεις με μέλη εθνικών κοινοβουλίων και της κοινωνίας των πολιτών, για να συζητηθούν οι εν εξελίξει διαπραγματεύσεις. Τα έγγραφα των διαπραγματεύσεων, καθώς και εκθέσεις σχετικά με τους γύρους διαπραγματεύσεων αναρτήθηκαν στο διαδίκτυο. Μετά την ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων, στις 8 Δεκεμβρίου 2017, όλα τα κείμενα της συμφωνίας έγιναν αμέσως διαθέσιμα στο διαδίκτυο.

Όσον αφορά τη κύρωση της συμφωνίας διαφέρει δηλαδή από άλλες ΣΕΣ νέας γενιάς καθώς είναι μια συμφωνία «μόνο για την ΕΕ», η οποία καλύπτει μόνο ζητήματα που εμπίπτουν στην αποκλειστική αρμοδιότητα της ΕΕ και ως εκ τούτου, η συμφωνία απαιτήσε μόνο έγκριση από το Συμβούλιο και επικύρωση από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Αντίθετα, η CETA ήταν «μεικτή» συμφωνία που απαιτήσε επικύρωση και από τα εθνικά κοινοβούλια των κρατών-μελών της ΕΕ, και η οποία δεν έχει ολοκληρωθεί σε μεγάλο βαθμό ακόμα.

Άλλωστε, η συμφωνία ΕΕ-Ιαπωνίας όπως είδαμε παραπάνω αντικατοπτρίζει τις προσπάθειες της ΕΕ να αναπτύξει ένα νέο μοντέλο εμπορικών συμφωνιών, στο οποίο οι επενδυτικές και άλλες διατάξεις διαχωρίζονται από την κυρίως συμφωνία η οποία αφορά εμπορικά θέματα τα οποία εμπίπτουν στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ένωσης.

Προκειμένου να φτάσει βέβαια η ΕΕ στο σημείο να διαπραγματεύεται συμφωνίες τόσο μεγάλου οικονομικού και πολιτικού βεληνεκούς χρειάστηκε να εξελιχθεί και να ωριμάσει αρκετά η διαδικασία με την οποία λαμβάνονται οι αποφάσεις στο εσωτερικό της.

Στις εσωτερικές διεργασίες που λαμβάνουν χώρα στην Ένωση και σχετίζονται με τη διαμόρφωση και τη λήψη των αποφάσεων προσπάθησε να εισάγει το πρώτο μέρος της παρούσας εργασίας.

Η ΕΕ (τότε ΕΟΚ) συνειδητοποίησε από πολύ νωρίς τη σημασία που έχει η αποτελεσματικότερη άσκηση του εμπορίου και η αξιοποίηση των ευκαιριών που παρέχει. Για το λόγο αυτό ανέλαβε την πρωτοβουλία να καταργήσει τα εσωτερικά της σύνορα και ενθάρρυνε την συνεργασία και αλληλεξάρτηση μεταξύ των μελών της. Για τον ίδιο λόγο θεωρεί άλλωστε αναγκαία την κατάργηση και σε διεθνές επίπεδο των φραγμών στο εμπόριο τεχνικής ή άλλης μορφής, ώστε να διακινούνται ελεύθερα προϊόντα και υπηρεσίες.

Σήμερα η εμπορική δράση της ΕΕ αποτυπώνεται στην υιοθέτηση μίας κοινής εμπορικής πολιτικής, η οποία σχεδιάζεται και εκτελείται από τα όργανα της Ένωσης. Αυτήν την κοινή εμπορική πολιτική, η ΕΕ προσπαθεί να επεκτείνει και σε παγκόσμιο επίπεδο, μέσω των εμπορικών συναλλαγών.

Με τη Συνθήκη της Λισαβόνας η ΚΕΠ υπέστη τη μεγαλύτερη διεύρυνση στην ιστορία της καθώς με τη διάταξη 207 της ΣΛΕΕ, η ΚΕΠ αφαιρείται εντελώς από τα κράτη μέλη και αναγνωρίζεται μόνο υπέρ της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθιστώντας ρητά εκείνη αποκλειστικά αρμόδια για την συνομολόγηση διεθνών συμφωνιών με αντικείμενο θέματα που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της ΚΕΠ (όλες οι μορφές παροχής υπηρεσιών, οι εμπορικές πτυχές της διανοητικής ιδιοκτησίας, οι άμεσες ξένες επενδύσεις). Η ΚΕΠ μάλιστα συνδέθηκε άμεσα με την εξωτερική δράση της ΕΕ.

Με την νέα ρύθμιση η Ένωση ενισχύθηκε έναντι των κρατών μελών, καθώς αναγορεύεται σε αποκλειστικό εταίρο για τη διαπραγμάτευση και υπογραφή εμπορικών συμφωνιών με τρίτες χώρες ή διεθνείς οργανισμούς, με μόνη εξαίρεση υπέρ των κρατών μελών, τη συνομολόγηση μικτών συμφωνιών. Κατ' αυτό το τρόπο, διασφαλίζονται πιο άμεσα και ουσιαστικά τα συμφέροντα αμφοτέρων, της Ένωσης και των κρατών μελών, αφού η όλη προσπάθεια συντονίζεται ενιαία και η διαπραγματευτική θέση καθίσταται ισχυρότερη. Πάντως, από την μέχρι σήμερα πρακτική εφαρμογή της ΚΕΠ η Επιτροπή έχει αποδειχθεί αρκετά αποτελεσματικός διαπραγματευτής όπως μπορέσαμε να διαπιστώσουμε και από την παράθεση βασικών χαρακτηριστικών των συμφωνιών. Επιπρόσθετα, με την ένταξη των άμεσων

επενδύσεων στην ΚΕΠ της Ένωσης, ελαχιστοποιείται ο κίνδυνος ύπαρξης πολλών διαφορετικών ρυθμίσεων και επιπέδων προστασίας των επενδύσεων και ασυμβατότητας των ρυθμίσεων με το ενωσιακό δίκαιο.

Η διαδικασία για την συνομολόγηση μίας εμπορικής συμφωνίας εκκινεί όπως και παλαιότερα με πρωτοβουλία της Επιτροπής, ωστόσο η θέσπιση των μέτρων και ο καθορισμός του πλαισίου εφαρμογής της ΚΕΠ απαιτούν συναπόφαση του Συμβουλίου και Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, το οποίο υποχρεωτικά ενημερώνεται σε κάθε στάδιο της διαδικασίας. Η διαδικασία καθίσταται πιο δημοκρατική και η υπογραφή της εμπορικής συμφωνίας πιο αποδεκτή από τα κράτη μέλη και τους πολίτες της Ένωσης, που είναι και οι τελικοί αποδέκτες της.

Ιδιαίτερα σημαντικός αποδείχτηκε για άλλη μια φορά ο ρόλος του ΔΕΕ για την αποσαφήνιση των αρμοδιοτήτων μεταξύ Ένωσης και κρατών-μελών. Η γνωμοδότηση του ΔΕΕ σχετικά με την συμφωνία ελευθέρων συναλλαγών ΕΕ-Σιγκαπούρης επιβεβαίωσε την αποκλειστική αρμοδιότητα της ΕΕ⁵² για όλα τα θέματα που καλύπτονται από τη συμφωνία η οποία είχε αποτελέσει αντικείμενο διαπραγμάτευσης με τη Σιγκαπούρη, εκτός από τις μη άμεσες επενδύσεις και την επίλυση διαφορών μεταξύ επενδυτών και κράτους όταν τα κράτη μέλη είναι εναγόμενοι, περιπτώσεις οι οποίες εμπίπτουν, κατά την κρίση του Δικαστηρίου, στη συντρέχουσα αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών.

Η διεθνής πραγματικότητα επιτάσσει η εφαρμοστέα ΚΕΠ πρέπει να είναι ιδιαίτερα ευέλικτη και ευπροσάρμοστη, ώστε να μπορεί να ανταπεξέλθει στις εκάστοτε προκλήσεις, όπως είδαμε ανωτέρω. Μια τέτοια πρόκληση αποτελεί η στροφή χωρών τεράστιας σημασίας για την παγκόσμια οικονομία όπως οι ΗΠΑ στον προστατευτισμό.

Η απόφαση του Προέδρου Τραμπ να επιβάλει δασμούς 25% και 10% στις εισαγωγές στις ΗΠΑ χάλυβα και αλουμινίου αντίστοιχα έχει φέρει στο προσκήνιο το μείζον ζήτημα της προστασίας των εγχώριων επιχειρήσεων που αντιμετωπίζουν προβλήματα, όπως η σιδηρουργία στη περίπτωση των ΗΠΑ. Παρόλο που σύμφωνα με τον Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου στοχευμένα μέτρα προστατευτισμού

⁵²Το Δικαστήριο συνήγαγε την αποκλειστική αρμοδιότητα της ΕΕ από το πεδίο της κοινής εμπορικής πολιτικής δυνάμει του άρθρου 207 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ και του άρθρου 3 παράγραφος 2 της ΣΛΕΕ (βάσει της επίδρασης των υφιστάμενων κοινών κανόνων που περιέχονται στο παράγωγο δίκαιο).

λαμβάνουν όλες ανεξαιρέτως οι μεγάλες οικονομίες του κόσμου, κάποιες χώρες καταφεύγουν συχνότερα στην προστασία των στρατηγικής σημασίας επιχειρηματικών κλάδων παραβιάζοντας συστηματικά τις αρχές του ελεύθερου εμπορίου και των ανοικτών αγορών⁵³. Οι κινήσεις των ΗΠΑ μπορεί να αποδειχθούν ιδιαίτερα επικίνδυνες καθώς οι δασμολογούμενοι, μεταξύ αυτών και η Κίνα αναμένεται να απαντήσουν αναλόγως...

Από την άλλη πλευρά, οι συμφωνίες ελεύθερου εμπορίου έχουν θεωρηθεί και από αρκετούς εντός της ΕΕ υπαίτιες για την έκθεση των παραγωγών της ΕΕ σε συνθήκες αθέμιτου ανταγωνισμού από φθηνά εισαγόμενα προϊόντα. Παρ' όλα αυτά, η συγκεκριμένη κριτική φαίνεται να αγνοεί τις αποδείξεις περί του αντιθέτου, καθώς και τα σημαντικά οφέλη που αποφέρουν οι συμφωνίες ελεύθερου εμπορίου τόσο στην ΕΕ όσο και στους εταίρους της, όπως είδαμε άλλωστε και με τις εκτιμώμενες επιπτώσεις⁵⁴ των συμφωνιών που πραγματοποιήθηκε η εργασία.

Η ΕΕ δεν έχει ουσιαστικά άλλη εναλλακτική από το να συνεχίσει να καταπολεμά τον προστατευτισμό. Δεδομένης της εξάρτησης της Ένωσης από πολλά εισαγόμενα προϊόντα, η επιλογή της υιοθέτησης προστατευτικών πολιτικών θα ήταν περισσότερο ζημιογόνος παρά κερδοφόρα. Η αύξηση του κόστους εισαγωγής πρώτων υλών θα είχε ως αποτέλεσμα της μείωση της ανταγωνιστικότητας της Ένωσης με άμεση συνέπεια τη συρρίκνωση της παραγωγής και την περικοπή θέσεων εργασίας.

Μάλιστα, η σύναψη εμπορικών συμφωνιών στα πρότυπα των συμφωνιών με Καναδά⁵⁵ και Ιαπωνία καθίσταται επιτακτικότερη ως αντιστάθμισμα σε πιθανές αρνητικές συνέπειες λόγω της προστατευτικής στροφής των ΗΠΑ. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αρκετή ισχύ για να διορθώνει αυτές τις καταστάσεις με διμερή προσέγγιση ή σε πολυμερές πλαίσιο.

⁵³Ακόμα και η ΕΕ χρησιμοποιεί αριστοτεχνικά συγκαλυμμένους τρόπους για να προστατεύσει κάποιους τομείς της οικονομίας της και δη τον αγροτικό. Για παράδειγμα, δασμολογεί τις εισαγωγές βοδινού κρέατος, με κόκαλο ή χωρίς, ανάλογα με τον τρόπο κοπής του. Επίσης κάποια άλλα αγροτικά προϊόντα τα δασμολογεί με βάση τις τιμές της πρώτης εισόδου στην ΕΕ ή με βάση τις ποσότητες που εισάγονται.

⁵⁴Σε ένα βαθμό, όσον αφορά τη CETA τα αποτελέσματα είναι ήδη ορατά καθώς ισχύει ήδη εδώ και πάνω από ένα χρόνο η συμφωνία έστω και μερικώς.

⁵⁵Η ΕΕ αλλά και ο Καναδάς έχουν και οι δύο πληγεί από τους νέους δασμούς των ΗΠΑ στον χάλυβα και το αλουμίνιο και συμμερίζονται την άποψη ότι οι εν λόγω δασμοί δεν είναι ούτε οικονομικά δικαιολογημένοι ούτε συμβατοί με τους κανόνες του ΠΟΕ.

Από την παγκοσμιοποίηση του εμπορίου αναπόφευκτα προκύπτουν προβλήματα όμως δε θα είχε κανένα νόημα να επιχειρηθεί από την ΕΕ να ανακοπεί αυτό το μη αναστρέψιμο φαινόμενο. Θα πρέπει η Ένωση να προσπαθήσει - και φαίνεται προς το παρόν τουλάχιστον να το πετυχαίνει - να οριοθετήσει με ισχυρό νομικό πλαίσιο και θεσμούς το φαινόμενο αυτό. Η εξωστρέφεια της Ένωσης άλλωστε - η οποία μετά και τη Συνθήκη της Λισαβόνας έχει όλα τα φόντα να γίνει πιο έντονη - είναι αυτή που της επιτρέπει να βρίσκεται σε πλεονεκτική θέση σε ένα ρευστό και διαρκώς εξελισσόμενο περιβάλλον και να εξάγει τις αξίες της σε όλο τον κόσμο. Αυτή η εξωστρέφεια είναι που πρέπει να διαφυλαχθεί ως κόρη οφθαλμού ιδιαίτερα κατά τη τρέχουσα διεθνή συγκυρία.

Εργογραφία

Πρωτογενείς Πηγές

Ευρωπαϊκή νομοθεσία

Ενοποιημένες Συνθήκες (Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης)

Κείμενα της Ε.Ε.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018. Ευρωπαϊκή Επιτροπή - Δελτίο Τύπου, Στην τελική ευθεία η εμπορική συμφωνία ΕΕ-Ιαπωνίας για να τεθεί σε ισχύ τον Φεβρουάριο του 2019. Διαθέσιμο σε: https://ec.europa.eu/greece/20171212_EU_JAPAN_el (ημερομηνία προσπέλασης: 12/12/2018)

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018b. Απόφαση του Συμβουλίου για την υπογραφή, εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και την προσωρινή εφαρμογή της συμφωνίας στρατηγικής εταιρικής σχέσης μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών της, αφενός, και της Ιαπωνίας, αφετέρου-Αιτιολογική Έκθεση. Διαθέσιμο σε: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX%3A52018JC0010> (ημερομηνία προσπέλασης: 12/12/2018)

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018c. Δελτίο Τύπου: Η ΕΕ και η Ιαπωνία υπογράφουν συμφωνία οικονομικής εταιρικής σχέσης. Διαθέσιμο σε: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-4526_el.htm (ημερομηνία προσπέλασης: 13/12/2018)

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018d. Δελτίο Τύπου: Στην τελική ευθεία η εμπορική συμφωνία ΕΕ-Ιαπωνίας για να τεθεί σε ισχύ τον Φεβρουάριο του 2019. Διαθέσιμο σε: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-6749_el.htm (ημερομηνία προσπέλασης: 13/12/2018)

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018e. Δελτίο Τύπου: Έναν χρόνο αργότερα: η εμπορική συμφωνία ΕΕ-Καναδά αποφέρει θετικά αποτελέσματα Βρυξέλλες. Διαθέσιμο σε: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-5828_el.htm (ημερομηνία προσπέλασης: 15/12/2018)

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018f. Δελτίο Τύπου: Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Ιαπωνία συμφώνησαν να δημιουργήσουν τον μεγαλύτερο χώρο ασφαλούς ροής δεδομένων στον κόσμο. Διαθέσιμο σε:

https://ec.europa.eu/greece/news/20170717/japan_eu_data_flows_el (ημερομηνία προσπέλασης: 13/12/2018)

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017. Δελτίο Τύπου, CETA – μια εμπορική συμφωνία που θέτει νέα πρότυπα για το παγκόσμιο εμπόριο. Διαθέσιμο σε: europa.eu/rapid/press-release_MEMO-17-271_el.pdf (ημερομηνία προσπέλασης: 20/12/2018)

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017a. Ενημερωτικό δελτίο 1 έως 7, Σεπτέμβριος 2017, Επισκόπηση της CETA Τα 7 κύρια μέρη της συμφωνίας. Διαθέσιμο σε: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/october/tradoc_156144.pdf (ημερομηνία προσπέλασης: 3/1/2019)

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017b. Ενημερωτικό δελτίο 5 έως 7 Πρότυπα και αξίες της CETA Προοδευτική συμφωνία για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Διαθέσιμο σε: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/october/tradoc_156234.pdf (ημερομηνία προσπέλασης: 3/1/2019)

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017c. Ενημερωτικό δελτίο 2 έως 7 Η CETA και η γεωργία Με ποιον τρόπο επωφελείται η γεωργία. Διαθέσιμο σε: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/october/tradoc_156163.pdf (ημερομηνία προσπέλασης: 3/1/2019)

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017d. Δελτίο Τύπου: Βασικά στοιχεία της συμφωνίας οικονομικής εταιρικής σχέσης ΕΕ-Ιαπωνίας. Διαθέσιμο σε: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-18-3326_el.htm (ημερομηνία προσπέλασης: 25/12/2018)

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017e. Ενημερωτικό δελτίο 6 έως 7: Αριθμητικά στοιχεία - Η εμπορική σχέση ΕΕ-Καναδά. Διαθέσιμο σε: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/october/tradoc_156254.pdf (ημερομηνία προσπέλασης: 4/1/2019)

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017f. Ενημερωτικό δελτίο 4 έως 7: Μέτρα διασφάλισης της CETA Έξι τρόποι με τους οποίους η CETA εγγυάται τα συμφέροντα της ΕΕ Διαθέσιμο σε:

http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/october/tradoc_156209.pdf(ημερομηνία προσπέλασης: 4/1/2019)

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017g. Η συνολική οικονομική και εμπορική συμφωνία (CETA) ΕΕ-Καναδά Άνοιγμα πλήθους ευκαιριών για τους Έλληνες πολίτες. Διαθέσιμο σε:

http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/may/tradoc_155577.pdf(ημερομηνία προσπέλασης: 6/1/2019)

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017h. Ενημερωτικό δελτίο 3 έως 7: Τα στρατηγικά οφέλη της CETA Συνεργαζόμαστε για να διαμορφώσουμε την παγκοσμιοποίηση. Διαθέσιμο σε: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/october/tradoc_156184.pdf(ημερομηνία προσπέλασης: 6/1/2019)

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016. Η Ευρωπαϊκή Ένωση με απλά λόγια: Εμπόριο. Διαθέσιμο σε: https://europa.eu/european-union/topics/trade_el(ημερομηνία προσπέλασης: 12/1/2019)

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2015. Δελτίο Τύπου, Η Επιτροπή προτείνει νέο δικαστικό σύστημα για τις επενδύσεις για την TTIP και άλλες εμπορικές και επενδυτικές διαπραγματεύσεις της ΕΕ. Διαθέσιμο σε: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5651_el.htm(ημερομηνία προσπέλασης: 30/12/2018)

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2018. Θεματολογικά δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση, Η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι εμπορικοί εταίροι της. Διαθέσιμο σε: <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/160/the-european-union-and-its-trade-partners>(ημερομηνία προσπέλασης: 5/1/2019)

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2018b. Θεματολογικά δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση, Διατλαντικές σχέσεις: ΗΠΑ και Καναδάς. Διαθέσιμο σε: <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/174> (ημερομηνία προσπέλασης: 5/1/2019)

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2018c. Σύσταση σχετικά με το σχέδιο απόφασης του Συμβουλίου για τη σύναψη της συμφωνίας οικονομικής εταιρικής σχέσης μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ιαπωνίας ΣΟΕΣ ΕΕ-Ιαπωνίας. Διαθέσιμο σε: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=//EP//TEXT+REPORT+A8-2018-0366+0+DOC+XML+V0//EL>(ημερομηνία προσπέλασης: 13/12/2018)

Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2017. ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝ ΤΥΠΟΥ αριθ. 52/17
Γνωμοδότηση C-2/15. Διαθέσιμο σε:
<https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2017-05/cp170052el.pdf>
(ημερομηνία προσπέλασης: 8/1/2019)

Συμβούλιο της ΕΕ, 2018. Σύνοδος κορυφής ΕΕ- Ιαπωνίας, Τόκιο, 17/07/2018.
Διαθέσιμο σε: <https://www.consilium.europa.eu/el/meetings/international-summit/2018/07/17/japan/>(ημερομηνία προσπέλασης: 14/12/2018)

Συμβούλιο της ΕΕ, 2018a. Comprehensive Economic and Trade Agreement (CETA)
between Canada, of the one part, and the European Union and its Member States, of
the other part. Διαθέσιμο σε: <https://www.consilium.europa.eu/en/documents-publications/treaties-agreements/agreement/?id=2016017#> (ημερομηνία προσπέλασης:
4/1/2019)

Συμβούλιο της ΕΕ, 2018b. Εμπορικές συμφωνίες της ΕΕ. Διαθέσιμο
σε: <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/trade-policy/trade-agreements>(ημερομηνία προσπέλασης: 31/12/2018)

European Commission, 2017b, Economic and Fiscal Policy Coordination. Διαθέσιμο
σε: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination_en(ημερομηνία προσπέλασης: 9/1/2019)

European Commission 2017c. CETA text. Διαθέσιμο σε:
<http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/canada/>(ημερομηνία
προσπέλασης: 9/1/2019)

European Commission, 2017d, CETA Factsheet 7 of 7 The negotiating process.
Διαθέσιμο
σε: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/september/tradoc_156063.pdf(ημερομηνία
προσπέλασης: 9/1/2019)

European Commission, 2016, *Trade Sustainability Impact Assessment of the Free
Trade Agreement between the European Union and Japan, Final Report*, Διαθέσιμο
σε: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2016/may/tradoc_154522.pdf(ημερομηνία
προσπέλασης: 19/12/2018)

European Commission, 2014. Negotiations on the EU-Canada Comprehensive Economic and Trade Agreement conclude. Διαθέσιμο σε: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2014/536410/EXPO_IDA%282014%29536410_EN.pdf (ημερομηνία προσπέλασης: 10/1/2019)

European Commission, 2013, Trade negotiations step by step. Διαθέσιμο σε: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2012/june/tradoc_149616.pdf (ημερομηνία προσπέλασης: 11/1/2019)

European Commission, 2008. Assessing the costs and benefits of a closer EU-Canada economic partnership. Διαθέσιμο σε: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2008/october/tradoc_141032.pdf (ημερομηνία προσπέλασης: 3/1/2019)

European Commission, 2006. GLOBAL EUROPE competing in the world. Διαθέσιμο σε: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/october/tradoc_130376.pdf (ημερομηνία προσπέλασης: 2/1/2019)

European External Action Service (2017). EU-Canada Strategic Partnership Agreement. Διαθέσιμο σε: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/13529/EU-Canada%20Strategic%20Partnership%20Agreementpdf (ημερομηνία προσπέλασης: 3/1/2019)

European Parliament, 2018. Study - The EU - Japan Economic Partnership Agreement. Ανακτήθηκε από: http://bruegel.org/wpcontent/uploads/2018/10/EXPO_STU2018603880_EN.pdf (ημερομηνία προσπέλασης: 28/12/2018)

European Union Treaties Office, 2017. List of Treaties by Country: Canada. Διαθέσιμο σε: <http://ec.europa.eu/world/agreements/searchByCountryAndContinent.do?countryId=6067&countryName=Canada&countryFlag=treaties> (ημερομηνία προσπέλασης: 5/1/2019)

Eurostat, 2018. The EU in the world - international trade. Διαθέσιμο σε: https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=The_EU_in_the_world_-_international_trade (ημερομηνία προσπέλασης: 13/1/2019)

Eurostat, 2017. Statistics Explained-International Trade in Services. Διαθέσιμο σε: http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/International_trade_in_services) (ημερομηνία προσπέλασης: 13/1/2019)

Ελληνικά κείμενα:

Πρωτοπαπάς Δ., 2018b, *Η οικονομία της Ιαπωνίας και οι ελληνοϊαπωνικές εμπορικοοικονομικές σχέσεις*, Διαθέσιμο σε: http://www.pcci.gr/evempimages/EmpNL3116_2018_F7818.pdf (ημερομηνία προσπέλασης: 5/12/2018)

Πρωτοπαπάς Δ. , 2018, *Πρεσβεία της Ελλάδος-Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων Τόκυο. Εκτιμήσεις επιπτώσεων Συμφωνίας Ελευθέρου Εμπορίου Ε.Ε. – Ιαπωνίας*. Διαθέσιμο σε: <https://www.ebeth.gr/pages/details/epiptoseis-sumfonias-eleutherou-emporiou-ee-iaponias-stis-ellinikes-eksagoges,31379> (ημερομηνία προσπέλασης: 5/12/2018)

Υπουργείο Εξωτερικών, 2018, *Εξωτερικές Σχέσεις με κυριότερους εταίρους της ΕΕ*. Διαθέσιμο σε: <https://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stin-ee/exoterikes-skheseis-me-kurioterous-etairous-tes-ee.html?page=2> (ημερομηνία προσπέλασης: 8/12/2018)

Υπουργείο Οικονομίας, 2017, *Οφέλη από την ολοκλήρωση της Συμφωνίας CETA για την Ελλάδα*. Διαθέσιμο σε: <https://www.ebeth.gr/pages/details/sumfonia-eleutherou-emporiou-ee-kanada-ceta,27723> (ημερομηνία προσπέλασης: 11/12/2018)

Υπουργείο Οικονομίας, 2016. *Ολοκληρωμένη Οικονομική και Εμπορική Συμφωνία Ε.Ε.-Καναδά (CETA)*. Διαθέσιμο σε: www.pcci.gr/evempimages/CETA-yp_F17613.an.pdf (ημερομηνία προσπέλασης: 11/12/2018)

Δευτερογενείς Πηγές

Στην ελληνική:

Αναγνωστοπούλου Δ., 2012, *Δίκαιο Διεθνών Συναλλαγών – Η Ευρωπαϊκή Διάσταση*, Αθήνα: Εκδόσεις Αντ. Ν.Σάκουλας

Ιωακειμίδης Π.Κ., 2010, *Η Συνθήκη της Λισαβόνας. Παρουσίαση, ανάλυση, αξιολόγηση*. Αθήνα: Εκδόσεις Θεμέλιο

Μαραβέγιας Ν., Τσινισιζέλης Μ., 2007, *Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση – Οργάνωση και Πολιτικές – 50 χρόνια*, Βιβλιοθήκη Ευρωπαϊκών Θεμάτων, Αθήνα: Εκδόσεις Θεμέλιο

Μούσης Ν., 2018, *Η ΕΕ και οι Ασιατικές χώρες και Ωκεανία*. Διαθέσιμο ηλεκτρονικά σε: http://europedia.moussis.eu/books/Book_2/7/25/06/index.tkl?lang=gr&all=1

Μούσης Ν., 2010, *Εγχειρίδιο Ευρωπαϊκής Πολιτικής*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση

Nugent N., 2012, *Πολιτική και Διακυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ιστορία, Θεσμοί, Πολιτικές* (Επιμέλεια Μ. Μενδρινού), Αθήνα: Εκδόσεις Σαββάλας

Παπαγιάννης Δ., 2016, *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη

Πλιάκος Α., 2012, *Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Θεσμικό & Ουσιαστικό Δίκαιο*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη

Σαχπεκίδου Ε., 2013, *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, Β' Έκδοση. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Τσουνής Ν., 2015, *Θεωρία Διεθνούς Εμπορίου*, Αθήνα: ΣΕΑΒ

Χριστιανός Β.κ.λ., 2012, *Συνθήκη ΕΕ & ΣΛΕΕ, Κατ' άρθρο ερμηνεία*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη

Ξενόγλωσσα:

Hübner K., 2016, *Canada and the EU*". In *Europe, Canada and the Comprehensive Economic and Trade Agreement*, Ed. by K. Hübner. Routledge

Hübner K. Balik T., Deman A.S. 2016, *CETA: the Making of the Comprehensive Economic and Trade Agreement Between Canada and the EU*, Notes de l' Institut Français des relations internationales (Ifri)

Japan External Trade Organization, 2018. *Global Trade and Investment Report 2018*, Διαθέσιμοσε: <https://www.jetro.go.jp/en/news/releases/2018/77fd93c565ffb27a.html>(ημερομηνίαπροσπέλασης: 19/12/2018)

Kitou, E., &Philippidis, G., 2010, *A quantitative economic assessment of a Canada-EU Comprehensive Economic Trade Agreement*.In *Thirteenth Annual Conference on Global Economic Analysis*. Bangkok. Διαθέσιμοσε: <https://www.gtap.agecon.purdue.edu/resources/download/4708.pdf>

Markovic, A., 2015, *Deep integration agreements: the EU-Canada comprehensive economic and trade agreement*,Master Thesis, Politecnico di Milano

Schwarz, S.,2015, *CETA: Compensation for the increase in European exports of cheese to Canada?*,Διαθέσιμοσε: <https://saulschwartz.com/2015/01/07/ceta-compensation-for-the-increase-in-european-exports-of-cheese-to-canada/>(ημερομηνίαπροσπέλασης: 17/12/2018)

Woolcock S. 2010, *EU Trade and Investment Policymaking after the Lisbon Treaty*, In *Interconomics, Review of European Economic Policy*, Vol. 45,No1

W.T.O.,2018, *Historyofthemultilateraltradingsystem*, Διαθέσιμοσε: <https://www.wto.org/index.htm> (ημερομηνίαπροσπέλασης: 12/1/2019)

Young A.R. 2012, “*The impact of WTO Rules on EU policies*”. In *The influence of International Institutions on the EU: When Multilateralism hits Brussels*,Ed. CostaO. andJorgensenK. UK: PalgraveMcmillan

Ηλεκτρονική αρθρογραφία

ΕΚΠΑ, 2016, *Ολοκληρωμένη Οικονομική και Εμπορική Συμφωνία ΕΕ- Καναδά (CETA) και Διατλαντική Εταιρική Σχέση Εμπορίου και Επενδύσεων (TTIP): συνέπειες για το εμπόριο στην Ελλάδα*. Διαθέσιμο σε:http://www.athenspil.law.uoa.gr/fileadmin/athenspil.law.uoa.gr/uploads/Trade_Law_Clinic/2015-2016/ttip.pdf(ημερομηνία προσπέλασης:30/11/2018)

Καθημερινή, 2018, *Συμφωνία ελεύθερου εμπορίου Ε.Ε. – Ιαπωνίας*, Διαθέσιμο σε: <http://www.kathimerini.gr/975448/article/oikonomia/die8nhs-oikonomia/symfwnia-eley8eroy-emporioy-ee---iapwnias> (ημερομηνία προσπέλασης: 4/12/2018)

Καψύλης Α., 2018, *Γιατί και πώς καταφεύγουν οι χώρες στον προστατευτισμό*. Διαθέσιμο σε: <https://www.tovima.gr/2018/03/22/finance/giati-kai-pws-katafeygoun-oi-xwres-ston-prostateytismo/> (ημερομηνία προσπέλασης: 19/12/2018)

Καψύλης Α., 2017, *CETA: η Ευρωβουλή ενέκρινε εμπορική συμφωνία-σταθμό για την Ε.Ε.* Διαθέσιμο σε: <http://www.tovima.gr/finance/article/?aid=862316> (ημερομηνία προσπέλασης: 19/12/2018)

Ναυτεμπορική, 2018, *Κομισιόν: Πού κερδίζει η Ελλάδα από την εμπορική συμφωνία Ε.Ε. – Ιαπωνίας*, Διαθέσιμο σε: <https://www.naftemporiki.gr/finance/story/1372407/komision-pou-kerdizei-i-ellada-apo-tin-emporiki-sumfonia-ee-iaponias> (ημερομηνία προσπέλασης: 1/12/2018)

Παπαντωνίου Σ., 2017, *Παραχώρηση Ελλάδα το όνομα της φέτας; ποιά είναι η αλήθεια*, Διαθέσιμο σε: <http://www.kathimerini.gr/897604/article/epikairothta/ellada/paraxwrhse-h-ellada-to-onoma-ths-fetas-poia-einai-h-alh8eia> (ημερομηνία προσπέλασης: 10/1/2019)

Bankingnews, 2018, *Διμερή εμπορική συμφωνία με τις ΗΠΑ εξετάζει η Ιαπωνία - Στόχος η αποφυγή των υψηλών δασμών στα αυτοκίνητα*, Διαθέσιμο σε: <http://bankingnews.gr/index.php?id=385077> (ημερομηνία προσπέλασης: 15/12/2018)

DW, 2017, *Σε προσωρινή ισχύ η CETA*, Διαθέσιμο σε: <http://www.dw.com/el/%CF%83%CE%B5%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%89%CF%81%CE%B9%CE%BD%CE%AE%CE%B9%CF%83%CF%87%CF%8D-%CE%B7-ceta/a-40619254> (ημερομηνία προσπέλασης: 8/12/2018)

HuffingtonPost, 2017, *Η CETA και η φέτα: Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ψηφίζει για την εμπορική συμφωνία ΕΕ-Καναδά. Τι σημαίνει αυτό για την Ελλάδα*, Διαθέσιμο σε: http://www.huffingtonpost.gr/2017/02/14/oikonomia-i-ceta-kai-i-feta-to-europaiko-koinobouliao-psifizei-gia-tin-emporiki-sumfonia-ee-kanada-ti-simainei-auto-gia-tin-ellada_n_14726038.html (ημερομηνία προσπέλασης: 9/1/2019)

Huffingtonpost, 2016, *Ποιά είναι η συμφωνία CETA και γιατί διαμαρτύρονται οι Ευρωπαίοι*, Διαθέσιμο σε: http://www.huffingtonpost.gr/2016/10/26/oikonomia-koinonia-ceta-synepeies-diamartyries_n_12653892.html (ημερομηνία πρόσπελάσης: 9/1/2019)